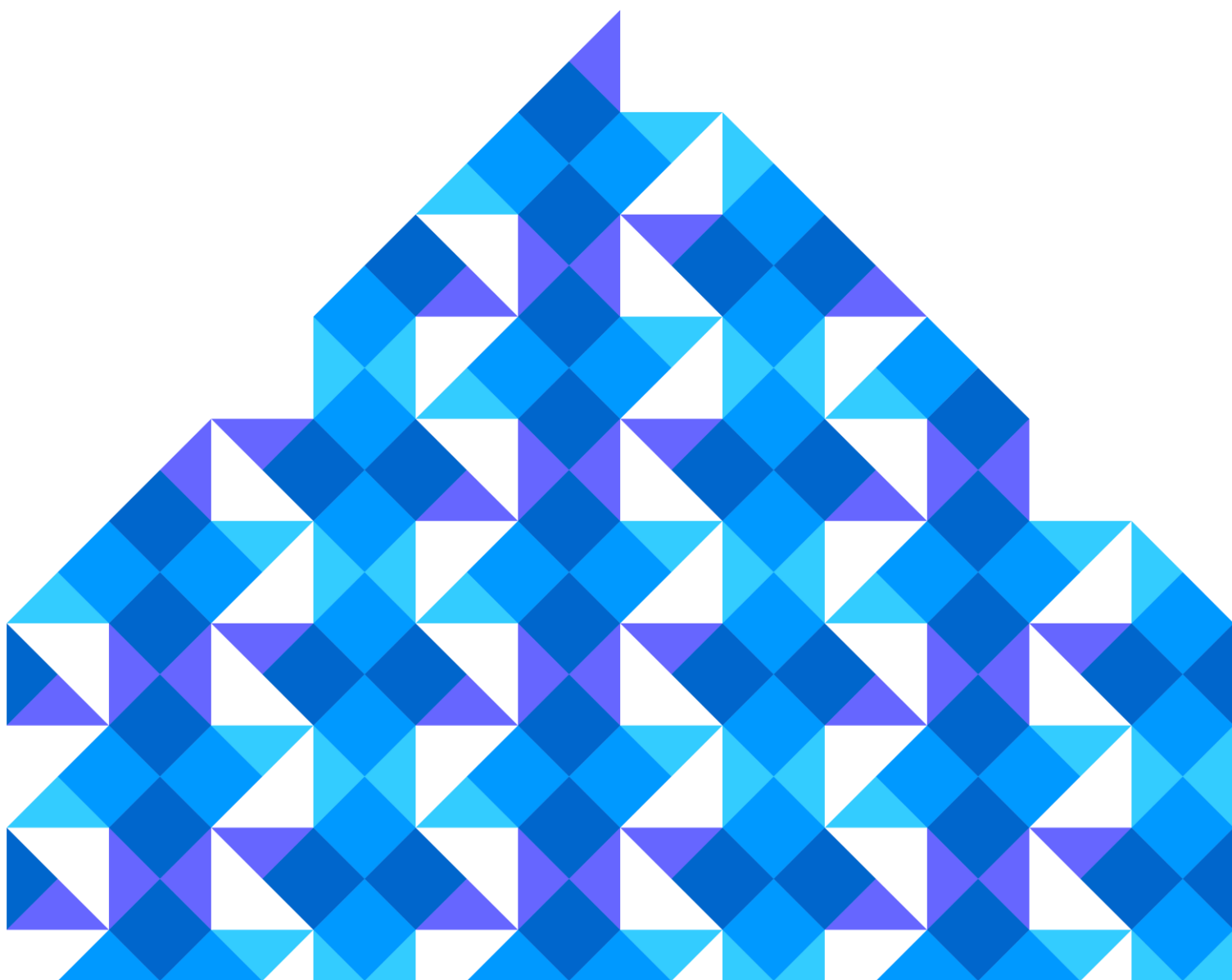

Slutredovisning av uppdraget att informera och inhämta synpunkter om FN-kommitténs rekommendationer till Sverige

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2026

Slutredovisning av uppdraget att informera och inhämta synpunkter om FN-kommitténs rekommendationer till Sverige

Nummer 2026:5

ISBN: 978-91-990304-7-0

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se

Telefon: 08-600 84 00

Förord

FN:s övervakningskommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lämnade våren 2024 rekommendationer till Sverige. I denna rapport redovisar Myndigheten för delaktighet (MFD) sitt uppdrag att sprida kunskap om rekommendationerna och att inhämta aktörers syn på hur de kan genomföras.

Det är först när internationella åtaganden omsätts i vardaglig praktik och påverkar rättigheter och levnadsvillkor för människor som de uppnår sin fulla potential. Därför kan man konstatera att uppdraget också har varit en unik möjlighet i att fördjupa kunskapen och dialogen kring konventionen som utgångspunkt och stöd i genomförandet av den nationella funktionshinderspolitiken. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är ett viktigt instrument för att säkerställa att styrning, inriktning, ansvar och samverkan leder till jämlika rättigheter och möjligheten till delaktighet för personer med funktionsnedsättning i hela landet.

Uppdraget har genomförts med dialog som bärande metod. Under arbetets gång har vi på MFD rest runt i landet och mött kommuner och regioner. Det har gett en unik möjlighet till fördjupade samtal om förutsättningar, utmaningar och möjligheter kopplat till de många frågor som rekommendationerna berör. I dessa möten har dialoger förts med både politiska företrädare, ledning och verksamhetsnära funktioner. Parallellt har även dialoger genomförts med funktionshindersorganisationer på lokal och regional nivå. Dessa många möten har gett MFD ett unikt material av konkreta exempel, återkommande utmaningar och andra viktiga perspektiv. Vi vill rikta ett varmt tack till alla som generöst delat med sig av sin tid, sin kunskap och sina erfarenheter. Era bidrag har varit avgörande för uppdragets kvalitet och relevans men också utvecklat vår kunskap på ett unikt sätt.

Dialogerna har kompletterats med en bredare kunskapsinhämtning genom en enkät till kommuner och regioner. Totalt har MFD inom ramen för uppdraget fått inspel från 107 kommuner och 16 regioner. Sammantaget ger det en god bild av hur rekommendationerna uppfattas och hanteras i olika delar av landet. Underlagen visar på stort engagemang hos berörda men också på betydande variationer i förutsättningar för genomförandet.

Den samlade bilden är att den övervägande majoriteten av aktörer som bidragit anser att rekommendationerna speglar den faktiska situationen i Sverige. Många bekräftar dock utmaningar med att genomföra nödvändiga åtgärder för förbättring, och trycker särskilt på betydelsen av tydligare styrning på alla nivåer i arbetet. Man understryker också att tydliga prioriteringar och sammanhållet stöd från nationell nivå har stor betydelse för att rekommendationerna ska få genomslag.

Utöver dialog och kunskapsinhämtning från kommuner och regioner har även dialog förts med myndigheter och aktörer som verkar nationellt. Även här finns samsyn kring att flertalet rekommendationer träffar faktiska utmaningar. Även statliga myndigheter efterlyser en tydlig och konsekvent styrning utifrån funktionshinderspolitikens mål och inriktning för att få fart på arbetet.

Även de nationella funktionshindersorganisationerna har varit viktiga aktörer och lämnat många synpunkter kring styrning och samordning i arbetet framåt. Inte minst med bakgrund av dialogen med de nationella aktörerna, är det mycket positivt att regeringen just nu tar ett samlat grepp om genomförandet av funktionshinderspolitiken genom beredningen av en nationell handlingsplan. Likväl är satsningen på modellkommuner ett viktigt bidrag. Genom dessa två övergripande satsningar kan regeringen bidra med den samordning, uppföljning, långsiktighet och förtydligade ansvarsfördelning, som det fortsatta arbetet med FN-kommitténs rekommendationer kommer att kräva.

MFD:s förhoppning är att denna rapport på ett rättvisande sätt redovisar vad vi har hört, sett och lärt oss genom den breda dialog vi har haft möjlighet att föra. Vi hoppas också att den speglar olika aktörers perspektiv men också tydligt pekar ut gemensamma utvecklingsbehov. På så sätt hoppas vi också att redovisningen ska utgöra ett användbart underlag för fortsatt styrning och prioritering, och bidra till att Sveriges åtaganden enligt FN-konventionen får genomslag i praktiken.

Liljeholmen i januari 2026

Malin Ekman Aldén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	6
Om uppdraget.....	6
Uppdragets genomförande	6
Berörda aktörers bedömning och förslag till åtgärder	7
MFD:s slutsatser och förslag.....	9
Inledning	11
Bakgrund	11
FN-konventionen och svensk funktionshinderspolitik	12
Sveriges rapportering till FN-kommittén	13
MFD:s uppdrag kopplat till konventionen	14
Uppdragets genomförande	16
Kommunikations- och spridningsinsatser	16
Dialog och kunskapsinhämtande arbete	19
Berörda aktörers bedömning och förslag till åtgärder	25
Aktörernas övergripande syn på rekommendationerna	25
Artikel 1–4: Allmänna principer och skyldigheter	29
Artikel 5–8: Icke-diskriminering och medvetandehöjning	39
Artikel 9–11: Tillgänglighet och personlig säkerhet	44
Artikel 12–16: Likhet inför lagen och skydd mot övergrepp	51
Artikel 17–21: Integritet, rörlighet och ett självständigt liv	59
Artikel 22–24: Familj och utbildning	65
Artikel 25–26: Hälsa, habilitering och rehabilitering	74
Artikel 27–28: Arbete och levnadsstandard	79
Artikel 29–30: Deltagande i politiskt och offentligt liv, kulturliv och fritidsverksamhet.....	88
Artikel 31–33: Särskilda skyldigheter	93
Reflektioner, slutsatser och förslag	98
Syn på innehållet i rekommendationerna	98
Ansvar, styrning och helhetsperspektiv	98
Lagstiftning och klagomålsmekanismer	101
Kunskapsnivå och behov av kunskapsstöd	103
Aktiv involvering enligt konventionen	104
Fokus på uppföljning.....	105
Referenser	107

Sammanfattning

Om uppdraget

Sverige ratificerade FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2009 och har därmed åtagit sig att regelbundet granskas av FN:s kommitté för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I mars 2024 genomfördes den andra dialogen mellan kommittén och företrädare för Sveriges regering, inom ramen för granskningen av Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport. Dialogen resulterade i drygt 80 rekommendationer till Sverige.

Mot denna bakgrund har Myndigheten för delaktighet (MFD) haft i uppdrag från regeringen att informera berörda aktörer om rekommendationerna från FN-kommittén. Uppdraget har också innefattat att inhämta aktörernas bedömning om vad rekommendationerna innebär för dem i en nationell kontext.

Denna rapport beskriver hur olika aktörer bedömer rekommendationerna samt vilka behov av åtgärder de ser för att genomföra FN-kommitténs rekommendationer. Rapporten innehåller även MFD:s reflektioner och förslag om den fortsatta hanteringen av rekommendationerna.

Uppdragets genomförande

MFD har genomfört uppdraget genom kommunikationsinsatser, dialoger och systematisk kunskapsinhämtning. Arbetet har riktats till kommuner, regioner, statliga myndigheter och funktionshindersorganisationer.

Myndigheten har publicerat en översättning och tagit fram samt spridit FN-kommitténs rekommendationer i flera tillgängliga format. Arbetet har kombinerats med riktade och breda kommunikationsinsatser, bland annat genom kampanjen Perspektivskiftarna. Syftet har varit att öka kunskapen om konventionen och rekommendationerna, synliggöra praktiska tillämpningar och stärka förståelsen för delaktighet och inkludering av personer med funktionsnedsättning.

Parallellt har myndigheten genomfört omfattande dialog- och kunskapsinhämtande arbete. Fördjupade dialoger har genomförts med åtta kommuner och fyra regioner i två omgångar under 2025. Dialogerna har kompletterats med en enkät till kommuner och regioner samt uppföljande möten. Sammanlagt har inspel inhämtats från 107 kommuner och 16 regioner.

Dialog har även förts med statliga myndigheter, med fokus på de strategimyndigheter som är knutna till funktionshinderspolitiken genom den nationella funktionshinderspolitiska strategin som löper perioden 2021–2031. Arbetet har i delar samordnats med uppdraget att ta fram ett förslag till nationell

handlingsplan för funktionshinderspolitiken. MFD har därutöver inhämtat fördjupade inspel från Diskrimineringsombudsmannen och Valmyndigheten.

Samråd med funktionshindersorganisationer har skett löpande under uppdragets gång på lokal, regional och nationell nivå. Samråden har syftat till att säkerställa delaktighet, insyn och möjlighet till påverkan samt till att fånga upp erfarenheter och prioriteringar från civilsamhället.

Berörda aktörers bedömning och förslag till åtgärder

Tydlig samsyn men otillräckligt genomslag

Det råder bred samsyn om att FN-kommitténs rekommendationer i huvudsak speglar situationen i Sverige och få av de berörda aktörerna ifrågasätter innehållet. Samtidigt beskrivs genomförandet av konventionen gå trögt. Kommuner, regioner och myndigheter har i begränsad utsträckning påbörjat ett strukturerat arbete med att omhänderta rekommendationer. Detta pekar sammantaget på ett behov av starkare nationell styrning och ökad politisk prioritering på både nationell, regional och lokal nivå.

Otydlig styrning och ansvar i genomförandet

Många aktörer delar bilden av att en genomgående utmaning med genomförandet av rekommendationerna är en otydlig ansvarsfördelning. Konventionen upplevs inte få genomslag som juridiskt bindande och tvärsektoriell i praktiken. Flera aktörer menar på att det saknas en samlad nationell plan och strategi, vilket gör att ansvaret för genomförandet faller mellan departement, myndigheter, regioner och kommuner. Flera aktörer pekar också på att bristande efterlevnad hänger samman med att det saknas tydliga konsekvenser när skyldigheter enligt konventionen inte uppfylls.

Bristande samordning leder till glapp för individer

Ett genomgående mönster är att bristande samordning mellan olika system skapar glapp i stöd och ansvar. Detta drabbar särskilt individer och familjer inom områden som exempelvis rör stöd till barn, hälso- och sjukvård, arbete och försörjning samt rättsväsendet. Fragmenterade regelverk och olika grunder för bedömning leder till motstridiga beslut och ökat ansvar för den enskilde. Aktörerna efterfrågar tydligare strukturer för samordning, gemensamma arbetssätt och bättre stöd i övergångar mellan system.

Otillräcklig likvärdighet i tillgång till rättigheter

Aktörerna är samstämmiga i att likvärdigheten i tillgång till rättigheter enligt konventionen är otillräcklig. Stora geografiska skillnader lyfts inom bland annat personlig assistans, ledsagning, hjälpmedel, boende, utbildning, arbete och fritid. Ojämlig tillämpning och förändrad praxis skapar osäkerhet och begränsar

rörlighet och självständighet. Flera aktörer pekar på behovet av ett starkare statligt ansvar för styrning, uppföljning och resursfördelning för ökad likvärdighet.

Konventionens rättsliga ställning

En återkommande fråga i aktörernas bedömningar rör konventionens rättsliga ställning. En stor del av funktionshindersorganisationerna lyfter inkorporering av konventionen i svensk lagstiftning som en central åtgärd för att stärka rättigheternas genomslag. Övriga aktörer har olika uppfattningar om effekterna av att göra konventionen till lag men är samstämmiga i bedömningen att svensk lagstiftning behöver ses över i relation till konventionen. Aktörerna beskriver att oklar bedömning av konventionens rättsliga status försvårar tillämpning och bidrar till ojämlikhet i genomförandet.

Stärkt diskrimineringsskydd och bättre klagomålsvägar

Funktionshindersorganisationerna och DO vill se en stärkt diskrimineringslagstiftning, bland annat genom tydligare skydd mot flerfaldig diskriminering, utökat skydd mot bristande tillgänglighet och en tydlig rätt till skälig anpassning i fler områden. De vill också se tydliga bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning. Flera aktörer beskriver att klagomålsvägar ofta finns på papperet men fungerar otillräckligt i praktiken. DO lyfter att skyddet mot diskriminering inte täcker all offentlig verksamhet.

Bristande kunskap i hela styrkedjan

Kunskapen om konventionen och rekommendationerna bedöms vara låg och ojämnt fördelad inom kommuner, regioner och myndigheter, vilket gör arbetet sårbart. Bristande kunskap påverkar tillämpningen inom flera samhällsområden och bidrar till att mänskliga rättigheter inte ses om en del av aktörernas kärnverksamhet. Aktörerna pekar på att staten behöver ta ett tydligare ansvar för kunskapshöjande insatser och för att tydliggöra konventionens juridiska betydelse.

Aktiv involvering enligt konventionen

Aktiv involvering präglas ofta av otydligt ansvar, svagt mandat och bristande återkoppling. Involveringen kommer ofta in sent, blir mest informativ och kopplas sällan till ordinarie styrning. Praktiska hinder som sena underlag och bristande tillgänglighet försvårar också deltagandet. Aktörer efterfrågar därför nationell vägledning med metoder och krav på uppföljning.

Behov av förstärkt uppföljning och statistik

Avsaknad av funktionshindersspecifik statistik och gemensamma indikatorer beskrivs som ett hinder för att följa utveckling, identifiera brister och styra resurser. Nuvarande uppföljning upplevs som splittrad och otillräcklig på lokal och regional nivå. Aktörerna efterfrågar tydligare nationell samordning och

vägledning kring hur uppföljning och dataskydd kan hanteras på ett rättssäkert sätt.

MFD:s slutsatser och förslag

Syn på innehållet i rekommendationerna

MFD konstaterar att det råder en bred samsyn om innehållet i FN-kommitténs rekommendationer och att kommitténs observationer överlag speglar befintliga utmaningar i genomförandet av konventionen i Sverige. Inom många områden beskrivs ett tydligt glapp mellan de åtaganden som följer av konventionen och de faktiska levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Detta får konsekvensen att rättigheterna enligt konventionen inte får fullt genomslag i praktiken, vilket har stor påverkan på vardag, möjlighet till självbestämmande och livskvalitet.

Ansvar, styrning och helhetsperspektiv

MFD delar bilden att en stärkt helhetssyn och samordning är centralt för genomförandet av konventionen. MFD konstaterar vidare att bristande samordning mellan aktörer och politikområden bidrar till att styrning, ansvar och uppföljning inte håller ihop. Detta skapar glapp mellan stat, region och kommun och mellan olika verksamheter. Det gör att människor riskerar att hamna mellan systemen och att stödinsatser krockar eller uteblir.

MFD vill därför understryka vikten av att den nationella funktionshinderspolitiken, med utgångspunkt i konventionen, håller ihop och strukturerar arbetet med genomförandet av FN-kommitténs rekommendationer. Regeringens ambition att tydligare knyta den nationella handlingsplanen till rekommendationerna är ett viktigt steg, liksom satsningen på modellkommuner och stöd till kommuner och regioner. Samtidigt bedömer MFD att ytterligare insatser krävs för att säkerställa att konventionen får en strukturerad plats i den nationella styrningen.

Lagstiftning och klagomålsmekanismer

MFD delar bedömningen att det finns ett tydligt behov av en systematisk översyn av svensk lagstiftning i relation till konventionen. Det är över 15 år sedan en sådan översyn genomfördes och rättsutvecklingen har haft stor påverkan på flera områden som har bäring på konventionen.

MFD bedömer att en översyn är nödvändig för att undanröja motsägelser mellan regelverk, stärka rättighetsperspektivet och tydliggöra hur konventionen ska få genomslag i rättstillämpning, styrning och uppföljning, med aktiv involvering av funktionshindersorganisationerna.

MFD instämmer vidare i behovet av att stärka och förtydliga det rättsliga skyddet och säkerställa skydd mot diskriminering för personer med funktionsnedsättning. Vidare vill MFD understryka vikten av varje individs möjlighet att lämna in klagomål och att få dem prövade.

Kunskapsnivå och behov av kunskapsstöd

MFD konstaterar att kunskapen om konventionen och rekommendationerna är låg i stora delar av de offentliga verksamheterna. Kunskap finns ofta samlad hos enskilda funktioner men saknas hos många chefer, handläggare och beslutsfattare. Detta innebär att konventionen sällan används som ett aktivt stöd i styrning, rättstillämpning och vardagliga beslut.

MFD bedömer att det finns behov av en särskild och långsiktig kunskapssatsning om konventionen för att säkra att konventionen och rekommendationerna blir en tydlig och integrerad del i aktörernas vardagliga arbete. Arbetet bör kopplas samman med den nationella handlingsplanen och MFD:s långsiktiga stöd till myndigheter, kommuner och regioner.

Aktiv involvering enligt konventionen

Aktiv involvering är en central förutsättning för genomförandet av konventionen och MFD delar bedömningen att nuvarande arbetssätt inte är tillräckliga samt att många aktörer saknar praktisk kunskap om hur aktiv involvering ska genomföras.

MFD bedömer att aktiv involvering behöver stärkas och integreras i ordinarie styrning, beslutsprocesser och uppföljning. MFD bedömer att ett bredare kompetenslyft kring aktiv involvering är nödvändigt och avser att vidareutveckla stödmaterial och erbjuda riktat stöd till både myndigheter, kommuner och regioner.

Fokus på uppföljning

MFD konstaterar att bristande uppföljning och avsaknad av funktionshindersspecifik statistik försvårar möjligheten att följa utvecklingen och styra arbetet mot ökad efterlevnad av konventionen. Den nationella uppföljningen speglar idag inte konventionen fullt ut.

MFD menar därför att det finns behov av att se över nuvarande struktur för uppföljning och bredda den nationella strategin för uppföljning av funktionshinderspolitiken för att på sikt kunna följa upp samtliga artiklar i konventionen. MFD föreslår i förslaget till handlingsplan en rad åtgärder för att förbättra nationell statistik och stärka uppföljningen.

Inledning

Bakgrund

År 2006 antog FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konventionen omfattar inga nya rättigheter utan synliggör och reglerar genom sina inledande kapitel och femtio tematiska artiklar hur de mänskliga rättigheterna förhåller sig till gruppen personer med funktionsnedsättning. Konventionen beskriver även hur nationell uppföljning och övervakning ska organiseras och genomföras, samt specifikt hur målgruppen för konventionens rättigheter ska involveras i alla delar av arbetet. Av konventionen framgår också en rad definitioner och begrepp som har grundläggande betydelse för att förstå och tolka de rättigheter som den omfattar.¹

Sverige ratificerade konventionen i december 2008 och den trädde i kraft i början av 2009. Utöver konventionen ratificerade Sverige också det särskilda tilläggsprotokollet som möjliggör individuell klagorätt.² Ratificeringen innebär att Sverige har åtagit sig att förverkliga konventionen och dess bestämmelser i sin helhet. Sverige är genom ratificeringen folkrättsligt bundet att följa en konvention, men konventionen blir inte en del av den nationella rätten förrän den införlivas med denna. Inför ratificeringen konstaterades att innehållet i svensk rätt överensstämmer med konventionens bestämmelser och att inga författningsändringar behövdes.³ Den utredning som föregick ratificeringen konstaterade samtidigt att konventionen under lång tid framöver kommer att kunna utgöra riktlinje för och måldokument i arbetet för bättre villkor för personer med funktionsnedsättning i Sverige.⁴

Domstolar och andra myndigheter i Sverige kan inte direkt tillämpa konventionsbestämmelserna såvida dessa inte inkorporerats i svensk rätt. Det betyder däremot inte att konventionsbestämmelserna är utan betydelse. Sveriges konventionsåtaganden om enskildas mänskliga rättigheter måste beaktas vid tillämpning av svensk lagstiftning. Enligt principen om fördragskonform tolkning är domstolar och andra myndigheter skyldiga att så långt det är möjligt tolka svenska interna rättsregler på ett sådant sätt att de blir förenliga med Sveriges

¹ Regeringen (2017), *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*, prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86.

² Regeringen, Socialdepartementet (2008), *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds. 2008:23.

³ Regeringen, Socialdepartementet (2008), *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds. 2008:23.

⁴ Regeringen, Socialdepartementet (2008), *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds. 2008:23.

internationella åtaganden. Principen om fördragskonform tolkning gäller vid all rättstillämpning, både för domstolar och för statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter.⁵

FN-konventionen och svensk funktionshinderspolitik

Sveriges genomförande av konventionen knöts samman med den nationella funktionshinderspolitiken genom beslut om ett nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken 2017. Riksdagen beslutade då att det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.⁶

För att stärka arbetet med genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och förutsättningarna för att nå det nationella funktionshinderspolitiska målet beslutade regeringen 2021 om en nationell strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken. Strategin gäller 2021–2031 och fokuserar särskilt på tolv prioriterade samhällsområden.⁷

Alla offentliga aktörer på samtliga nivåer har ett ansvar men genom den nationella strategin har totalt 29 myndigheter och Folkbildningsrådet ett särskilt uppdrag att genomföra funktionshinderspolitiken, utifrån det nationella målet och de prioriterade samhällsområdena i strategin.⁸ På grund av uppdragets karaktär har några myndigheter ett särskilt ansvar inom flera områden.

Kommuner och regioner har en avgörande betydelse för att uppnå det funktionshinderspolitiska målet genom sina insatser och de är centrala aktörer för Sveriges genomförande av åtagandena i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Stöd till och samarbete med och mellan regioner och kommuner spelar en avgörande roll för utfallet av det strategiska arbetet. Regeringen har under flera år genomfört satsningar för att stödja arbetet i kommuner och regioner inom funktionshinderspolitiken där MFD har haft en roll i att stödja kommuner och regioner i deras utvecklingsarbete. Våren 2025

⁵ Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet (2019), *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Ds. 2019:23.

⁶ Regeringen (2017), *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*, prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86.

⁷ Regeringen (2021), *Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031*, S2019/02213 och 2021/06595.

⁸ Regeringen (2021), *Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031*, S2019/02213 och 2021/06595.

beslutade regeringen om ett särskilt uppdrag om att ge stöd till kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken. Uppdraget löper enligt plan fram till 2031 och samordnas av MFD.⁹

Sveriges rapportering till FN-kommittén

FN följer genom en särskild kommitté regelbundet upp hur väl länder följer konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommittén lyder under FN:s råd för mänskliga rättigheter och arbetar regelbundet med att granska staters genomförande av konventionen och med att tolka konventionens artiklar i syfte att tydliggöra och stärka genomförandet hos statsparterna. Samtliga statsparter till konventionen kallas löpande till dialog med kommittén om arbetet med att genomföra konventionens bestämmelser. I samband med dialogen mottar statsparten observationer och rekommendationer med det fortsatta arbetet. FN-kommittén tar även emot och prövar individuella klagomål.

År 2011 lämnade Sverige sin första rapport om genomförandet av konventionen. Den första dialogen med kommittén ägde rum 2014. År 2019 lämnade Sverige sin kombinerade andra och tredje rapport.¹⁰ I mars 2024 ägde Sveriges andra dialog med kommittén rum. Till båda dialogerna lämnade funktionshindersorganisationerna rapporter om sin bild av hur situationen och behoven ser ut för personer med funktionsnedsättning i Sverige utifrån artiklarna i konventionen.¹¹ Inför dialogen 2024 lämnade även Institutet för mänskliga rättigheter, som oberoende nationell uppföljningsmekanism, för första gången en rapport om sina iakttagelser.¹² I april 2024 lämnade kommittén sina observationer och rekommendationer till Sverige.¹³

⁹ Regeringen (2025), *Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att stödja kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken*. S2025/00795.

¹⁰ Regeringen, Socialdepartementet (2011), *Sveriges första rapport till FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*, och Regeringen, Socialdepartementet (2019), *Svar på frågor från FN-kommittén om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

¹¹ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*, och Funktionsrätt Sverige m.fl. (2011), *Svenska funktionshindersrörelsens alternativrapport till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

¹² Institutet för mänskliga rättigheter (2024), *Kompletterande information till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning inför den andra och tredje granskningsprocessen avseende Sverige 2024*.

¹³ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

MFD:s uppdrag kopplat till konventionen

MFD har vid ett flertal tillfällen fått regeringsuppdrag kopplade till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Redan 2015 fick MFD i uppdrag att öka kunskap och medvetenhet om innehållet i konventionen. Inför Sveriges rapportering till FN-kommittén 2019 fick MFD uppdraget att redovisa myndighetens vidtagna åtgärder under perioden 2014–2018.

Inför Sveriges dialog med kommittén 2024 fick MFD vidare uppdraget att ta fram ett kompletterande och uppdaterat underlag till den sammanslagna andra och tredje rapporten som Sverige tidigare hade lämnat till kommittén. I mars 2024 genomfördes dialogen mellan Sverige och FN-kommittén om hur Sverige efterlever konventionen. Efter dialogen skickade kommittén i april kommentarer och rekommendationer till Sverige.

I maj 2024 fick MFD ett nytt uppdrag¹⁴ som bestod av två huvuddelar:

1. Sprida FN-kommitténs rekommendationer till Sverige: informera berörda myndigheter, regioner, kommuner, det civila samhället, relevanta privata aktörer samt allmänheten i valda delar.
2. Föra dialog: inhämta och sammanställa berörda aktörers bedömning och förslag till åtgärder i fråga om vad rekommendationerna kan innebära för respektive aktör utifrån nationell kontext.

Uppdraget innefattade även att tillgänglighetsanpassa rekommendationerna. Uppdraget delredovisades den 15 februari 2025 och slutredovisas genom denna rapport.

MFD har under 2025 parallellt med detta uppdrag också haft i uppdrag från regeringen att ta fram ett förslag till en nationell handlingsplan för funktionshinderspolicen. I uppdraget ingick att beakta de observationer och rekommendationer som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har lämnat till Sverige. I uppdraget angavs också att förslagen till åtgärder ska utgå från befintliga ekonomiska ramar.¹⁵

Uppdraget om att lämna ett förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolicen redovisades i december 2025, med förslag på ett stort antal åtgärder. Totalt bedöms åtgärderna bidra till arbetet med drygt 40 av FN-kommitténs drygt 80 rekommendationer. I redovisningen konstateras att vissa rekommendationer inte faller inom myndigheternas mandat och att andra

¹⁴ Regeringen (2024), *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet*, S2024/01020, Ändringsbeslut 2024-05-16

¹⁵ Regeringen (2024), *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Myndigheten för delaktighet*, S2024/02156.

rekommendationer kräver åtgärder som faller utanför myndigheternas befintliga ekonomiska ramar. Sådana rekommendationer har mot bakgrund av regeringsuppdragets utformning inte kunnat inkluderas i förslaget till handlingsplan. Åtgärdsförslagen i handlingsplanen och deras koppling till FN-kommitténs rekommendationer har utgjort en viktig utgångspunkt för dialogen med myndigheter inom ramen för detta uppdrag.¹⁶

¹⁶ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

Uppdragets genomförande

I detta avsnitt beskrivs genomförandet av de två huvuddelarna i uppdraget: kommunikations- och spridningsinsatser till berörda aktörer samt dialog och kunskapsinhämtande arbete med fokus på kommuner, regioner, myndigheter och funktionshindersorganisationer.

Kommunikations- och spridningsinsatser

Arbetet med kommunikations- och spridningsinsatser har bestått av tre delar. Den första delen består av tillgänglighetsanpassning av rekommendationerna. Den andra delen består av en kommunikationskampanj kallad ”Perspektivskiftarna”. Slutligen beskrivs en tredje del som rör spridning av kunskap om rekommendationerna till myndigheter, kommuner och regioner.

Tillgänglighetsanpassning av rekommendationerna

I uppdraget ingick att anpassa tillgängligheten och hantera distributionen av den svenska översättningen av FN:s sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport.

Under sommaren 2024 publicerade MFD den svenska översättningen i tillgängligt PDF-format på MFD:s webbplats. MFD tog också fram publikationen i olika tillgängliga format:

- en fullständig version av rekommendationerna på svenskt teckenspråk uppdelad i flera avsnitt som är publicerad på MFD:s webbplats
- en version på lättläst svenska som kan laddas ner från MFD:s webbplats
- en version på punktskrift som går att beställa genom att kontakta MFD.

MFD har genomfört kommunikativa insatser om den svenska översättningen och de tillgängliga formaten i olika digitala kanaler under hösten 2024. Detta gjordes bland annat genom inlägg i sociala medier, nyheter på MFD:s webbplats, nyhetsbrev och riktade utskick till funktionshindersorganisationer. MFD har också informerat om dessa publikationer i andra sammanhang där myndigheten vanligtvis träffar sina målgrupper, som konferenser, föreläsningar, nätverk och arbetsmöten.

Kommunikationskampanj om konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

För att öka kunskapen om FN-konventionen och de rekommendationer kommittén har lämnat till Sverige, har MFD genomfört en bred kommunikationskampanj.

Kampanjen, som kallas Perspektivskiftarna¹⁷, startade under våren 2025 och pågår till och med februari 2026.

Kampanjen har riktat sig brett till allmänheten och till chefer, medarbetare och beslutsfattare inom offentlig sektor och näringslivet. Syftet med kampanjen var att inspirera till ett perspektivskifte genom att stärka kunskapen om vinsterna med delaktighet, inkludering och mångfald på arbetsplatsen samt hur konventionen kan omsättas i praktiken.

En central del i kampanjen bestod av tolv intervjuer med chefer, ledare och forskare från offentlig och privat sektor. Samtalen belyste hur olika verksamheter arbetade med tillgänglighet och vilka effekter det gav för innovation, produktutveckling, arbetsmiljö och affärsnytta. Varje intervju knöt an till konventionens principer och visade på konkreta tillämpningar i vardagen. Intervjuerna publicerades i juni 2025 på MFD:s webbplats och på en särskild kampanjsida. Intervjuerna på webben hade tillsammans 1 836 sidvisningar.

Intervjuerna annonserades och delades även via myndighetens konton på LinkedIn, Facebook och Instagram. De samlade organiska visningarna på Instagram och LinkedIn uppgick till 84 306. Annonserna på LinkedIn genererade 46 990 visningar.

I anslutning till kampanjen publicerades också en debattartikel¹⁸ riktad till näringslivet i Dagens industri den 10 december 2025 på internationella dagen för mänskliga rättigheter, för att ytterligare lyfta arbetsgivares ansvar och möjligheter. Artikeln publicerades på di.se, en av Sveriges största affärsnyhetssajter med cirka 700 000 unika besökare varje vecka på desktop och drygt 500 000 via mobilen. Publiceringen bidrog till att nå en bred målgrupp inom näringslivet.

Kampanjen omfattade även fem kampanjfilmer som lyfte perspektivskiftare inom olika sektorer. Filmerna publicerades i januari 2026 och annonserades i sociala medier och gav en personlig och visuell ingång till frågan om inkludering och rättigheter i arbetslivet.

MFD har utöver detta även tagit fram ett workshopmaterial som chefer och medarbetare kan använda för att stärka kunskapen om konventionen. Materialet, utformat som en fysisk och digital kortlek, är tänkt att göra det enklare för företag och organisationer att arbeta praktiskt med konventionens innebörd. Kortleken kommer att lanseras i februari 2026.

¹⁷ Myndigheten för delaktighet, *Möt perspektivskiftarna*
<https://www.mfd.se/perspektivskiftarna/>

¹⁸ Dagens Industri (Debattartikel 2025-12-10), *Svenskt näringsliv går miste om kompetens*. <https://www.di.se/debatt/svenskt-naringsliv-gar-miste-om-kompetens/s>

Under arbetet förde MFD dialog med ett antal funktionshindersorganisationer¹⁹ om konceptet för kampanjen för att säkerställa att innehållet och paketeringen skulle vara relevant och ändamålsenlig.

Externa spridningsinsatser till myndigheter, regioner och kommuner

MFD har löpande under hela uppdraget genomfört olika insatser för att sprida FN-kommitténs rekommendationer med kommuner, regioner och myndigheter som huvudsaklig målgrupp.

Inledningsvis genomfördes ett antal presentationer under hösten 2024 i syfte att sprida rekommendationerna, inhämta kunskap till MFD:s arbete med rekommendationerna samt att öka kunskapen om Sveriges åtagande att förverkliga konventionen och dess bestämmelser.

Presentationer gjordes för det strategiska rådet för funktionshinderspolitiken (GD-rådet) och för det tillhörande tjänstepersonsnätverket som vänder sig till representanter från strategimyndigheterna kopplat till den funktionshinderspolitiska strategin. MFD medverkade även vid det nationella nätverket för funktionshinder som drivs av Sveriges kommuner och regioner (SKR) och som vänder sig till tjänstepersoner som arbetar strategiskt med funktionshindersfrågor i kommuner och regioner. Under hösten 2024 genomfördes också ett dialogmöte med kommunala funktionshindersombudsmän i Göteborgs och i Stockholms stad, för att redovisa arbetet med rekommendationerna samt inhämta kunskap och erfarenheter.

Utöver detta har MFD under uppdragets gång genomfört ett antal presentationer i olika lokala och regionala sammanhang med fokus på att sprida rekommendationerna, såsom:

- Länsstyrelsen i Östergötlands Rättighetsnätverk för berörda tjänstepersoner i kommuner och regioner
- en politisk beredningsgrupp med ansvar för det regionala funktionshinderspolitiska uppdraget inom Region Västerbotten
- MFD:s digitala konferens Nationell Samling för delaktighet 2024
- nätverksträff för representanter från Länsstyrelserna och MFD
- MFD:s kompetensutvecklingsforum Kompetensforum för funktionshindersfrågor
- Linköpings kommuns Råd för Delaktighet (RFD)
- panelsamtal under den nationella konferensen Samling för delaktighet 2025.

¹⁹ Sveriges dövas riksförbund (SDR) och Synskadades riksförbund (SRF)

- dragning om rekommendationerna och aktiv involvering för Kulturförvaltningen i Västra Götalandsregionen.
- lunchföreläsning för Funktionsrätt Värmland.
- presentation om FN-kommitténs rekommendationer och regeringsuppdraget under en konferens anordnad av Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR) Region Stockholm.

Ett antal genomförda aktiviteter hade både ett spridande och kunskapsinhämtande syfte. Dessa beskrivs också i avsnittet ”Dialog och kunskapsinhämtande arbete” och bestod av:

- ett uppföljande möte efter Kompetensforum för funktionshinderfrågor med deltagande från kommuner och regioner.
- en workshop om FN-kommitténs rekommendationer genomfördes i samband med den årliga konferensen Funktionshinder i tiden som arrangeras av SKR och Socialstyrelsen med deltagare från konferensen. Deltagare var i huvudsak representanter från kommuner, men även funktionshindersorganisationer, politiker och forskare.
- ett uppföljande möte med representanter från kommuner och regioner som besvarade den enkät som MFD skickade ut inom ramen för uppdraget tillsammans med representanter från SKR:s nätverk för mänskliga rättigheter.
- fördjupade dialoger med åtta kommuner och fyra regioner.

Avslutningsvis har FN-kommitténs rekommendationer till Sverige också i delar inkluderats i MFD:s årliga uppföljningsrapport av funktionshinderspolicen.²⁰

Dialog och kunskapsinhämtande arbete

I arbetet med dialog och kunskapsinhämtning har fokus varit att genomföra dialoger med kommuner, regioner och myndigheter och samråd med funktionshindersorganisationer i olika delar av landet. Detta har kompletterats främst med en enkät till kommuner och regioner.

Sortering och målgruppsanpassning av rekommendationerna

MFD inledde arbetet under hösten 2024 med fokus på att analysera, sortera och strukturera de drygt 80 rekommendationerna till Sverige. MFD har sorterat och strukturerat rekommendationerna tematiskt för att bättre kunna utgöra underlag för och utgångspunkt i dialogerna med målgrupper inom uppdraget.

²⁰ Myndigheten för delaktighet (2025), *Uppföljning av funktionshinderspolicen 2024*.

Det finns ett antal övergripande rekommendationer med brett anslag som fokuserar på lagstiftning och nationell policy, många med utgångspunkt i konventionens allmänna principer i den första delen av rekommendationerna. Dessa är rekommendationer som uppdragets målgrupper har ett mer begränsat inflytande över men som är viktiga att känna till för att förstå helheten. Ett stort antal rekommendationer är så kallat tvärsektoriella och kan därför ses som relevanta för samtliga målgrupper. Dessa tvärsektoriella rekommendationer rör exempelvis områden som jämställdhet, barns rättigheter, tillgänglighet, fattigdom och behovet av att aktivt involvera organisationer för personer med funktionsnedsättning i planering och genomförande av konventionen. Den tredje nivån rör rekommendationer där kommuner och regioner särskilt omnämns, alternativt verksamhetsområden som kommuner och regioner själva kan påverka såsom arbete, utbildning, hälsa, kultur och fritid, etc.

Fördjupad dialog med ett urval av kommuner och regioner

För att bättre förstå kommuners och regioners förutsättningar och behov av åtgärder för att kunna omhänderta FN-kommitténs rekommendationer, genomförde MFD fördjupade dialoger med ett urval av åtta kommuner och fyra regioner.

Regionerna var Skåne, Stockholm, Västerbotten och Västra Götaland och kommunerna var Lund, Malmö, Perstorp, Stockholm, Bjurholm, Lycksele, Umeå och Göteborg.

Den fördjupade dialogen genomfördes i två omgångar – en under våren och en under hösten 2025²¹. Framst deltog tjänstepersoner på olika nivåer som chefer och strateger och verksamhetsnära funktioner. Även kommun- och regionpolitiker deltog, om än i mer begränsad omfattning. Totalt deltog närmare 130 personer under dialogrunda 1 och drygt 160 personer under dialogrunda 2.

Huvudsakliga utgångspunkter för diskussionerna under dialogrunda 1 var om kommuner och regioner känner igen sig i de beskrivningar som föranlett FN-kommitténs rekommendationer till Sverige samt huruvida aktörerna har påbörjat eller planerat utvecklingsarbeten kopplat till de olika samhällsområdena och rekommendationerna. Vidare diskuterades identifierade behov av åtgärder inom de olika tematiska områdena och hur aktörerna ser på sitt fortsatta arbete med genomförandet av rekommendationerna.

I den uppföljande dialogen var syftet att fortsatt fördjupa diskussionen och både följa upp det som hade diskuterats under den första dialogrundan men också öppna upp för diskussion om ytterligare tematiska områden om önskemål fanns.

²¹ I två fall genomfördes endast en dialog: Perstorp deltog endast i dialogen på våren och Region Stockholm endast i dialogen på hösten.

Under dessa dialoger återkopplade MFD om vad som hade framkommit under de första dialogerna samt vilka inspel och medskick som kommit från samråden med funktionshinderorganisationerna.

I förberedelsearbetet inför den fördjupade dialogen involverades förutom funktionshindersorganisationerna även MFD:s kunskapsråd²², som bidrog i utveckling av struktur och upplägg av dialogen.

Bredare kunskapsinhämtning från kommuner och regioner

Som ett komplement till den fördjupade dialogen med ett urval av kommuner och regioner, skickade MFD i juni 2025 ut en enkät till 175 av landets kommuner och 18 regioner. Frågorna i enkäten berörde samma frågor som diskuterats i den fördjupade dialogen: om/hur rekommendationerna omhändertagits, vilka utmaningar man främst ser i genomförandet, vilka behov som finns för att stärka genomförandet samt hur man ser på kommunens/regionens ansvar för genomförandet av rekommendationerna. Totalt svarade 94 kommuner och 13 regioner på enkäten. MFD genomförde också ett uppföljande möte med representanter från ett antal kommuner och regioner som svarat på enkäten.

MFD har också genomfört ytterligare två dialogtillfällen med intresserade tjänstepersoner inom kommun och region för att inhämta kunskap och reflektioner kring hur arbetet med rekommendationerna fortlöper i deras respektive kommun/region.

Sammanlagt har MFD nått ut till och fått inspel från 107 kommuner och 16 regioner genom aktiviteter inom ramen för uppdraget.

Dialog med statliga myndigheter

Dialogen med statliga myndigheter har i detta uppdrag främst varit med de strategimyndigheter som är särskilt utpekade i den funktionshinderspolitiska strategin,²³ och utgångspunkten för dialogen har varit åtgärdsförslagen i den nationella handlingsplanen för funktionshinderspolitiken och hur de kopplar an till rekommendationerna.

Inom ramen för uppdraget med att ta fram ett förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken (handlingsplanen) skickade MFD under våren 2025 ut en enkät till strategimyndigheterna. I enkäten ingick en fråga om huruvida

²² Myndigheten för delaktighet, *Om kunskapsrådet*. <https://www.mfd.se/om-mfd/mfds-rad/kunskapsrad/>

²³ Myndigheten för delaktighet, *Om prioriterade områden och ansvariga myndigheter i den nationella strategin*. <https://www.mfd.se/utgangspunkter/funktionshinderspolitiken/funktionshinderspolitiska-strategin/prioriterade-omraden-och-myndigheter/>

myndigheterna påbörjat något internt arbete utifrån FN-rekommendationerna samt om de har behov av stöd i arbetet framåt.

Med utgångspunkt i åtgärdsförslagen till nationell handlingsplan genomfördes under hösten 2025 en dialog med strategimyndigheterna. Fokus låg på vad, utöver förslagen i handlingsplanen, som behöver göras för att genomföra rekommendationerna inom respektive samhällsområde samt vad myndigheterna ser för behov av stöd och riktlinjer för att kunna genomföra sådana åtgärder. Sammantaget fick MFD inspel från totalt 28 av strategimyndigheterna.

MFD har också inhämtat synpunkter från vissa specifika myndigheter. Diskrimineringsombudsmannen (DO) fick en särskild förfrågan från MFD om att se över ett antal utvalda rekommendationer och inkomma med sin bedömning av dessa samt med förslag till åtgärder för genomförande av rekommendationerna. De utvalda rekommendationerna rörde frågor om diskriminering och övervakningsmekanismer.²⁴ Även Valmyndigheten fick en särskild förfrågan från MFD om att specifikt kommentera på rekommendationerna som rör val.²⁵

Under uppdragets gång har MFD även fört dialog med Institutet för mänskliga rättigheter, bland annat om uppdragets upplägg, genomförande och resultat.

Samråd med funktionshindersorganisationer

En viktig del av MFD:s uppdrag har varit att löpande samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning. Det övergripande syftet med samråden har varit att möjliggöra för personer med funktionsnedsättning att påverka MFD:s arbete med uppdraget genom att bidra med sina kunskaper och erfarenheter. Samråden har också syftat till att säkerställa att personer med funktionsnedsättning ges insyn i MFD:s arbete. Här har också ingått att möjliggöra insyn i hur myndigheter, kommuner och regioner bedömer behovet av åtgärder inom sina respektive ansvarsområden.

Dialogen med funktionshindersorganisationerna initierades i samband med möte med MFD:s funktionshindersråd i början av oktober 2024 och följdes av ett flertal samråd med funktionshindersorganisationer under 2025. I oktober 2025 diskuterades uppdraget på nytt i MFD:s funktionshindersråd.

²⁴ MFD skickade en särskild förfrågan till Diskrimineringsombudsmannen (DO) för att få myndighetens bedömning och eventuella förslag till åtgärder kring totalt 17 rekommendationer kopplat till: Allmänna principer och skyldigheter (artiklarna 1–4), Jämlikhet och icke-diskriminering (artikel 5), Likhet inför lagen (artikel 12), Utbildning (artikel 24) samt Arbete och sysselsättning (artikel 27).

²⁵ Rekommendationerna 62a och 62b, kopplade till Artikel 29 om Deltagande i det politiska och offentliga livet.

Samråd på lokal och regional nivå hölls i Umeå, Malmö och Göteborg, medan samråd med organisationer på riksnivå genomfördes i Stockholm.²⁶ Samråden genomfördes i två omgångar och hölls i samband med de fördjupade dialogerna med offentliga aktörer.

Den första samrådsrundan under våren 2025 samlade totalt 27 deltagare från 19 organisationer och fokuserade på dialog om:

- uppdragsprocessen och tidsplan
- huruvida rekommendationerna speglar erfarenheter hos funktionshindersorganisationernas medlemmar
- MFD:s preliminära sortering av rekommendationer som berör kommuner och regioner
- övriga medskick från funktionshindersorganisationerna.

Det andra samrådstillfället under hösten samma år samlade totalt 23 deltagare från 20 organisationer och fokuserade på att återkoppla från vårens dialog och samråd samt uppdatera kring uppdraget i övrigt. Vidare diskuterades upplägg och frågeställningar för höstens fördjupade dialog med offentliga aktörer samt medskick till slutredovisningen.

Vidare erbjöds riksorganisationerna möjligheten att inkomma med kompletterande inspel och uppdateringar kring prioriteringar av rekommendationerna som underlag till slutredovisningen under hösten 2025.

Ett avslutande samråd genomfördes med representanter från riksorganisationerna i slutet på november 2025 med fokus på slutredovisningen av uppdraget.

Därutöver bjöds ett antal funktionshindersorganisationer in att delta i en referensgrupp om konceptet för kommunikationskampanjen om FN-konventionen som beskrivits i tidigare avsnitt.

MFD har dessutom tagit del av skriftliga underlag om rekommendationerna från funktionshindersorganisationerna som lämnades till Socialdepartementet under

²⁶ I samråden deltog Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR), Diabetesföreningen Västra Götaland, Funktionsrätt Skåne, Funktionsrätt Sverige, Funktionsrätt Umeå, Funktionsrätt Västerbotten, Funktionsrätt Västra Götaland, För barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (FUB) Umeå, FUB Västerbotten, Förbundet Sveriges dövblinda väst, Föreningen för de neurosedynskadade, Handikappföreningarnas samarbetsorganisation (HSO) i Lund, Independent Living Institute (ILI), Newcomers with disabilities in Sweden, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL) Stockholm, Riksföreningen JAG, Skånes dövas distriktsförbund, Stiftelsen JAG/IQual, Stockholm dövas förening, Sveriges dövas riksförbund (SDR), Synskadades riksförbund (SRF), SRF Skåne, SRF Västerbotten, Västerbotten dövas teckenspråk länsförening, Västra Götalands dövas länsförbund.

2024 som inspel för dialog.²⁷ I underlagen redogörs för olika prioriteringar av rekommendationerna. Funktionshindersorganisationerna har också hänvisat till synpunkter som framförts under Institutet för mänskliga rättigheters digitala konferens Fokus Funktionsrätt²⁸ samt till Funktionsrätt Sveriges uppföljning av arbetet med rekommendationerna som publicerades i slutet av 2025.²⁹

MFD har också tagit del av den alternativrapport som Funktionsrätt Sverige publicerade inför dialogen med FN-kommittén och som 110 organisationer står bakom för att få information om prioriteringar gällande rekommendationerna från civilsamhället.³⁰

²⁷ Underlag skickades in av Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR), Funktionsrätt Sverige, Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT), Raoul Wallenberg Institute (RWI), Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) och Synskadades riksförbund (SRF).

²⁸ Institutet för mänskliga rättigheter, *Fokus funktionsrätt 2025 på YouTube*.
<https://www.youtube.com/watch?v=qXEKXSxm2w>

²⁹ Funktionsrätt Sverige (2025), *Respekt för funktionsrätt*.

³⁰ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

Berörda aktörers bedömning och förslag till åtgärder

Detta kapitel fokuserar på kommuner, regioner, myndigheter och funktionshindersorganisationers bedömning av FN-kommitténs rekommendationer och förslag till åtgärder. Beskrivningen bygger på de dialoger som genomförts inom ramen för uppdraget samt de underlag som MFD tagit del av och som redovisas i tidigare avsnitt. Kapitlet ger exempel på återkommande perspektiv och prioriteringar, men gör inte anspråk på att vara heltäckande.

Kapitlet inleds med ett avsnitt om aktörernas övergripande syn på rekommendationerna. Därefter följer avsnitt där rekommendationerna behandlas tematiskt i block om två till fem artiklar. Varje block inleds med en kort sammanfattning om rekommendationernas innehåll och samtliga rekommendationer i nedkortad form. Rekommendationerna finns i sin helhet på MFD:s hemsida.³¹

Aktörernas övergripande syn på rekommendationerna

Sammanfattning

Det finns en bred samsyn om att rekommendationerna i stort speglar situationen i Sverige och att genomförandet kräver tydligare styrning, ansvarsfördelning och politisk prioritering från nationell nivå. Funktionshindersorganisationerna trycker på att konventionen måste ses som en helhet och att strukturella reformer behöver prioriteras.

Kommuner och regioner

Av de kommuner och regioner som svarat på enkäten uppger knappt 80 procent att de känner till FN-kommitténs rekommendationer till Sverige. Bland de som känner till rekommendationerna råder det en samsyn om att FN-kommitténs rekommendationer till Sverige (FN-rekommendationerna) speglar situationen i Sverige, med få undantag. Frågor som lyfts kring innehållet i rekommendationerna har främst rört behov av förtydliganden av enskilda rekommendationer samt vilket ansvar som olika aktörer har. Cirka 87 procent av svarande kommuner och regioner uppger i enkäten att de känner igen sig i hög grad eller viss utsträckning i rekommendationernas innehåll.

³¹ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

<https://www.mfd.se/material/publikationer/fns-konvention-och-allmanna-kommentar/sammanfattande-kommentarer-avseende-sveriges-kombinerade-andra-och-tredje-periodiska-rapport/>

Otydlig ansvarsfördelning i genomförande av FN-rekommendationerna

Många kommuner och regioner anser att ansvaret för genomförandet av konventionen och FN-rekommendationerna är otydligt. Det råder en samsyn kring att regeringen bär det yttersta ansvaret för genomförandet, medan synen på i vilken utsträckning kommuner och regioner har ett ansvar skiftar. Frågan om hur FN-rekommendationerna har omhändertagits av regeringen och vad som ska ske efter att rekommendationerna har lämnats av FN-kommittén till Sverige har dykt upp i flera av de dialoger som genomförts med kommuner och regioner. Likaså har frågor om huruvida regeringen ska svara kommittén och ge sin bedömning av rekommendationerna, samt hur regeringen prioriterar bland rekommendationerna varit återkommande. Från flera kommuner och regioner signaleras en förväntan om att regeringen är den aktör som först ska göra en bedömning av och prioritera bland rekommendationerna, följt av styrning till kommuner och regioner av hur arbetet med rekommendationerna ska genomföras. Det framhålls att ett sådant tillvägagångssätt skulle få större genomslag än om enskilda kommuner och regioner gör sina egna prioriteringar.

Få aktörer har omhändertagit rekommendationerna

Knappt hälften av kommunerna och regionerna (46 procent) svarar att de har genomfört strukturerade diskussioner om rekommendationerna inom organisationen. De vanligast förekommande formerna för dessa diskussioner har varit på tjänstepersonsnivå eller inom ramen för funktionshindersråd. Drygt 10 procent av de svarande uppger att de inte vet om diskussioner kring rekommendationerna har ägt rum. En knapp fjärdedel (23 procent) av svarande kommuner och regioner uppger att de har påbörjat någon form av arbete med att omhänderta rekommendationerna.

Politisk prioritering är central

Både i enkätsvar och i de fördjupade dialogerna lyfts politisk prioritering som en nyckel för genomförande av rekommendationerna och för att arbetet med funktionshinderfrågor ska utvecklas lokalt och regionalt. Drygt en tredjedel av de svarande i enkäten menar att bristande politisk prioritet är en huvudutmaning för genomförandet av rekommendationerna. Även i de fördjupade dialogerna framkommer avsaknad av politisk prioritet på såväl lokal/regional som nationell nivå som en central utmaning. Behov av finansiering nämns tillsammans med behovet av politisk prioritering. Flera aktörer framhåller att politisk prioritering behöver följas av öronmärkta medel för att ge frågan tyngd och genomslag. Flera mindre kommuner lyfter att det ur deras perspektiv är omöjligt att svara upp mot konventionen och rekommendationerna utan att få extra medel tilldelat sig.

Genomförandet kräver ett gemensamt helhetsperspektiv

Såväl kommuner som regioner understryker att ett helhetsperspektiv måste genomsyra alla nivåer i genomförandet av FN-rekommendationerna – från regering till kommun. De efterfrågar en tydlig signal från regeringen om att det

behövs mer gränsöverskridande arbete för att adressera rättigheter för personer med funktionsnedsättning och arbetet med rekommendationerna. Flera betonar vikten av att se både system och människa samt att arbetet med rekommendationerna behöver vara tvärsektoriellt och involvera hela organisationen. Att aktörerna arbetar i stuprör nämns som en utmaning i arbetet. Likaså framförs vikten av att FN- rekommendationerna integreras i ordinarie styrkedjor och styrdokument, med tillhörande budget, tydliga mål och strukturerad uppföljning. Flera lyfter att det ofta saknas ett uttalat uppdrag att arbeta systematiskt med konventionens genomförande, och att rekommendationerna behöver ha en integrerad plats i ordinarie styrning och ledning. Flera lyfter behovet av vägledning kring hur en kommun eller region kan styra, samordna och följa upp det funktionshinderspolitiska arbetet och rekommendationerna på ett strukturerat sätt.

Statliga myndigheter

Få ifrågasättanden av innehållet i rekommendationerna

Det framförs generellt få frågor om eller ifrågasättanden av innehållet i rekommendationerna. Fokus i enkätsvar liksom dialoger ligger mer på styrning, ansvar och processer. I den enkät som skickades till strategimyndigheterna inom ramen för handlingsplansuppdraget framgår att endast ett fåtal myndigheter i någon form har hanterat rekommendationerna i interna processer. Flera myndigheter beskriver att de kopplar FN-rekommendationerna till arbetet med att ta fram ett förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderpolitiken.³² De bedömer att rekommendationerna på så vis kommer att inkluderas i myndighetens arbete, planering och kommande prioriteringar. Handlingsplanen framhålls av flera myndigheter som den centrala processen för att integrera rekommendationerna i verksamheten.

Tydligare styrning från regeringen efterfrågas

Samtidigt uttrycks återkommande en osäkerhet kring ansvar och styrning. Flera myndigheter efterfrågar tydlighet om regeringens respektive myndigheternas ansvar för hantering och genomförande. En myndighet ställer sig frågande till om myndigheter alls ska tolka och agera på rekommendationerna utan föregående styrning. Myndigheten hänvisar till att rekommendationerna riktar sig till konventionsstaten och menar att tolkning och värdering bör göras samlat, i första hand av regeringen. Den övergripande bilden är att många myndigheter ser behov av mer konkreta krav och en tydligare riktning från regeringen för att arbetet ska ta fart. De menar att regeringsuppdrag behöver vara tydliga med mandat, prioritet och resurser för genomförandet av rekommendationerna. Myndigheter lyfter även att regeringsuppdrag kopplat till funktionshinderspolitiken tydligare bör inkludera

³² Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

perspektiv som mänskliga rättigheter, jämlikhet och intersektionalitet. Några efterfrågar även mer heltäckande uppdrag.

Flera myndigheter pekar vidare på att uppdrag tydligt bör ange berörda myndigheter och i större utsträckning bygga in samverkan mellan myndigheterna kopplat till rekommendationerna. Det vill säga att tydliggöra vilka myndigheter som ska involveras, hur de ska arbeta tillsammans och hur sektorsmyndigheter kopplas in. Det förs fram att sektorsmyndigheter bör involveras när MFD får uppdrag kopplade till rekommendationerna så att ansvar, genomförande och uppföljning kan hållas ihop.

Funktionshindersorganisationerna

Strukturella reformer och tydligare rättslig förankring

Under samråden har funktionshindersorganisationerna betonat vikten av att konventionen och rekommendationerna ses som en helhet. De understryker att behov varierar mellan och inom grupper av personer med funktionsnedsättning, vilket också betyder att vissa prioriteringar av rekommendationerna skiljer sig åt mellan olika organisationer. Samtidigt har organisationerna lyft såväl gemensamma som egna prioriteringar. Bland annat i den alternativrapport³³ som togs fram inför kommitténs förhör samt i skriftliga underlag som lämnades till Socialdepartementet i juni 2024 efter att förhöret hade ägt rum.

Organisationerna har framfört att strukturella reformer i genomförandet av FN-rekommendationerna måste prioriteras. De understryker att det måste bli tydligare att konventionen är juridiskt bindande och att det måste säkerställas att svensk lagstiftning är i linje med konventionen. En central åtgärd som nämns är att staten behöver gå igenom befintliga lagar, riktlinjer och förordningar för att identifiera vilka förändringar som krävs för att uppfylla rättigheterna enligt konventionen. Ett konkret förslag från organisationerna till regeringen på detta område är att tillsätta en statlig utredning som säkerställer att svensk lagstiftning är i linje med konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.³⁴ I det fall ett uppdrag eller en utredning om lagstiftning relaterat till konventionen tillsätts, anser organisationerna att det är viktigt att funktionshindersorganisationer bjuds in att bidra och påverka hur en sådan utredning ska utformas.

En annan prioritering som framförts är att definitionerna av funktionsnedsättning och funktionshinder harmoniseras med den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionshinder (den så kallade människorättsmodellen) för att säkerställa en gemensam utgångspunkt i lagstiftning och policy.

³³ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

³⁴ Funktionsrätt Sverige (2025), *Respekt för funktionsrätt*.

Funktionshindersorganisationerna efterfrågar en direkt dialog med regeringen i arbetet med planering, prioritering och genomförande av rekommendationerna.

Återkommande rekommendationer och upplevd tillbakagång av rättigheter

Ett generellt konstaterande som påpekats kring genomförandet av konventionen är att många centrala rekommendationer är upprepningar eller förtydliganden av FN-kommitténs rekommendationer som lämnades till Sverige redan vid det första förhöret 2014. Det gäller till exempel rekommendationer som berör att införliva konventionen i svensk lag, att genomföra en systematisk översyn av lagar och policy, förbättrad tillgång till rättsskydd och rättssystemet samt samordning mellan stat, region och kommun.

Organisationerna beskriver en tillbakagång av rättigheter på flera områden där FN-kommittén lämnat rekommendationer, bland annat inom tillgänglighet, självbestämmande och icke-diskriminering. Som exempel nämns förändrade byggregler, begränsningar inom personlig assistans, en rörelse mot återinstitutionalisering samt utvecklingen i politik och lagstiftning på utbildnings- samt migrationsområdet. Detta utvecklas vidare i respektive avsnitt i rapporten.

Artikel 1–4: Allmänna principer och skyldigheter

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna i artikel 1–4 rör statens grundläggande ansvar för att genomföra konventionen i lag, styrning och praktik. De handlar om att anpassa definitioner och lagstiftning till den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionshinder, stärka konventionens ställning i rättsordningen och säkerställa att domstolar och myndigheter tillämpar rättigheterna i praktiken. De rör också behovet av en systematisk översyn av lagar och styrmedel, bättre samordning mellan stat, regioner och kommuner samt fungerande mekanismer för uppföljning, klagomål och gottgörelse. Vidare rekommenderas att funktionshinderorganisationer ska involveras strukturerat i processer och ges förutsättningar att delta genom långsiktig finansiering.

Rek 6: Se till att "funktionsnedsättning" i lagar och politik definieras på ett sätt som stämmer överens med den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionshinder. Ändra definitionen av "funktionsnedsättning" i diskrimineringslagen.

Rek 8a: Åtgärder för att se till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna enligt konventionen förverkligas helt och fullt.

Rek 8b: Se över konventionens ställning i sin rättsordning och fullständigt införliva den med sin nationella rätt.

Rek 8c: Systematiskt se över befintliga lagar, politiska åtgärder och regelverk för att se till att skyldigheterna enligt konventionen fullgörs.

Rek 8d: Se till att domstolar och myndigheter tillämpar de i konventionen stadfästa rättigheterna på ändamålsenligt sätt.

Rek 10a: Förbättra samordningen mellan kommuner och regioner i konventionens genomförande, se till att regionernas och kommunernas åtgärder för förverkligande av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är förenliga med deras skyldigheter enligt konventionen, se till att personer med funktionsnedsättning får tillgång till ändamålsenliga möjligheter att vidta åtgärder vid otillräckligt genomförande på kommunal och regional nivå.

Rek 10b: Inrätta nationell mekanism för övervakning av regionernas och kommunernas genomförande av konventionen.

Rek 10c: Inrätta klagomålsförfaranden och mekanismer för gottgörelse som personer med funktionsnedsättning kan använda i fall där regioner och kommuner inte genomför konventionen på ett tillräckligt sätt.

Rek 12a: Utveckla och införa rättsligt väletablerade förfaranden för nära samråd med och aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning i samtliga frågor som påverkar dem samt fastställa regler och villkor för dessa förfaranden.

Rek 12b: Stärka förmågan hos organisationer för personer med funktionsnedsättning att aktivt delta i samtliga processer för genomförande av konventionen samt anslå tillräckliga medel.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.³⁵

³⁵ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

För många funktionshindersorganisationer är det en central prioritering att konventionen ska bli svensk lag. Hos övriga aktörer skiftar synen på vilka faktiska effekter en inkorporering av konventionen i svensk lagstiftning ger. Samtliga aktörer är eniga om behovet av en av systematisk översyn av hur svensk lagstiftning förhåller sig till konventionen. Samtliga aktörer är vidare överens om att kunskapen om konventionen behöver höjas inom kommuner, regioner och myndigheter. Även behovet att stärka och utveckla arbetet med aktiv involvering lyfts.

Kommuner och regioner

Svårigheter att tolka och omsätta FN-rekommendationerna

Kommuner och regioner beskriver svårigheter i att omsätta rekommendationerna till en lokal och regional kontext. Många efterfrågar stöd i att tolka och förstå vad rekommendationerna innebär för den egna verksamheten och hur de ska arbeta med rekommendationerna rent konkret. Många kommuner och regioner uttrycker en generell osäkerhet kring hur konventionen förhåller sig till nationell lagstiftning och hur denna relation ska tolkas i praktiken. Vissa lyfter att riktlinjer och tillämpning varierar i stor grad mellan kommuner och regioner och några efterlyser mer juridiskt stöd kring tolkning av lagstiftning i relation till konventionen, så kallad fördragskonform tolkning. De ser ett behov av en översyn som klargör rättsläget när konventionens principer krockar med annan lagstiftning. Många vill också ha tydligare besked om ansvarsfördelningen mellan statliga myndigheter, regioner och kommuner samt vägledning kring vad som faktiskt förväntas av dem i förhållande till FN-rekommendationerna.

Låg kunskap om konventionen

Kunskapsnivån inom den egna organisationen framstår som en av de mest centrala utmaningarna för genomförandet av rekommendationerna. Både i de fördjupade dialogerna och i enkätsvaren anges låg kunskap om FN-konventionen och rekommendationerna som en central utmaning. Många svar visar på att en stor del av den kommunala och regionala organisationen saknar grundläggande kunskap om konventionen. De beskriver också att förståelsen för rättighetsperspektivet är begränsad och att mänskliga rättigheter i delar av organisationen inte uppfattas som en del av grunduppdraget. Tjänstepersoner i flera kommuner och regioner upplever att funktionshinderfrågor ofta behandlas som något vid sidan av ordinarie verksamhet. De integreras inte i kärnuppdraget, vilket gör att de riskerar att få lägre prioritet i planering, genomförande och uppföljning.

Kunskapshöjande insatser finns men är splittrade

Kunskapshöjande insatser förekommer men uppfattas som splittrade. Flera kommuner beskriver exempel där myndigheter genomför utbildningar och sprider

stödmaterial utan samordning mellan varandra. Det skapar svårigheter i att bygga en sammanhållen strategi för arbetet med mänskliga rättigheter. Flera lyfter att utbildningar är värdefulla men att ny kunskap inte alltid får genomslag i praktiken. Andra pekar på att många satsningar sker i form av korta engångsinsatser utan uppföljning eller implementeringsstöd. Kommuner och regioner betonar att utbildningar behöver kopplas till organisationens uppdrag för att få legitimitet. Brister uttrycks även i samordning mellan kommun och region. Ett exempel som beskrivits är där regionen erbjuder relevanta utbildningar men att kommuner har svårt att få tillgång till och saknar tydliga vägar för att ta del av dem.

Kommuner och regioner uttrycker ett starkt intresse för kunskapsutbyte och nätverkande. Detta gäller särskilt mindre kommuner, som lyfter att deras kapacitet är begränsad. Utifrån att de har få medarbetare som ska täcka många sakområden efterfrågas checklistor, standardiserade verktyg och mer lättillgängliga stödmaterial. Kommunerna lyfter att nuvarande stöd inte alltid är anpassat efter olika förutsättningar och att flera statliga stöd kräver organisatoriska resurser som mindre kommuner saknar. Flera kommuner ger exempel på välfungerande strukturer för samarbete mellan kommuner i frågor som rör omställningen till ny socialtjänstlag och efterfrågar fler, liknande strukturer för annat funktionshindersrelaterat arbete.

Begränsade resurser försvårar ett långsiktigt genomförande

Ekonomi anses av flera utgöra en central begränsning för genomförandet av rekommendationerna. Små kommuner beskriver att enskilda ärenden kan få stor effekt på budgeten och att det i princip är omöjligt att svara upp mot alla rekommendationer med befintliga resurser. De menar att regeringen behöver tillföra resurser om den förväntar sig ökade insatser. Besparingar och neddragningar på personal har i flera fall påverkat roller som ansvarar för eller samordnar arbete med funktionshinderfrågor, vilket leder till att arbetet blir fragmenterat och reaktivt. Avsaknad av en sammanhållande funktion gör det svårt att arbeta proaktivt och långsiktigt.

Svårnavigerade klagomålsmekanismer

Rekommendationerna om klagomålsmekanismer väcker delvis frågor hos kommuner och regioner. De uttrycker osäkerhet om vad kommittén efterfrågar och uppfattar att rekommendationerna både kan avse möjligheten att framföra klagomål på specifika verksamheter, exempelvis vård och omsorg eller kollektivtrafik, och möjligheten att överklaga beslut och få upprättelse. Kommuner och regioner beskriver att det finns både klagomålsfunktioner och system för överklagande, men att det de ofta kan vara svåra att navigera för individen. För enskilda kan det vara svårt att driva rättsprocesser gentemot kommunen eller regionen som har betydligt större organisatoriska och juridiska resurser. Många pekar därför på behov av ökat stöd till enskilda i både klagomålsärenden och överklagandeprocesser. Brister som lyfts kan också handla

om klagomålssystemens utformning och tillämpning, till exempel bristande tillgänglighet i e-tjänster, otydliga processer och brist på återkoppling när klagomålsärenden har initierats.

Ambitioner att utveckla aktiv involvering

Samverkan med funktionshindersorganisationer beskrivs som en viktig men delvis utmanande del i genomförandet av konventionen. Kommuner uttrycker att samverkan fungerar ojämnt. Många efterfrågar mer kunskap om hur samverkan kan ske på ett inkluderande sätt och hur funktionshindersorganisationer kan involveras i uppföljning och analys. Flera kommuner beskriver otydlighet kring vad de kommunala funktionshindersråden ska behandla för ärenden och hur frågor ska föras vidare i organisationen. Det saknas ofta strukturerade processer för återkoppling och uppföljning av vad som diskuteras. Flera vill se tydligare riktlinjer för hur rådets roll, mandat och funktion bör se ut.

Mindre kommuner saknar ofta lokala funktionshindersorganisationer att involvera i samverkan. I andra fall har organisationer begränsad kapacitet att delta. I flera mindre kommuner lyfts att begränsade resurser och dålig återväxt i funktionshindersorganisationer gör det svårt att få till fungerande samverkan. Flera kommuner uppger vidare att de har ambitioner att nå personer som inte är organiserade men att det är svårt och att de inte alltid vet hur de ska gå tillväga.

Översyn och efterlevnad kan ge konventionen verkligt genomslag

Flera kommuner och regioner har framfört i dialogerna att konventionen bör inkorporeras i svensk lag. Både för att höja konventionens status och för att stärka genomslaget. Paralleller dras ofta till barnkonventionen, där flera menar att den fick en annan tyngd när den blev svensk lag och att många kommuner och regioner sedan dess arbetat med barnkonventionen på ett mer systematiskt sätt. Flera kommuner och regioner menar att stöd och kompetensutveckling kring barns rättigheter har ökat från nationellt håll. De beskriver också att krav på genomförandet av barnkonventionen har blivit tydligare.

Ett mer ifrågasättande perspektiv som framförts är att en inkorporering i svensk lagstiftning möjligtvis skulle ge konventionen ett uppsving på kort sikt men att det inte nödvändigtvis behöver innebära någon långsiktig förändring. Även detta lyfts utifrån barnkonventionen som exempel. I någon dialog har det framkommit att det är tydligt att barns rättigheter diskuteras mer och på ett annat sätt idag än för tio år sedan. Samtidigt uttrycks osäkerhet om förändringen också har lett till konkreta förbättringar för barns rättigheter. Någon uttryckte det som att det fortfarande är lätt att *inte* följa barnkonventionen. Flera kommuner och regioner har understrukt att det viktigaste i sammanhanget är att göra en översyn av svensk lagstiftning och säkerställa att den harmoniserar med konventionen.

Vidare framför både kommuner och regioner att det finns omfattande regelverk på plats redan idag, men att problemet ligger i bristande efterlevnad och avsaknad av

konsekvenser om konventionen inte efterlevs. De ser att politisk efterfrågan och tydligare krav är avgörande för att kunskap, riktlinjer och regler ska omsättas i handling. Ett förslag som återkommer är att systematiskt införa funktionshinderperspektiv i beslutsunderlag och andra styrdokument. Kommuner beskriver att det idag varierar kraftigt om och hur dessa frågor beaktas inför beslut.

Statliga myndigheter

Stärkt kompetens gör konventionen tydligare i styrning och praktik

Flera myndigheter bedömer att den interna kunskapen om konventionen, människorättsmodellen för funktionshinder och rekommendationerna behöver höjas. De beskriver också att frågan behöver hållas levande i den löpande styrningen. Några pekar särskilt på att fokus behöver ligga på ledningen för att stärka kunskapsnivån och engagemanget i hela organisationen.

Myndigheterna lämnar flera förslag på kunskapsstöd. Ett förslag är att utveckla och utöka utbildningsutbudet om mänskliga rättigheter med fokus på rättigheter för personer med funktionsnedsättning som riktar sig till både strateger och mer verksamhetsnära roller. Ett annat förslag är att samla kompetensutveckling i mer helhetsgrundande utbildningar som kan användas av myndigheter inom flera samhällsområden, exempelvis rättsväsende, sjukvård, migration och kriminalvård. Här kopplar myndigheterna behovet till att arbete med rekommendationerna kräver en gemensam förståelse av funktionshinderperspektiv, rättighetsansatsen och vad konventionens grundprinciper betyder i praktiken.

Stärkt skydd genom bredare tillsyn och tydligare mandat

Vissa myndigheter ställer sig frågande till vad som avses med rekommendationen om att inrätta klagomålsförfaranden och mekanismer för gottgörelse i fall där regioner och kommuner inte har genomfört konventionen. Flera pekar på att möjligheten att överklaga kommunala beslut redan finns, exempelvis inom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL). Samtidigt lyfts att den nya socialtjänstlagen innebär ökade möjligheter att genomföra insatser utan beslut, vilket skulle kunna skapa osäkerhet om hur möjligheten att överklaga beslut kommer att påverkas.

DO understryker i sitt skriftliga underlag³⁶ till MFD att myndigheten redan idag kan utreda om verksamhetsansvarig har brutit mot diskrimineringslagen och kräva diskrimineringsersättning till enskilda. Samtidigt framhåller DO att dess möjligheter är begränsade till de samhällsområden som täcks av diskrimineringslagstiftningen och endast offentligt anställdas bemötande. DO

³⁶ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

lyfter därför behovet av en utvidgning av diskrimineringslagstiftningens räckvidd "...till offentlig verksamhet som helhet så att DO kan inleda tillsyn gällande offentligt anställdas såväl bemötande som myndighetsutövning i form av beslut och åtgärder inom ramen för all kommunal och regional verksamhet." DO hänvisar vidare till EU:s bindande standarder för nationella likabehandlingsorgan och att det utifrån dessa standarder behöver tydliggöras i DO:s uppdrag att myndigheten ska ta emot och utreda anmälningar eller klagomål från enskilda personer. Vidare lyfts behovet av att stärka DO:s befogenheter att agera i domstolsprocesser och förtydligande om vilken status DO:s tillsynsbeslut ska ha.

Behov av stärkt stöd i arbete med aktiv involvering

Även myndigheterna beskriver utmaningar kopplade till aktiv involvering enligt artikel 4. De pekar på behov av att öka kunskapen om former och arbetssätt för aktiv involvering. Myndigheterna beskriver också ett behov av att bli bättre på att genomföra samråd, att öka förståelsen för funktionshindersperspektivet och att ta aktiv involvering på allvar. Behovet av ett perspektivskifte lyfts, om att gå från att involvera *om* till att involvera *i* frågorna. Flera lyfter att bristande resurser hos funktionshindersorganisationerna är ett hinder för deltagande i olika former av samråd.

Åtgärder kring aktiv involvering förekommer också i förslaget till handlingsplan. Det beskrivs tillsammans med barnrätt och jämställdhet som ett perspektiv som ska integreras i genomförandet av samtliga åtgärder i handlingsplanen. Vidare identifierar handlingsplanen aktiv involvering som ett prioriterat sakområde där MFD behöver utveckla kunskapsstöd till myndigheterna. Syftet med detta är att vidareutveckla, stärka och effektivisera myndigheternas arbete med aktiv involvering.³⁷

Översyn av lagstiftning behövs för att säkra konventionens genomslag

Frågan om konventionens relation till lagstiftning har varit ett återkommande tema även i dialogerna med myndigheter. Från myndigheterna framförs olika perspektiv i frågan om att göra konventionen till lag. Vissa ser en inkorporering som ett viktigt verktyg för att stärka genomslaget. Andra är mer tveksamma och menar att inkorporering i sig inte behöver ge tydliga positiva effekter. Barnkonventionen används även här som exempel i båda resonemangen. Trots olika syn på inkorporering finns en bred samsyn om behovet av en systematisk översyn av svensk lagstiftning för att säkerställa att den ligger i linje med konventionen.

Myndigheter lyfter också behovet av att lagstiftning som genomgår större förändringar systematiskt ses över och följs upp i relation till konventionen och

³⁷ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

FN-rekommendationerna. Detta lyfts till exempel i förhållande till områden som skola, tillgänglighet i byggd miljö och migrationsrelaterad lagstiftning. De betonar vikten av konsekvensanalyser som säkerställer att förändringar i lagar och regelverk inte leder till försämrad tillgång till rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Som exempel nämns behov av att följa upp hur ändringar i socialtjänstlagen påverkar tillgången till insatser som hemtjänst och stöd enligt LSS.

DO menar i sitt underlag att regeringen bör tillsätta en utredning med syftet att analysera och ta ställning till frågan hur konventionen kan bli svensk lag. DO är också positiv till kommitténs rekommendation 6 om att definitionen av funktionsnedsättning i diskrimineringslagstiftningen uttryckligen ska avse resultatet av samspelet mellan funktionsnedsättning och socialt konstruerade hinder. Även om det redan i dagsläget är möjligt att inkludera detta i lagens definition av funktionsnedsättning genom fördragskonform tolkning, så menar DO att en justering av definitionen i linje med konventionen skulle bidra till ett tydligare rättsläge.³⁸

Stärkt samverkan kan ge mer sammanhållet genomförande

Myndigheterna ser behov av mer samverkan mellan aktörer, särskilt samverkan mellan myndigheter, kommuner, regioner och funktionshindersorganisationer för att uppnå ett mer sammanhållet arbete med rekommendationerna. Myndigheterna ser också behov av att stärka samverkan mellan myndigheter. Samtidigt beskrivs flera utmaningar kopplade till det kommunala självstyret och olikheter i landet, som kan försvåra gemensamma arbetssätt, jämförbarhet och långsiktig samverkan.

Funktionshindersorganisationerna

Tydligare statligt ansvar kan stärka samordning och likvärdighet

Funktionshindersorganisationerna menar att en central brist är att det saknas en tydlig strategi för genomförandet av rekommendationerna och efterlevnad av konventionen. De anser att det behöver finnas en tydligare helhetssyn och att samtliga departement behöver ta ansvar för rekommendationer inom sitt respektive ansvarsområde. De lyfter även fram att regeringen behöver göra en övergripande prioritering av rekommendationerna och att de vill se en konkret handlingsplan för arbetet med rekommendationerna. De efterfrågar också att rekommendationer från FN:s barnrättskommitté respektive kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ses över gemensamt.

Organisationerna beskriver att det finns bristande förståelse för statens ansvar att genomföra både omedelbara och progressiva rättigheter enligt konventionen. De

³⁸ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

betonar att genomförandet inte är frivilligt utan ett bindande åtagande för staten, vilket innebär att offentliga aktörer har tydliga skyldigheter att omsätta både konventionen och kommitténs rekommendationer i praktiken. Organisationerna anser att denna skyldighet behöver synas tydligare i statens styrning, ansvarsfördelning och uppföljning på nationell, regional och lokal nivå.

Kommuners och regioners roll beskrivs som central för genomförandet av rekommendationerna och att samarbete mellan staten, kommuner och regioner därför är särskilt viktigt. Organisationerna betonar de rekommendationer som berör bristande likhet över landet och pekar på att brister i samordning mellan region och kommun försvårar genomförandet av konventionen. De menar vidare att detta i första hand behöver mötas med politiska prioriteringar från nationellt håll. De anser också att regeringen behöver vara mer pådrivande i arbetet med att genomföra rekommendationerna samt att staten ska utforma metoder som främjar likhet över landet.

Samtidigt framhåller organisationerna att kommuner och regioner utifrån sitt uppdrag har stor möjlighet att påverka effekterna av rekommendationernas genomförande och att rekommendationerna därmed behöver prioriteras politiskt, även på lokal och regional nivå. I sammanhanget beskrivs en oro över att länsstyrelsernas uppdrag om att stötta kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken har avslutats.

Ökad kunskap kan stärka fördragskonform tolkning i rättstillämpningen

Funktionshindersorganisationerna betonar att myndigheter och domstolar i större utsträckning behöver tolka nationell lagstiftning i linje med konventionen, så kallad fördragskonform tolkning. De lyfter att kunskapen om fördragskonform tolkning saknas inom många områden. Domstolarna beskrivs ha låg kunskap om konventionen och om kommitténs rekommendationer. De menar att konventionen inte är fullt ut införlivad i svensk lagstiftning och att rättsinstanser på olika nivåer i sina domar inte tar hänsyn till konventionens mål och syfte i tillräcklig utsträckning.

Vidare pekar organisationerna på att rättspraxis ofta går emot konventionens innehåll. De menar att ekonomiska begränsningar påverkar bedömningar och leder till beslut som inte följer konventionens krav, vilket beskrivs som ett hinder både för rättssäkerhet och efterlevnad av konventionen. Organisationerna betonar vikten av fungerande klagomålsmekanismer för att säkra rättigheterna i praktiken.

De ser också behov av åtgärder som gör att rättsliga och administrativa organ tillämpar konventionens rättigheter i enskilda fall och efterfrågar att MFD ger stöd i form av kunskapsspridning om konventionens juridiska status i det svenska systemet.

Konventionen som svensk lag ger rättigheterna större tyngd

För många funktionshindersorganisationer är det en central prioritering att konventionen ska bli svensk lag, vilket bland annat framgår av civilsamhällets alternativrapport som 110 organisationer står bakom.³⁹ En återkommande fördel som lyfts är att en lag i praktiken ger större tyngd än konventionen.

Organisationer hänvisar också till att barnkonventionen sedan den blivit lag ofta används som stöd i beslut och att det visar vilken betydelse en lag kan få i praktiken jämfört med en konvention. Under samråd med funktionshindersorganisationerna har det hänvisats till initiativ från civilsamhället som startats till förmån för att göra konventionen till lag. Däribland en skrivelse till regeringen i maj 2025⁴⁰ som ett flertal organisationer står bakom, samt en namninsamling⁴¹.

Många organisationer upplever att arbetet med att genomföra konventionen går trögt och att det är frustrerande att vänta på en inkorporering för att den ska tillämpas ändamålsenligt. Vissa framhåller också att en lag inte automatiskt behöver resultera i bättre efterlevnad och beskriver en urholkning av LSS som exempel på en lag som har tappat kraft. En organisation betonar att om konventionen som lag ska göra skillnad behöver den bli en rättighetslag som begränsar kommunernas utrymme att själva avgöra nivån på insatser.

Aktiv involvering behöver ge tidig medverkan och verklig delaktighet

Funktionshindersorganisationerna beskriver att kommuner, regioner och myndigheter ofta saknar förståelse för vad aktiv involvering och nära samråd enligt konventionen innebär. Organisationerna beskriver att involveringen i beslut och uppföljning ofta blir symbolisk samt att den sker sent i processerna och ger begränsat inflytande.

Vidare lyfts att förutsättningar och kapacitet för att medverka i olika former av aktiv involvering varierar. På nationell nivå finns statsbidrag till funktionshindersorganisationer medan det på kommunal och regional nivå varierar i förutsättningar för funktionshindersorganisationers finansiering. Detta menar organisationerna, i kombination med att det inte finns aktiva funktionshindersorganisationer i alla kommuner, påverkar förutsättningarna att vara representerade i samråd på lokal och regional nivå.

³⁹ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

⁴⁰ Funktionsrätt Sverige (2025), *Stärk funktionsrätten – ge konventionen en tydlig ställning*. Bakgrund till rundabordssamtal 8 maj.

⁴¹ Ungareumatiker (2023), *Gör funktionsrättskonventionen till lag*.
<https://ungareumatiker.se/gor-funktionsrattskonventionen-till-lag/>

Andra hinder som nämns för aktiv involvering är att underlag inte kommer i tillräckligt god tid, att lokaler ibland är otillgängliga eller att nödvändiga tillgänglighetsbehov inte tillgodoses, till exempel teckenspråkstolkning. Det lyfts också att arbetet för att stärka den gemensamma kunskapen om konventionen hos offentliga aktörer behöver ske tillsammans med organisationerna.

Artikel 5–8: Icke-diskriminering och medvetandehöjning

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna kopplade till artiklarna 5 till 8 rör jämlikhet, icke-diskriminering och skydd för grupper i särskilt utsatta situationer. De handlar om att stärka det rättsliga skyddet mot diskriminering, utveckla lagstiftning och rättsmedel samt motverka hatbrott. Rekommendationerna tar också upp behovet av att integrera perspektiv på kvinnor, flickor och barn med funktionsnedsättning i lagstiftning, politik och uppföljning. Vidare betonas vikten av att motverka negativa attityder och stereotyper genom utbildning, information och medvetandegörande insatser i både professionella sammanhang och i samhället i stort.

Artikel 5: Jämlikhet och icke-diskriminering

Rek 14a: Se över diskrimineringslagen i syfte att föreskriva ett uttryckligt skydd mot flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering.

Rek 14b: Ändra diskrimineringslagen och annan relevant lagstiftning i syfte att avskaffa begränsningarna för förbudet mot bristande tillgänglighet samt att införa en uttrycklig garanti för skälig anpassning som gäller inom alla rättsområden.

Rek 14c: Ändra den nationella lagstiftningen om hatbrott och införa bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning samt se till att det samlas in och analyseras specifik statistik över hatbrott mot personer med funktionsnedsättning.

Rek 14d: Se till att diskriminerande handlingar som begås av polis kan ifrågasättas på ett ändamålsenligt sätt i domstol.

Rek 14e: Se till att det stöd som kan ges enligt nationella lagstiftningen, inbegripet lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), utökas till att omfatta alla personer med funktionsnedsättning som är blinda eller har en synnedsättning, så att de bättre kan delta i samhällslivet.

Rek 14f: Utöka sin policy i interimistiska åtgärder att i samband med framställningar i asylärenden efterleva rekommendationer som lämnats inom ramen för förfarande enligt artikel 2 i det fakultativa protokollet så att policy omfattar samtliga rekommendationer som lämnas, genomföra och efterleva rekommendationer som lämnats och lämnas i framtiden.

Artikel 6: Kvinnor med funktionsnedsättning

Rek 16a: Stärka åtgärder och politiska mekanismer för att säkerställa att rättigheter för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning helt och fullt integreras i all lagstiftning och politik på både jämställdhets- och funktionshindersområdet.

Rek 16b: Se till att system för statistikinsamling och konsekvensbedömningar av lagstiftning och politiska åtgärder inbegriper indikatorer och statistik avseende kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Artikel 7: Barn med funktionsnedsättning

Rek 18a: Stärka genomförandet av den nationella lagstiftningen om barns rättigheter genom att se till att denna omfattar samtliga barn med funktionsnedsättning inom alla områden av livet.

Rek 18b: Säkerställa god tillgång till tillgängliga, kvalitativa och inkluderande tidiga insatser liksom hjälpmedel och anordningar för rörlighet, stödteknik och transporter för barn med funktionsnedsättning samt information och stöd för deras föräldrar.

Rek 18c: Se till att barn med funktionsnedsättning kan bilda sig egna uppfattningar och fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, inbegripet brottmål och asylärenden. Säkerställa att barn erhåller stöd som är lämpligt med hänsyn till deras funktionsnedsättning och ålder för att kunna utöva sin rätt att yttra sig.

Artikel 8: Medvetandegörande

Rek 20a: Se till att professionella medicinska och sociala råd om testning före födseln och om abort inte förmedlar negativa attityder till personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar.

Rek 20b: Genomföra mediekampanjer med syftet att dels undanröja fördomar, negativa stereotyper, skadliga beteenden och hatiska uttalanden, dels främja varaktiga och systematiska attitydförändringar.

Rek 20c: Intensivkurser för elever, domare, poliser och andra inom rättsväsendet, lärare, hälso- och sjukvårdspersonal och allmänheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och om den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionshinder.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁴²

⁴² Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Sammanfattningsvis finns samsyn om att kunskapen om funktionshindersfrågor och rekommendationerna är för låg och att den ofta finns hos få personer inom kommuner, regioner och myndigheter, vilket gör arbetet sårbart och ojämnt. Flera kommuner och regioner lyfter också kopplingen mellan kunskapsbrist och negativa attityder kopplat till funktionsnedsättning, vilket kan leda till att personer osynliggörs och får för lite information och stöd. DO menar att diskrimineringslagstiftningen saknar tydligt skydd mot intersektionell diskriminering och vill att skyddet stärks samt att den enskildes rätt till skäliga anpassningar utvidgas. Även funktionshindersorganisationerna lyfter fram lagändringar om diskriminering och skälig anpassning samt mer stöd och bättre information till barn och föräldrar.

Kommuner och regioner

Rekommendationer som rör artikel 5 om jämlikhet och icke-diskriminering är i huvudsak riktade till regeringen och har diskuterats i begränsad utsträckning med kommuner och regioner. Rekommendationerna kopplade till artikel 6 och 7 är av tvärssektoriell karaktär, och har berörts i diskussioner om kvinnors och barns rättigheter i många olika sammanhang. I rapporten beskrivs dessa närmare bland annat kopplat till artiklarna om rätt att leva självständigt och att delta i samhället, respekt för privatlivet, respekt för hem och familj samt utbildning.⁴³

I dialogerna med kommuner och regioner har medvetandegörande enligt artikel 8 kopplats till övergripande kunskap om konventionen. Den har också diskuterats i relation till negativa attityder mot samt dåligt bemötande av personer med funktionsnedsättning utifrån rekommendation 20a om medicinska och sociala råd om testning före födseln. Detta beskrivs närmare i avsnittet kopplat till artikel 25 om rätten till hälsa.

Statliga myndigheter

Myndigheter efterfrågar ett samlat arbete för barnrätt och jämställdhet. Liksom i dialogerna med kommuner och regioner lyfter flera myndigheter ett behov av ett mer sammanhållet arbete med att integrera tvärperspektiv som rör barnrätt och jämställdhet. Detta går i linje med förslaget till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken där det föreslås att jämställdhet, barnrätt och aktiv involvering ska vara genomgående perspektiv i genomförandet av samtliga åtgärder i handlingsplanen. Vidare föreslås som sektorsövergripande åtgärd att samverkan ska stärkas för att stödja arbetet med jämställdhet och barnrätt i genomförandet av handlingsplanen. Till detta kommer ett antal förslag på åtgärder som är särskilt riktade mot barn med funktionsnedsättning,

⁴³ Motsvarar rekommendationer kopplat till artiklarna 19, 23, 24 och 30.

exempelvis inom områden som insamling av data, meningsfull fritid och deltagande i kulturaktiviteter i skolan.⁴⁴

Diskrimineringslagstiftningen behöver förtydligas och utvidgas

Vad gäller rekommendationen om att diskrimineringslagstiftningen behöver ses över för att stärka skyddet mot flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering, framhåller DO att lagstiftningen redan omfattar flerfaldig diskriminering, även om det inte omnämns uttryckligen i lagen. Däremot menar DO att det i lagstiftningen saknas både en definition av samt ett tydligare skydd mot intersektionell diskriminering. DO menar därför att det behöver införas ett uttryckligt skydd i diskrimineringslagstiftningen mot både flerfaldig och intersektionell diskriminering.⁴⁵

FN-kommittén rekommenderar ändringar i lagstiftningen i syfte att avskaffa begränsningarna för förbudet mot bristande tillgänglighet samt att införa en uttrycklig garanti för skälig anpassning som gäller inom alla rättsområden. DO ställer sig positiv till att den enskildes rätt till skäliga anpassningar utvidgas, med vissa klargöranden kring begreppen arbetssökande, bostadssökande och privatperson. DO lyfter bland annat att diskrimineringsförbudet inom bostadsområdet inte omfattar diskrimineringsformen bristande tillgänglighet och menar att undantaget som rör bostäder bör tas bort. DO anser vidare vad gäller begreppet privatperson att "det inte bör finnas ett generellt undantag för privatpersoner från skyldigheten att vidta skäliga tillgänglighetsåtgärder."⁴⁶

DO ställer sig vidare positiv till följande rekommendationer:

- att ändra lagstiftning och införa bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning (14c)
- att diskriminerande handlingar som begås av polisen ska kunna ifrågasättas i domstol (14d)
- att efterleva de rekommendationer som kommittén lämnar inom ramen för individuella klagomålsförfaranden (14f).⁴⁷

⁴⁴ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

⁴⁵ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

⁴⁶ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

⁴⁷ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

Funktionshindersorganisationerna

Utöver den översyn av lagstiftning som är en central prioritering för funktionshindersorganisationerna (se avsnittet om artikel 1–4) lyfter flera organisationer behovet av en översyn av diskrimineringslagen och ändringar i lagstiftning som innebär att skälig anpassning ska gälla inom alla rättsområden.

Barnrätt och stödinsatser behöver prioriteras

Flera organisationer har också framfört att rekommendationer som ska stärka genomförandet av den nationella barnrättsrättslagstiftningen bör prioriteras så att barn med funktionsnedsättning får sina rättigheter tillgodosedda. Här lyfts också att föräldrar till barn med funktionsnedsättning ofta får bristande information och otillräckligt stöd. Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) pekar till exempel på brister i information om och tillgång till stöd på svenskt teckenspråk. Synskadades riksförbund (SRF) lyfter rekommendationen om stödinsatser till blinda och synskadade som särskilt angelägen, så att personer som är blinda och synskadade kan delta aktivt i alla delar av livet på lika villkor som andra.⁴⁸

I samråden nämns också att personer som har sin sysselsättning inom daglig verksamhet inte skyddas mot diskriminering, eftersom daglig verksamhet i juridisk mening inte är att betrakta som ett arbete.

Kunskap om konventionen behöver öka på alla nivåer

Funktionshindersorganisationerna betonar att kunskap om rättigheter och skyldigheter enligt konventionen behöver öka på alla nivåer inom det offentliga, inklusive på politisk nivå. De framför att bristande kunskap om konventionen inte får leda till ett bristfälligt genomförande och framför därmed behov av ökad kompetens om funktionsnedsättningar och människorättsmodellen för funktionshinder. Kopplat till artikel 8 om medvetandegörande framförs vikten av att staten tar ansvar och gör mer för att öka medvetenheten om konventionen och dess innebörd hos offentliga aktörer. Med hänvisning till underlag från Institutet för mänskliga rättigheter betonas också att kunskapen om konventionen och rättigheter för personer med funktionsnedsättning behöver öka även hos rättighetsbärare.⁴⁹

⁴⁸ Synskadades riksförbund (SRF) (2024), *Angående arbetet framåt med FN-rekommendationerna*.

⁴⁹ Institutet för mänskliga rättigheter (2024), *Allt ifrågasätts. Kunskap om och upplevelser av mänskliga rättigheter hos personer med funktionsnedsättning i Sverige 2023*.

Artikel 9–11: Tillgänglighet och personlig säkerhet

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna som kopplar till artiklarna 9–11 rör tillgänglighet, rätten till liv samt beredskap och insatser i risksituationer. De betonar statens ansvar att säkerställa tillgänglighet i regelverk och praktik och möjligheter att utkräva ansvar när rätten till tillgänglighet inte tillgodoses. Rekommendationerna tar också upp behovet av förebyggande arbete för att skydda liv, bland annat genom utbildning av rättsväsende och personal inom institutioner. Vidare handlar de om att integrera funktionshindersperspektivet i krisberedskap, klimatarbete och humanitära insatser samt att säkerställa tillgång till information, kommunikation och nödvändigt stöd för personer med funktionsnedsättning, inklusive flyktingar och asylsökande.

Artikel 9: Tillgänglighet

Rek 22a: Att nationella, regionala och kommunala regelverk innehåller föreskrifter om tillgänglighet inom alla områden av livet. Åtgärder för att säkerställa att dessa efterlevs och främja universell utformning vid utarbetandet av standarder och riktlinjer.

Rek 22b: Aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning i processerna för utarbetande av tillgänglighetsstandarder och inrättande av klagomålsmekanismer som gör det möjligt att inge klagomål när rätten till tillgänglighet åsidosätts.

Rek 22c: Garantera möjligheterna till digital tillgänglighet och elektronisk identifiering för personer med funktionsnedsättning.

Artikel 10: Rätten till liv

Rek 24a: Utbildning för poliser och andra med brottsbekämpande funktion i hur man undviker att använda våld och skjutvapen i alltför stor utsträckning.

Rek 24b: Förebygga dödsfall som kan undvikas på institutioner. Utbilda alla som i sitt yrke har att göra med personer med funktionsnedsättning. Se till att åtal väcks för brottsliga handlingar.

Artikel 11: Risksituationer och humanitära nödlägen

Rek 26a: Utveckla övergripande strategi för alla risksituationer och humanitära katastrofsituationer som är baserad på mänskliga rättigheter och ett inkluderande perspektiv på personer med funktionsnedsättning. Säkerställ samordning på nationell, regional och kommunal nivå.

Rek 26b: Säkerställa att genomförandet av det klimatpolitiska ramverket är inkluderande gentemot personer med funktionsnedsättning.

Rek 26c: Att alla personer med funktionsnedsättning i risksituationer och humanitära katastrofsituationer har möjlighet att utnyttja tillgängliga kommunikations- och informationsmedel, inbegripet lättläst, punktskrift och teckenspråk.

Rek 26d: Se till att flyktingar och asylsökande med funktionsnedsättning får tillgång till nödvändig service och funktionshindersrelaterat stöd.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁵⁰

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Aktörerna uppfattar tillgänglighet som ett område där regelverk i stor utsträckning finns på plats men där genomförande och uppföljning brister. Kommuner och regioner lyfter behov av tydligare vägledning för sitt tillgänglighetsarbete. Vikten av tillförlitlig statistik och stärkt uppföljning kring tillgänglighet lyfts av såväl myndigheter som kommuner och regioner. Statliga myndigheter betonar behovet av tydlig styrning och samverkan, särskilt inom tillgängliga transporter, bostäder, digitalisering och krisberedskap. Funktionshindersorganisationerna bedömer att utvecklingen på vissa områden går i fel riktning, till exempel när det gäller förändrade byggregler. Samtliga aktörer ser tillgång till information i krissituationer som ett område som behöver stärkas.

Kommuner och regioner

Olika aspekter av tillgänglighet har diskuterats i de flesta dialoger. I detta avsnitt följer en övergripande bild av vad som har diskuterats. Fler diskussioner och initiativ kopplade till tillgänglighet beskrivs i andra delar av rapporten, bland annat inom utbildning, hälso- och sjukvård, arbete, politiskt och offentligt deltagande samt kultur, fritid och idrott.⁵¹

Tillgänglighet kräver tydligare vägledning och bättre uppföljning

Kommuner och regioner beskriver stora skillnader i kunskap, struktur och arbetssätt mellan verksamheter när det gäller tillgänglighet. Universell utformning ses som en viktig princip men den praktiska tillämpningen är ofta svag. Många kommuner och regioner saknar konkret kunskap om hur principen ska omsättas i den egna verksamheten och efterfrågar tydlig vägledning som är anpassad till olika områden. Samtidigt framhåller flera att kraven på tillgänglighet redan är höga i svensk lagstiftning och att svagheten ligger i efterlevnad. De pekar på brister i processer, systematik och uppföljning som de största hindren. För att

⁵⁰ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

⁵¹ Motsvarande rekommendationer kopplat till artiklarna 24, 25, 27, 29 och 30 i konventionen.

stärka likvärdigheten efterfrågas tydligare metoder, bättre uppföljning och sanktioner när kraven inte följs.

Förändrade byggregler väcker frågor om tillgänglighet och ansvar

Tillgänglighet i den byggda miljön är ett återkommande tema. Kommuner beskriver svårigheter i att tolka regler, prioritera åtgärder i äldre lokaler och säkerställa att lokaler används på ett tillgängligt sätt. Variationer i tolkning mellan aktörer skapar otydlighet och försvårar planering och systematisk uppföljning. Flera betonar också att involvering av personer med funktionsnedsättning behöver öka för att kvaliteten på tillgänglighet i lokaler och aktiviteter ska kunna säkerställas. Flera kommuner uttrycker också en oro kring genomförda förändringar vad gäller tillgänglighet inom i byggregler. Det framförs att tidigare utformning av byggregler gett ett starkt skydd för tillgänglighet, och att kommande förändringar riskerar att försvaga detta skydd. Flera betonar att det därför är viktigt att bevaka hur de nya byggreglerna påverkar tillgängligheten. Kommuner beskriver också att styrningen på området är otydlig, och fler anser att Boverket behöver få ett tydligare mandat att styra området.

Kommuner efterfrågar tydligare stöd, uppföljning och nationell statistik för tillgänglighet

Några aktörer menar att arbetet med tillgänglighet fungerar bäst där det finns tydligt lagstadgade uppdrag, exempelvis kopplat till bibliotek och kollektivtrafik. Andra pekar på upphandling som ett centralt verktyg för tillgänglighet men att många aktörer saknar kunskap om hur det kan användas effektivt. Kommuner efterfrågar därför mer stöd för att formulera krav och följa upp dem. Vidare lyfter flera kommuner behovet av nationell statistik för att följa hur tillgängligheten i den byggda miljön utvecklas över tid. De efterfrågar också statistik på nationell nivå om enkelt avhjälpta hinder och om tillgänglighet i befintliga bostäder, och menar att sådan statistik i stor utsträckning saknas, vilket försvårar styrning och prioritering.

I dialogerna lyfts exempel på hur ett strukturerat och samordnat arbetssätt kan bidra till ökad tillgänglighet. Flera kommuner och regioner beskriver att de tar del av utbildningsinsatser från nationellt håll, men även utbildningar och stödmaterial från andra aktörer, ofta på kommunal och regional nivå. En kommun ger exempel på att regionen tillhandahåller utbildning till kommuner i länet för att främja ett tillgängligt kulturutbud. Det ges också exempel på digitala lösningar som främjar tillgänglighet, bland annat Tillgänglighetsdatabasen (TD) som tillhandahålls av Västra Götalandsregionen.

Synen på effekterna av införandet av bristande tillgänglighet som diskrimineringsgrund varierar. Vissa menar att lagändringen inte har lett till tillräckliga förbättringar. Andra lyfter DO:s arbete som ett viktigt stöd eftersom anmälningar bidrar till att synliggöra brister. Aktörer beskriver att utvecklingen går framåt men att kostnader och komplexitet gör att förändring tar tid.

Kunskap om tillgänglig kommunikation behöver finnas internt

Kommuner och regioner beskriver digital tillgänglighet och tillgänglig krisinformation som områden där utvecklingen går framåt men där det fortfarande finns tydliga brister. Dessa områden behöver ses som en integrerad del av samhällets beredskap. Vidare uttrycks utmaningar i form av brister i den interna kompetensen om digital tillgänglighet, vilket leder till att extern kompetens anlitas för att ta fram information i tillgängliga format. Detta upplevs som nödvändigt men kostsamt. Flera kommuner uttrycker en ambition att integrera tillgänglighet i det ordinarie arbetet i stället för att hantera frågan separat.

För att kunna producera tillgänglig information lyfter några kommuner ett behov av ökad kunskap om tekniska möjligheter och en förståelse för hur olika människor tar till sig information, till exempel med hjälp av hjälpmedel. Bristande kunskap om skärmläsare, alternativa format och anpassningsbara gränssnitt leder till att information utformas på ett sätt som utesluter vissa grupper. Kommuner beskriver att detta blir särskilt tydligt i krissituationer där tiden är knapp och kraven höga på att informationen både ska vara tillgänglig och korrekt.

Kommuner efterfrågar mer grundläggande material från nationella myndigheter som de sedan kan anpassa till lokal kontext. De pekar på att information från Myndigheten för civilt försvar (MCF) ofta håller hög kvalitet, men att mängden material i tillgängliga format är begränsad. Det innebär att kommuner får lägga mycket egen tid på att anpassa exempelvis ljudfiler, filmer, lästlöst material och alternativa visuella format. Flera kommuner ser detta som en flaskhals vid större händelser då arbetsbelastningen är hög och tillgänglighetsanpassning kräver både tid och specialistkunskap.

Statliga myndigheter

Tillgänglighet brister i genomförandet snarare än i regelverket

Flera myndigheter menar att utmaningar rörande tillgänglighet inte främst handlar om att det saknas regler inom området. De beskriver att brister ofta sker i tillämpningen, men även att utvecklingen på flera områden går i fel riktning. De pekar på att den interna kunskapen och förståelsen om tillgänglighet behöver höjas och att kunskapen behöver hållas levande i olika verksamheter. Några betonar att det inte behöver innebära stora kostnader, utan att det handlar om prioriteringar och att se tillgänglighet som en central del av uppdraget. De återkommer till behovet av stärkt samverkan mellan myndigheter, kommuner, regioner och organisationer.

Behov av stärkt vägledning kring universell utformning

Flera myndigheter framhåller att vägledning om universell utformning är viktig inom många områden, till exempel för tillgängliga transporter. Kopplat till transporter har även rätten att kunna bo och leva i hela landet samt vikten av en fungerande och tillgänglig kollektivtrafik diskuterats. Detta berörs delvis av

åtgärder på transportområdet i förslaget till nationell handlingsplan, där förslag finns om att analysera hur samverkan mellan berörda aktörer kan stärkas utifrån ett ”hela resan”-perspektiv.

I förslaget till handlingsplan föreslås dessutom åtgärder för att stärka och närmare följa upp Boverkets arbete för ökad tillgänglighet, bland annat i arbetet med myndighetens egen handlingsplan för att stärka arbetet med tillgänglighet. Inom ramen för arbetet planeras bland annat kunskapshöjande insatser kring mänskliga rättigheter, universell utformning och tillgänglighet, både internt och externt. I handlingsplanen har även utrednings- och utvecklingsbehov inom området tillgänglighet identifierats, till exempel rörande kunskap om universell utformning. Detta föreslås ske genom att Boverket tar fram en vägledning med lärande exempel.⁵²

I dialogerna har myndigheter också lyft kopplingen mellan tillgänglighet och bostadsmarknad, exempelvis att tillgängliga bostäder främst finns i nyproduktion, vilket är relativt dyrt. Myndigheterna pekar på att det därmed uppstår en fördelningsfråga om vilka som har råd med bostäder som uppfyller tillgänglighetskrav. Vidare framför flera myndigheter behovet av korrekt statistik som en central förutsättning för att fatta rätt beslut om åtgärder och uppföljning inom tillgänglighetsområdet. Bostadsbeståndets tillgänglighet är ett exempel som tas upp, där det finns mål om att öka andelen tillgängliga bostäder samtidigt som kunskapsläget är otillräckligt.

Användartester och upphandling lyfts som nycklar för bättre tillgänglighet

Några myndigheter understryker att uppföljning av tillgänglighet behöver ske tillsammans med användare. De beskriver behov av praktiska former för test och återkoppling, exempelvis labbformat där man testar nya idéer och förslag tillsammans med organisationer. De menar att detta bör göras oftare och i gemensamma upplägg mellan myndigheter, kommuner och regioner. De lyfter också användartester som metod för att säkerställa att lösningar fungerar i verkliga situationer.

Flera myndigheter uttrycker även behov av att stärka kompetens om upphandling och tillgänglighet, till exempel att öka kunskapen om hur upphandlande organisationer formulerar tillgänglighetskrav, för att kunna bedöma nuläge i relation till lagkrav och kunna rikta stöd mer träffsäkert. I förslaget till nationell handlingsplan ingår flera förslag som fokuserar på stärkt uppföljning av arbetet för ökad tillgänglighet, däribland föreslås åtgärder specifikt inom området

⁵² Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

upphandling för att utveckla samverkan och stöd samt för att förbättra kunskapen om och uppföljningen av tillgänglighet och användbarhet i upphandling.⁵³

Digital tillgänglighet behöver stärkas i hela det offentliga

Flera myndigheter lyfter digital tillgänglighet som ett område där utvecklingen inom vissa delar har gått bakåt. Myndigheter pekar på att kunskapen om digital tillgänglighet behöver höjas och att frågan är tvärsektoriell. Här understryks att samtliga myndigheter behöver ta ansvar för digital tillgänglighet och att det likt andra samhällsområden inte kan avgränsas till en enskild sektor. Flera lyfter att digitalisering kan vara kostnadssparande om den görs rätt men att brister i tillgänglighet skapar nya hinder och kostnader.

Flera myndigheter understryker behov av tydligare stöd och riktlinjer om digital tillgänglighet till kommuner och regioner. De pekar också på att det behövs bättre spridning av befintligt stöd för att upphandla tillgängliga tjänster och digitala lösningar. Genom bättre spridning kan man både öka efterlevnaden och fånga upp behov som inte täcks av dagens stöd.

Krisinformation och krisberedskap ska inkludera alla

Kopplat till artikel 11 och samhällsområdet krisberedskap lyfts behovet av att göra ett omtag kring krisinformation och tillgänglig information. Likt vad kommuner och regioner lyfter beskriver även myndigheter att tillräcklig kompetens ofta saknas i organisationen och att det då kan bli kostsamt att köpa tillgänglighetsanpassning externt. Man pekar vidare på att krisberedskapen behöver ta hänsyn till varor och stöd som kan bli kritiska ur ett funktionshindersperspektiv och ger exempel som mediciner, medicinsk utrustning och andra varor det kan bli brist på.

Det lyfts vidare att kommuner behöver tydliga uppdrag och tillräckliga resurser för att bygga robusthet och kontinuitet för personer med funktionsnedsättning inom vård och omsorg. Det efterfrågas att regeringen integrerar funktionshindersperspektivet i uppföljningen av förmågeutveckling inom civilt försvar, exempelvis genom uppdrag till Myndigheten för totalförsvarsanalys eller Riksrevisionen. Vidare lyfts behovet av att stärka funktionshindersperspektivet hos personal som är först på plats vid kriser. Här betonas vikten av samarbete med funktionshindersorganisationer och att teoretisk utbildning kombineras med praktiska övningar. Ett ytterligare förslag är att möjliggöra projektfinansiering

⁵³ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

med så kallade 2.4-medel⁵⁴ för att stärka funktionshindersperspektivet i krisberedskapsarbetet.

I förslaget till handlingsplan föreslås åtgärder för att stärka kunskapen om personer med funktionsnedsättning i krisberedskap och civilt försvar. Förslagen riktar sig både till offentliga aktörer och till allmänheten och handlar bland annat om att stärka funktionshindersperspektivet i information och stödmaterial samt om ökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med tillgänglig krisberedskap. Det föreslås också åtgärder för att öka kunskapen hos personer med funktionsnedsättning om krisberedskap och civilt försvar.⁵⁵

Funktionshindersorganisationerna

Funktionshindersorganisationerna har lyft övergripande kritik mot regeringens tillgänglighetsarbete. Bland annat menar organisationerna att det behövs ett mer systematiskt arbete med tillgänglighet med konkreta mål, en tidsplan och finansiering.⁵⁶

Försämrad fysisk tillgänglighet följer av ändringar i byggregelverk

Flera organisationer pekar på områden där utvecklingen kring tillgänglighet enligt artikel 9 i konventionen bedöms gå bakåt. Ett återkommande exempel gäller förändringar i plan- och bygglagen (PBL) samt tillhörande byggregler som man i praktiken menar kommer att leda till försämrad tillgänglighet, då ändringarna bland annat innebär förändringar eller lättnader gällande tillgänglighetskraven. Detta anses gå emot konventionens krav på universell utformning och lika tillgång till den byggda miljön samt stå i strid med rekommendation 22a som rör tillgänglighet i regelverk och främjande av universell utformning vid utarbetande av standarder och riktlinjer. Funktionsrätt Sverige samt Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet (DHR) hänvisar till sina remissvar på Boverkets rapport *Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad* (2025:12)⁵⁷ där de framför att de lagändringar som föreslås inte är i enlighet med

⁵⁴ 2.4-medel är ett statligt ekonomiskt stöd till kommuner och regioner som bland annat går till arbete med att stärka det civila försvaret. Medlen administreras och fördelas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

⁵⁵ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

⁵⁶ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

⁵⁷ Funktionsrätt Sverige (2025), *Remissvar Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad* (Boverket 2025:12).

⁵⁸ Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR) (2025), *Remissyttrande avseende Boverkets rapport: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad* (2025:12).

konventionen. DHR betonar att hanteringen av enkelt avhjälpna hinder är otillräcklig och att bristande tillämpning av universell utformning leder till att fortsatta hinder uppkommer, vilket de menar är ett hinder för genomförandet av funktionshinderspolitiken. De menar att den bristande tillämpningen av principen om universell utformning är ett resultat av resursbrist i kommunerna.⁵⁹

Digital tillgänglighet ska fungera även för personer med god man

Organisationerna uttrycker vidare vikten av digital tillgänglighet för att undvika digitalt utanförskap för personer med funktionsnedsättning. Riksföreningen JAG framhåller i sammanhanget att en statlig e-legitimation måste omfatta personer med god man, samt att en god man ska kunna företräda personen digitalt på ett rättssäkert och enkelt sätt, eftersom det är en förutsättning för att personer med omfattande stödbehov ska kunna legitimera sig digitalt.

Tillgänglig kommunikation behöver säkerställas vid nödsituationer

Överlag menar organisationerna att det saknas en systematik i arbetet med krisberedskap för att inkludera och säkerställa rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Kopplat till rekommendationen om krisberedskap framför SDR att teckenspråkiga inte kan kontakta 112 direkt med teckenspråkstolkning, vilket kan leda till fördröjningar i akuta situationer. De pekar på att ett planerat utvecklingsarbete har försvårats eftersom mobiloperatörer tolkar EU:s tillgänglighetsdirektiv snävt, vilket begränsar tryggheten för teckenspråkiga i nödsituationer.

Artikel 12–16: Likhet inför lagen och skydd mot övergrepp

Rekommendationerna i korthet

I rekommendationerna betonas att Sverige ska ersätta ställföreträdande beslutsfattande med stödjande beslutsfattande, göra stödet mer likvärdigt i landet och höja kompetensen inom berörda sektorer. FN-kommittén lyfter också att rättssystemet behöver bli tillgängligt i praktiken genom kostnadsfria processuella anpassningar. Vidare ges rekommendationer kring utbildning av aktörer inom rättsväsendet och en rättshjälp som undanröjer ekonomiska hinder. Slutligen lyfter kommittén att frihetsberövanden, tvångsåtgärder och våld mot personer med funktionsnedsättning måste motverkas genom lagändringar och stärkt tillsyn. Det behövs också alternativa stödinsatser utan tvång och en tydlig strategi som gör att

⁵⁹ Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR) (2021), *Remissyttrande avseende Boverkets rapport Ansvar för att åtgärda enkelt avhjälpna hinder*. 2021:10 Fi2021/02372.

våld anmäls och utreds samt att personer som utsätts för våld i institutionella miljöer erkänns som brottsoffer.

Artikel 12: Likhet inför lagen

Rek 28a: Undanröja alla former av ställföreträdande beslutsfattande och ersätta dem med ett system för stödjande beslutsfattande som innebär att personer med funktionsnedsättning får sina önskemål, preferenser och autonomi respekterade.

Rek 28b: Utveckla en heltäckande nationell strategi för genomförandet av mekanismer för stödjande beslutsfattande med lämpliga och lagom omfattande skyddsåtgärder på alla nivåer inom nationell, regional och kommunal förvaltning.

Rek 28c: Se över "Personligt ombud" med sikte på att det ska tillämpas på alla personer med funktionsnedsättning och i syfte att säkerställa nationell samordning och enhetlighet mellan kommuner.

Rek 28d: Utveckla och tillhandahålla program för utbildning om stödjande beslutsfattande för statliga myndigheter och andra berörda sektorer.

Artikel 13: Tillgång till rättssystemet

Rek 30: Utveckla en nationell rättsstrategi som innefattar följande:

Rek 30a: Ändra processuella regler inom straffrätten, civilrätten, arbetsrätten och förvaltningsrätten i syfte att se till att det kostnadsfritt görs processuella och åldersadekvata anpassningar för personer med funktionsnedsättning.

Rek 30b: Lämplig utbildning för verksamma inom rättsväsendet om tillämpningen av kraven och principerna enligt konventionen, så att tillgången till rättssystemet kan säkerställas.

Rek 30c: En översyn av rättshjälpslagen som innebär att ekonomiska hinder för möjligheten att få ett rättsligt ombud undanröjs.

Artikel 14: Frihet och personlig säkerhet

Rek 32a: Upphäva alla lagar och avskaffa all myndighetspraxis som medger frihetsberövande med hänvisning till funktionsnedsättning, inbegripet lagar som rör mental hälsa, och se till att det finns tillgång till lämpliga och tillgängliga boenden och stödåtgärder i samhället.

Rek 32b: Ändra och/eller upphäva lagstiftning som begränsar rättskapacitet eller medger strängare åtgärder mot personer med funktionsnedsättning än mot andra som fälls för samma brott. Garantera tillgång till rättssystemet på lika villkor under hela det rättsliga förfarandet.

Artikel 15: Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Rek 34a: Förbjuda användning av tvångs- och begränsningsåtgärder liksom tillämpning utan samtycke av ECT och medicinska behandlingar på barn och vuxna med funktionsnedsättning på gruppboenden, särskilda boenden och alla former av institutioner. Inrätta alternativa åldersadekvata stödåtgärder utan inslag av tvång och ge all personal utbildning om dessa åtgärder.

Rek 34b: Stärka befintliga tillsynsmekanismer i syfte att säkerställa regelbundna inspektioner av häkten, samhällsvård, gruppboenden och privat drivna inrättningar. Regelbunden rapportering till riksdagen, mekanismer som främjar ett snabbt genomförande av rekommendationerna.

Artikel 16: Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp

Rek 36a: Strategi för att förebygga och bemöta våld som tillgodoser köns- och åldersspecifika krav och är inriktad mot alla former av våld mot barn och vuxna med funktionsnedsättning i samtliga miljöer. Säkerställa tillgång till rättssystemet och köns- och åldersadekvata stöd- och rehabiliteringsåtgärder.

Rek 36b: Vidta omedelbara åtgärder för att se till att den offentliga utredningen om de särskilda ungdomshemmen uttryckligen grundar sig på konventionens normer och principer, jämte barnkonventionen och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Rek 36c: Vidta alla lagstiftnings- och administrativa åtgärder och politiska åtgärder som krävs för att se till att barn och vuxna med funktionsnedsättning som utsätts för våld i institutionella miljöer erkänns som brottsoffer, så att det kan säkerställas att sådant våld anmäls, utreds och föranleder åtal på samma villkor som våld mot andra.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁶⁰

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Kommunerna lyfter att bristen på gode män och förvaltare är en huvudutmaning, där låga ersättningar och stort ansvar gör att uppdrag blir obemannade. De vill se krav på obligatorisk utbildning och åtgärder för att stärka kvalitet, rekrytering och självbestämmande. Myndigheter lyfter förslag för att minska tvång och våld i institutioner genom skarpare tillsyn och mer kunskap. Både myndigheter och funktionshindersorganisationer ser behov av att stärka rättskedjan med obligatorisk kompetensutveckling och bättre stöd till den enskilde i rättsprocesser. Myndigheter lyfter också behov av praktiskt stöd när lagstiftning förändras på sätt som riskerar att krocka med rekommendationerna. Organisationerna vill se en tydlig omställning från ställföreträdande till stödjande beslutsfattande, där

⁶⁰ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

överförmyndarmyndigheter använder befintlig lag mer och gode män får bättre kunskap och villkor för att stödja huvudmän att fatta egna beslut.

Kommuner och regioner

Ställföreträdarskapet präglas av bristande förutsättningar

Kommuner nämner svårigheter med att rekrytera ställföreträdare. Det är ett stort ansvar som kommer med rollen som ställföreträdare och ersättningsnivåerna är låga. Detta gör att det på många håll råder en brist och att förvalterskap ligger obemannade på kommunen. Ställföreträdarnas fokus hamnar lätt på den ekonomiska biten i stödet och den regelbundna, mer personliga kontakten, hinns inte med. Flera av de utmaningar som lyfts i dialogen är också centrala i den lagrådsremiss som regeringen överlämnat i november 2025 med titeln ”Ett ställföreträdarskap att lita på”.⁶¹ Här berörs bland annat just krav på obligatorisk utbildning för gode män och förvaltare för höjd kvalitet, ökat fokus på den enskildes vilja och välbefinnande samt åtgärder för att skapa förutsättningar att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare.

Frågan om föräldrar och syskon som ställföreträdare lyfts också. Någon kommun lyfter att det ofta finns en negativ syn på anhöriga i den rollen och att det skulle finnas en problematik kring anhöriga som ställföreträdare. Andra menar på att de stora utmaningarna ligger i kompetensförsörjning och att det skulle få enorma negativa konsekvenser att diskvalificera anhöriga som ställföreträdare.

Komplexa situationer på särskilda boenden

En ytterligare fråga som diskuterats i dialogerna med kommuner handlar om utmaningar med våld, hot och kriminalitet kopplat till särskilda boenden inom LSS och SoL. Någon kommun beskriver att många personer kommer direkt från rättspsykiatri till särskilda boenden vilket ställer höga krav på personalen. I en dialog diskuterades utmaningen och balansgången mellan skydd av de boende och begränsningsåtgärder gentemot individen. Flera kommuner ser också stora utmaningar i att finna lämpliga boenden i samband med utskrivningar från psykiatri och efterlyser mer kunskap och stöd i hantering av utmanande ärenden kopplade till psykiatri. Här uttrycktes också behov av ökad och förbättrad samverkan mellan kommun och region.

Statliga myndigheter

Kunskap och kompetens i rättskedjan

Behovet att bygga en gemensam grundnivå av kunskap i hela organisationen inom rättsväsendet har också lyfts i MFD:s dialog med statliga myndigheter. Vissa

⁶¹ Regeringen (2025), *Lagrådsremiss: Ett ställföreträdarskap att lita på*. 6 november 2025.

myndigheter efterfrågar krav på obligatoriska utbildningsmoment som alla medarbetare måste genomgå. Syftet skulle vara att ge grundläggande kunskap om vad en funktionsnedsättning innebär och vad rättighetsarbete och ansvar betyder i myndighetens uppdrag.

Myndigheter pekar på behov av riktade kompetenssatsningar inom flera delar av sina verksamheter. Mer specifikt nämns utbildningar om förebyggande av våld på Migrationsverkets boenden samt bemötande av barn och vuxna med funktionsnedsättning som utsatts för våld. De lyfter också förslag om att myndigheter inom rättsväsendet gemensamt kan utreda möjligheten att skapa och samarbeta kring en kunskapsportal för medarbetare och chefer, med fokus på grundläggande rättighetsarbete och ansvar, vilket också finns som en möjlig åtgärd i förslaget till handlingsplan. I handlingsplanen finns också förslag på att förbättra metoder och arbetssätt för att ge ett mer bättre bemötande och stöd till personer med funktionsnedsättning genom hela rättskedjan. Det handlar om att stärka arbetet med evidensbaserade metoder likväl som att öka tillgängligheten i ansökningsprocessen för brottsskadeersättning. Vidare finns förslag om att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till nödvändigt stöd och relevanta hjälpmedel under tiden de är frihetsberövade, som ett sätt skapa mer jämlika förutsättningar vid frihetsberövande.⁶²

Styrning, resurser och stöd vid förändringar

Myndigheter lyfter också behov av praktiskt stöd när lagstiftning förändras på sätt som riskerar att krocka med konventionen. Ett exempel som nämns är en föreslagen sänkning av straffrättslig ålder till 13 år. Här lyfter myndigheter behov av vägledning i tolkning, prioritering och konsekvenshantering, kopplat till rättssäkerhet och skydd för barn och unga med funktionsnedsättning.

En myndighet beskriver att funktionshindersperspektivet begränsas och att tillgängligheten dras ner på vissa anstalter till följd av överbeläggning, och att verksamheterna är pressade. Det beskrivs som en utmaning att personal förväntas hantera ett ökat antal intagna och samtidigt leva upp till konventionens krav. Uppfattningen är att det krävs ökade medel för att kunna leva upp till det som beslutsfattarna förväntar sig och de krav som FN-rekommendationerna innefattar.

Rättssäkerhet och tillgång till rättvisa

Flera myndigheter lyfter behovet av mer resurser för stöd till individer i rättskedjan. De efterfrågar medel för att kunna erbjuda personligt stöd till dem som behöver hjälp att förstå sina rättigheter och för att kunna ta del av stöd i

⁶² Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

processer och kontakter med rättsväsendets aktörer. De beskriver detta som en förutsättning för faktisk tillgång till rättvisa, inte bara formella rättigheter.

Kopplat till migration och asyl lyfts att regelutveckling på EU-nivå kan innebära omfattande förändringar. Flera beskriver att förändringar i EU:s asyl- och migrationspolitik, som ska börja tillämpas i svensk rätt i juni 2026, innebär striktare regler och ökad förordningsstyrning. Detta bedöms kunna påverka personer med funktionsnedsättning bland annat genom striktare prövningar men även att det ställer högre krav på Migrationsverkets processer och boenden. De pekar samtidigt på risker för att funktionshindersperspektivet får mindre utrymme när verksamheten snabbt behöver ställa om och hantera nya samt ökade krav.

DO vill se en utvidgning av diskrimineringslagen så att den även omfattar domstolar. DO är vidare positiv till rekommendationen om en översyn av rättshjälpslagen som innebär att ekonomiska hinder för möjligheten att få ett rättsligt ombud undanröjs, även om åtgärden endast ses som en del av problematiken kring ekonomiska hinder i rättshjälpslagen. DO ser problem inom rättshjälpen på ett övergripande plan, däribland att inkomsttaket i rättshjälpen har varit detsamma sedan 1999, vilket gör att många stängs ute från rättshjälpen på grund av sina inkomster. DO lyfter också att skyldigheten att betala motpartens ersättning inte omfattas av rättshjälppsskyddet och att det innebär en ekonomisk risk som kan avhålla personer som utsatts för diskriminering från att väcka talan i domstol.⁶³

DO har i samband med Universal Periodic Review (UPR)⁶⁴, FN:s återkommande granskning av hur ett medlemsland följer de mänskliga rättigheterna, framfört ett antal ytterligare åtgärder för att stärka individers tillgång till rättvisa:

- Skapa en processfond ur vilka enskilda eller organisationer som arbetar med antidiskriminering kan söka medel för att bekosta drivandet av viktigare diskrimineringstvister i domstol
- se över rättegångskostnadsreglerna i diskrimineringstvister som idag medför en för hög kostnadsrisk för enskilda som upplever att de utsatts för diskriminering och/eller de (ideella) organisationer som för deras talan
- öka resurserna och stärka förutsättningarna för antidiskrimineringsbyråernas verksamhet så att de får större möjligheter att driva diskrimineringsärenden i domstol.

⁶³ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

⁶⁴ Diskrimineringsombudsmannen (2024), *Submission to Sweden's fourth Universal Periodic Review under the UN Human Rights Council*.

Kunskap och uppföljning ska förebygga tvång och våld

Kopplat till rekommendationerna om tvångs- och begränsningsåtgärder samt tillsynsmekanismer föreslås i förslaget till handlingsplan åtgärder för att minska förekomsten av tvångs- och begränsningsåtgärder, bland annat genom att uppmärksamma dessa åtgärder vid tillsyn. Åtgärder föreslås också för att minska våldsutsatthet, exempelvis genom ökat fokus vid tillsyn och åtgärder vid upptäckt av våld. Vidare föreslås kunskapshöjande insatser för att motverka förekomst av tvångs- och begränsningsåtgärder.⁶⁵

Funktionshindersorganisationerna

Stödjande beslutsfattande ska stärka självbestämmande

Vad gäller rekommendationer som rör omställning från ställföreträdande till stödjande beslutsfattande menar organisationerna att regeringen inte vidtagit några konkreta åtgärder för denna omställning. Organisationerna beskriver att gällande lagstiftning ger utrymme för att i större utsträckning tillämpa stödjande beslutsfattande än vad som sker idag. Enligt organisationerna behöver överförmyndarmyndigheterna i högre grad tillämpa den lagstiftning som finns och gode män behöver ökad kunskap och bättre förutsättningar för att kunna stödja sina huvudmän i att fatta egna beslut.

Artikel 12 och rekommendationerna kopplade dit lyfts av Riksföreningen JAG som högt prioriterade. Organisationen understryker att artikeln i sig är en förutsättning för att kunna förverkliga artikel 19 om rätten att leva självständigt och delta i samhället. De betonar att utan möjlighet att fatta egna juridiskt bindande beslut kan ingen heller utöva sin rätt att bestämma var, hur och med vem man vill bo och leva sitt liv.

Hinder för rättssäker prövning

I samråden har funktionshindersorganisationerna beskrivit stora brister i rättssäkerhet och tillgång till rättslig prövning. De lyfter att privatpersoner som överklagar beslut möter en stark kommunal och regional motpart, ofta med stöd av erfarna jurister. Detta skapar en obalans som gör det svårt för individen att få rätt, även när lagstiftningen ger stöd. Organisationerna hänvisar till statistik som visar att likhet inför lagen saknas i praktiken och att processen är en stor belastning för den som försöker driva sitt ärende. Detta leder till att många inte orkar fullfölja eller ens inleda en rättsprocess mot exempelvis kommunen. Vidare lyfter organisationerna att enskilda ofta tvingas driva ärenden hela vägen till högsta instans för att få rätt samt att detta får stora konsekvenser för livskvaliteten under tiden som processen pågår. Organisationerna menar också att det

⁶⁵ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

återkommande saknas nödvändiga anpassningar under rättsprocessen, vilket gör rättssystemet otillgängligt för många.

Brister i förvaltningskedjan försvagar rättssäkerheten

Flera organisationer beskriver att domstolsbeslut och utvecklingen i rättspraxis går i en riktning som riskerar att försämra rättigheter för enskilda. Det framförs att brister finns i hela förvaltningskedjan och att problemen börjar redan innan ett ärende når domstol. Under samråden har det också framförts att kommuner ofta inte verkställer beslut trots flera bifall och att domstolens beslut då förlorar sin effekt. Därför betonas vikten av att alla delar i förvaltningskedjan behöver fungera eftersom rättsväsendet påverkas när underordnade förvaltningar inte fullgör sina uppdrag.

Felbedömningar kring personlig assistans nämns som exempel där konsekvenserna blir mycket stora och begränsande för individen. Även här framförs att tillämpningen av fördragskonform tolkning brister samt att domstolar sällan tar hänsyn till konventionen i sina bedömningar, trots att den är bindande.

Ekonomiska hinder försvårar juridisk hjälp

Organisationerna framhåller vidare att juridisk hjälp ofta är för dyr och att ekonomiska hinder begränsar möjligheten till rättslig prövning. De vill se en nationell strategi som garanterar att rättssystemet är tillgängligt för alla. Vidare lyfts att rättshjälpslagen bör ses över för att undanröja ekonomiska hinder för juridiskt ombud i förvaltnings- och diskrimineringsrättsliga ärenden. De lyfter också att våld ska förebyggas i alla miljöer och hänvisar till att förslag i utredningen ”En uppväxt fri från våld”⁶⁶ behöver genomföras.

Rättsväsende och tvångsvård behöver stärka rättighetsperspektivet

Funktionshindersorganisationerna framhåller att personal inom rättsväsendet behöver utvecklad kunskap om tillämpningen av konventionen för att säkerställa tillgång till rättssäker prövning. För detta krävs särskilda riktade utbildningsinsatser.

Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) lyfter i sitt underlag till Socialdepartementet att tvångsvårdslagstiftningen tydligare bör utgå från individens beslutskapacitet snarare än diagnosen allvarlig psykisk störning. De anser vidare att regeringen bör utvärdera andra former av omhändertagande som exempelvis ungdomsfängelser, för att säkerställa att de följer konventionens principer och ger adekvat stöd.⁶⁷

⁶⁶ Regeringen (2023), *En uppväxt fri från våld. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*, SOU 2022:70.

⁶⁷ Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) (2024): *Inspel till Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall*.

Artikel 17–21: Integritet, rörlighet och ett självständigt liv

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna betonar ett stärkt skydd för den personliga integriteten, inklusive skydd för intersexbarn mot onödiga medicinska ingrepp. De lyfter behovet av likvärdig tillgång till välfärdstjänster för migranter med funktionsnedsättning och att stöd ska kunna följa med över kommungränser. Vidare rekommenderas en nationell strategi för avinstitutionalisering, som bland annat syftar till att säkra enhetlig tillgång personlig assistans, stöd till familjer, och möjliggör val av var och med vem man ska bo samt avveckling av institutioner under oberoende tillsyn. De omfattar också att införa ett nationellt program för ledsagarservice som stärker personlig rörlighet och krav på att offentlig information ska finnas i tillgängliga format.

Artikel 17: Skydd för den personliga integriteten

Rek 38: Säkerställa ett heltäckande skydd för intersexbarn mot onödiga, kränkande eller irreversibla medicinska ingrepp som ändrar könskaraktäristika.

Artikel 18: Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap

Rek 40a: Säkerställa att migranter med funktionsnedsättning utan diskriminering får tillgång till alla former av välfärdstjänster och väsentliga stödinsatser, inbegripet funktionsnedsättningsspecifikt stöd.

Rek 40b: Utveckla ett nationellt ramverk som garanterar att stödinsatser kan följa med över kommungränser.

Artikel 19: Rätt att leva självständigt och att delta i samhället

Rek 42: Utveckla och genomföra en nationell strategi för avinstitutionalisering som innefattar följande rekommendationer:

Rek 42a: Säkerställa en nationellt enhetlig tillgång till individanpassad personlig assistans och individanpassat stöd till alla personer med funktionsnedsättning.

Rek 42b: Oberoende övervakning av institutioner tills de stängs.

Rek 42c: Relevanta politiska program för stängning av befintliga institutioner och för förhindrande av återinstitutionalisering av personer med funktionsnedsättning.

Rek 42d: Stärkande av systemet för stöd till barn med funktionsnedsättning som gör det möjligt för dem att bo med sina familjer och växa upp i familjemiljö istället för på institution.

Rek 42e: Åtgärder för att undanröja sådant som hindrar personer med funktionsnedsättning att välja var och med vem de ska bo, inbegripet en ökning i utbudet av säkra och tillgängliga boenden i samhället till överkomlig kostnad.

Artikel 20: Personlig rörlighet

Rek 44: Förbättra åtgärderna till stöd för personlig rörlighet, inbegripet genom ett nationellt program för tillhandahållande av ledsagarservice till stöd för personlig rörlighet, i synnerhet för personer på särskilda boenden för äldre och på gruppboenden liksom för personer som är blinda.

Artikel 21: Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information

Rek 46: Information som riktar sig till allmänheten finns att tillgå i tillgängliga format och via hjälpmedelsteknik för alla personer med funktionsnedsättning utan dröjsmål och utan extra kostnader, särskilt i nödsituationer.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁶⁸

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Det finns en samsyn om att skillnaderna i tillgång till stöd över landet är för stora och att ojämlik tillämpning av personlig assistans, ledsagning och hjälpmedel begränsar rörligheten för individer. Kommuner pekar särskilt på otydligt delat huvudmannaskap för assistans och mer restriktiva bedömningar som härleds till förändrad praxis. De efterfrågar en huvudman för assistans samt nationella riktlinjer, bland annat för ledsagning och stöd i särskilt boende. Samtidigt beskriver både kommuner och organisationer en utveckling som går mot att särskilda boenden blir allt större och därmed institutionsliknande. Funktionshindersorganisationer beskriver att rättigheter trängs undan med hänsyn till bristande ekonomiska förutsättningar, och att indragen assistans driver människor till institutionsliknande lösningar. De uttrycker behov av stärkt nationell styrning, uppföljning av tillgång till stöd samt åtgärder för att motverka återinstitutionalisering.

Kommuner och regioner

Ojämn tillgång till LSS-insatser och behov av nationell styrning

Kommunerna delar i stort FN-kommitténs bedömning att skillnaderna i tillgång till stöd och insatser över landet är för stora. Det finns en tydlig ojämlikhet i hur rättigheter tillämpas när det gäller exempelvis personlig assistans, ledsagning och hjälpmedel, vilket påverkar personers möjlighet att vara delaktiga i samhället. Flera kommuner lyfter att skillnader i bedömningar och beviljande mellan kommuner gör att enskilda kan avstå från att flytta, eftersom de är rädda att förlora stöd som de redan har fått beviljat. Många kommuner beskriver att det delade huvudmannaskapet mellan stat och kommun för personlig assistans skapar

⁶⁸ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

stora svårigheter. Ansvarsfördelningen upplevs som otydlig och skillnader i bedömning mellan exempelvis Försäkringskassan och kommuner leder till ojämlikhet för individer. Flera efterfrågar att ansvaret för personlig assistans samlas hos en huvudman för att öka rättssäkerheten och undvika att liknande behov bedöms olika beroende på aktör.

Olika bedömningar av personlig assistans och ledsagning

En återkommande synpunkt är att förändringar i rättspraxis har lett till åtstramningar och försämrat stöd inom assistans och ledsagarservice. Det har försämrat stödet för flera grupper, bland annat personer med synnedsättning. När enskilda nekas ledsagarservice enligt LSS och hänvisas till att få insatsen enligt socialtjänstlagen, leder det i praktiken till att insatsen ofta minskar i omfattning. Mot den bakgrunden lyfts det i flera dialoger att staten behöver säkerställa att personer som till exempel är blinda eller har synnedsättning garanteras rätt till ledsagning enligt LSS och att det tillämpas likvärdigt över landet. Även tolkningen av rätten till ledsagning inom särskilt boende varierar kraftigt. Från flera kommuner efterfrågas nationella riktlinjer för att tydliggöra vad som gäller och för att garantera att personer med funktionsnedsättning får likvärdigt stöd oavsett var de bor.

Tjänstepersoner inom kommuner beskriver att antalet personer som har insatser enligt LSS ökar, samtidigt som resurstilldelningen från politiskt håll inte ökar i samma takt. Små kommuner beskriver särskilt stora utmaningar där beslut som tillgodoser enskilda individers behov kan få betydande ekonomiska konsekvenser för den lilla kommunens ekonomi. Kompetensbrist inom funktionshindersomsorgen försvårar arbetet ytterligare, vilket också begränsar möjligheten att ge individanpassat stöd. Flera kommuner beskriver att personer kan få en insats beviljad utan att få det kompletterande stöd som krävs för att ta del av det i praktiken, till exempel personlig assistans i samband med aktiviteter. Detta menar de minskar möjligheten till självständighet och delaktighet i samhället.

Brist på tillgång till särskilda boenden begränsar valfrihet och självbestämmande

I MFD:s dialoger har den ojämna tillgången till särskilda boenden i landet diskuterats återkommande. Mindre kommuner har ofta ett begränsat utbud, och vissa kommuner har inga särskilda boenden alls att erbjuda. Det leder till att man köper platser på boenden i andra kommuner, vilket begränsar individers möjligheter att välja var man vill bo. På flera håll beskrivs utöver svårigheten att tillgodose rätten att välja boende också utmaningar att erbjuda ett boende som passar individens behov. I praktiken upplever många att de erbjuder det boende som finns tillgängligt, snarare än det som bäst motsvarar behovet. I större kommuner framförs att efterfrågan på vissa boendeformer ökar. Samtidigt råder brist på vissa typer av boenden och på personal som har den kompetens som krävs. Flera kommuner och regioner beskriver en hög personalomsättning och att

svårigheter att rekrytera leder till en sårbar verksamhet. Några kommuner betonar att staten behöver ta ansvar för långsiktig kompetensutveckling och utbildningsinsatser inom området.

Vad gäller särskilda boenden för barn ser flera kommuner behov av att utveckla fler former av stöd i hemmet för att undvika placeringar utanför familjen. Detsamma gäller att vuxna ska kunna bo kvar i sitt hem i så stor utsträckning som möjligt. Flera kommuner bekräftar FN-kommitténs iakttagelse om en rörelse mot större, mer institutionsliknande boenden. Flera kommuner beskriver att sammanslagningar av boenden eller byggandet av större enheter har genomförts med hänvisning till ökad effektivitet och utmaningar i kompetensförsörjning. Utvecklingen uppfattas som ett steg bort från konventionens intention och rekommendationerna om att förhindra återinstitutionalisering. Kopplat till detta efterfrågas en gemensam diskussion om hur begreppet institution ska förstås och tillämpas i Sverige.

Någon kommun beskriver att delaktighet och självbestämmande i gruppbostad ofta styrs av enskilda medarbetares agerande. Bristande kommunikation gör att personer kan bli kvar i boenden de inte trivs i. Vidare beskrivs en utveckling där boende nekas kontaktpersoner med hänvisning till personal på boendet, vilket minskar möjligheten till sociala relationer utanför boendet.

Statliga myndigheter

Tydligare samordning och stärkt kvalitet i LSS

I MFD:s dialoger med statliga myndigheter framkommer att stödsystem för personer med funktionsnedsättning behöver bli bättre samordnade och mer begripliga. Flera myndigheter pekar på låg kunskap om hur stödsystemen fungerar och används i praktiken. De beskriver ett bristande helhetsperspektiv och efterfrågar ett tydligare samordningsansvar, bland annat i frågor som rör LSS och klagomålsmekanismer.

Samtidigt konstaterar myndigheter att det redan finns möjligheter att klaga på beslut om individuellt stöd. I förslaget till nationell handlingsplan föreslås också att Socialstyrelsen ska utreda hur regleringen av kvalitet kan stärkas genom fler föreskrifter för insatser enligt LSS. Syftet är att motverka återinstitutionalisering, begränsande lokala riktlinjer och omotiverade tidsbegränsningar i beslut. Vidare föreslås riktade informationsinsatser om LSS till lokalpolitiker för att öka kunskapen om lagens syfte och konsekvenser, exempelvis vid beslut om samlokalisering.⁶⁹

⁶⁹ Myndigheten för delaktighet (2025). När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031.

Institutionsbegreppet och stärkt personlig rörlighet

Flera myndigheter uttrycker osäkerhet kring hur FN-kommitténs rekommendationer som rör avveckling av institutioner ska tolkas. En tolkning som görs är att rekommendationerna främst handlar om att skärpa krav, ett stärkt rättighetsperspektiv och att utveckla kvalitet i boenden och vårdformer, snarare än att fatta generella beslut om avveckling.

Rätten till personlig rörlighet ur ett hela resan-perspektiv

Flera myndigheter lyfter också att rätten till personlig rörlighet för personer med funktionsnedsättning behöver stärkas utifrån ett "hela resan"-perspektiv. De ger exempel på hur olika delar av en resa hänger och ihop och betonar att insatser som ledsagning kan vara avgörande för att en individ kunna använda kollektivtrafik eller andra delar av resan som i sig kan vara tillgängliga.

Stöd till migranter med funktionsnedsättning och uppföljningsbehov

När det gäller migranter och asylsökande med funktionsnedsättning lyfts behovet av tidigare och tydligare information samt mer tillgängliga processer för att underlätta delaktighet i vardagen. I dialogerna framhålls att funktionshinderperspektivet i större utsträckning behöver inkluderas i hälsoundersökningar för asylsökande, för att kunna identifiera behov även hos personer som saknar formell diagnos och därigenom förenkla tillgången till stöd.

Vidare efterfrågas förenklade förutsättningar för både barn och vuxna som är asylsökande eller massflyktingar att delta i fysiska och sociala aktiviteter. Det gäller bland annat tillgång till transporter samt tydlig och tillgänglig information på Migrationsverkets boenden. Myndigheterna pekar även på behovet av att habilitering och rehabilitering blir enklare att tillgå för personer i målgruppen. När sådana praktiska förutsättningar saknas riskerar delaktigheten att minska, även när insatser formellt finns.

För migranter med funktionsnedsättning efterlyses mer uppföljning och fler konsekvensanalyser av lagar och andra förändringar som påverkar gruppen. Myndigheterna menar att det utan systematisk uppföljning är svårt att upptäcka hinder som uppstår, vilka rättigheter som inte får genomslag och vilka justeringar som krävs för att Sverige ska leva upp till konventionen i praktiken. Exempel som nämns är översyn av socialtjänstlagen i frågor om tillgång till hemtjänst samt frågor om tillgång till LSS.

Funktionshindersorganisationerna

Rätten att leva självständigt och få individuellt stöd

Flera organisationer lyfter artikel 19 och rekommendationerna 42 a-e samt 44 om möjligheten att leva som andra och få individuellt utformat stöd som centrala. Även rätten till personlig assistans och vikten av fungerande beslutsstöd har återkommande nämnts som särskilt viktiga. Riksföreningen JAG och IQual

betonar kommitténs syn på att rätten att leva självständigt ska tolkas i sammanhang med arbete, utbildning, politiskt deltagande samt deltagande i kulturliv. Funktionshindersorganisationerna beskriver en utveckling som går i riktning mot en återinstitutionalisering, på såväl kommunal som regional nivå. Till exempel lyfts att delar av LSS trängs undan med hänvisning till bristande ekonomi.

Begränsad möjlighet att välja var och med vem man vill bo

Som exempel på begränsningar kring personlig assistans beskrivs att människor mot sin vilja blir av med personlig assistans och hänvisas till institutionsliknande boendeformer. Vidare beskriver organisationer att boende i gruppbostad ofta innebär begränsningar och att många inte får det stöd som behövs för att kunna leva ett aktivt liv utanför boendet, vilket begränsar den fria rörligheten. De anser också att många, särskilt personer med intellektuell funktionsnedsättning, har begränsad möjlighet att påverka var och med vem de ska bo. Många organisationer beskriver en situation där personer avstår från att flytta av rädsla att bli av med beviljade stödinsatser som personlig assistans. Sveriges dövas riksförbund (SDR) framför särskilt bristen på alternativ för personer som har behov av boende med teckenspråkig personal och miljö. Vidare understryker många funktionshindersorganisationer vikten av att alla ska ha samma tillgång till stöd oavsett bostadsort, och de efterfrågar nationell samordning som kan ge en tydligare överblick och stärka likvärdigheten över landet.

Avinstitutionalisering och statlig plan efterfrågas

Flera funktionshindersorganisationer pekar på att allt för många bor i miljöer som upplevs som institutionsliknande, vilket begränsar frihet och möjlighet att vara delaktiga fullt ut. De ser en utveckling där antalet boende i särskilda boenden ökar samtidigt som personalstyrkan minskar samt att utvecklingen försämrar levnadsvillkoren och leder till att individuella behov inte tillgodoses. De vittnar om enskilda som väljer att flytta till kommuner där förutsättningarna är bättre för att få beslut och stöd som ger en bättre livssituation. Samtidigt finns det personer som inte vågar flytta av rädsla för att bli av med det stöd de har. Kopplat till rekommendation 46 om utvidgande av stöd till blinda och synskadade betonar Synskadades riksförbund (SRF) att rätten till ledsagning bör lagstadgas, då de menar att nuvarande lagstiftning har urholkats genom tuffare kommunala bedömningar.

Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) efterfrågar i sitt skriftliga underlag till Socialdepartementet⁷⁰ ett särskilt fokus på institutioner som drivs av Statens institutionsstyrelse och betonar att tvångslagstiftningen behöver göras om

⁷⁰ Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) (2024), *Inspel till Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall*.

för att tydligare utgå från beslutskapacitet snarare än allvarlig psykisk störning. De pekar också på behovet av mer förebyggande insatser för att minska antalet omhändertaganden och efterfrågar att staten tar fram en plan för att flytta stöd från institutionsliknande insatser, så att personer med funktionsnedsättning kan leva i samhället på lika villkor.

Rättigheter begränsas för migranter med funktionsnedsättning

Funktionshindersorganisationerna beskriver att rådande regler på migrationsområdet får negativa konsekvenser för personer med funktionsnedsättning. Som exempel lyfts att försörjningskravet påverkar både rätten till familjeåterförening och möjligheten att få uppehållstillstånd. En organisation menar att migranter med funktionsnedsättning har sämre förutsättningar att beviljas uppehållstillstånd och att det skapar en diskriminerande situation eftersom uppehållstillståndet är grunden för många rättigheter, inklusive funktionsnedsättningsspecifikt stöd.

Vidare pekar många funktionshindersorganisationer på att villkoren för asylsökande med funktionsnedsättning riskerar att försämrats genom pågående omläggning av lagstiftning på migrationsområdet. De menar bland annat att förslagen kan leda till högre krav på individens egna resurser för att få asyl och att det missgynnar personer med funktionsnedsättning.

Artikel 22–24: Familj och utbildning

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna betonar att Sverige behöver stärka dataskydd och säkra system för sekretess för personuppgifter om hälsa och rehabilitering. De lyfter också behov av bättre och mer jämlikt stöd till föräldrar med funktionsnedsättning och familjer med barn med funktionsnedsättning, samt att det behöver göras en översyn av regler för familjeåterförening så att försörjningskrav inte missgynnar migranter med funktionsnedsättning. Kopplat till utbildning efterfrågas en nationell strategi för att driva på skiftet från segregering till inkluderande utbildning. Rekommendationerna lyfter också att vikten av att säkerställa skäliga anpassningar, tillgängliga läromedel och hjälpmedel, fler teckenspråkskunniga lärare, fortbildning för personal och stärkta resurser även i högre och yrkesinriktad utbildning.

Artikel 22: Respekt för privatlivet

Rek 48: Garantera dataskydd och rätten till privatliv och upprätta dataskyddsprotokoll och säkra system för att skydda sekretessen för personuppgifter och uppgifter om hälsa och rehabilitering på lika villkor.

Artikel 23: Respekt för hem och familj

Rek 50a: Säkerställa rätten till familjeliv, att det finns stöd till föräldrar med funktionsnedsättning och till familjer med barn med funktionsnedsättning. Utrota fördomar bland serviceansvariga enheter inom kommunala myndigheter.

Rek 50b: Se över reglerna om familjeåterförening i syfte att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte missgynnas av försörjningskravet.

Artikel 24: Utbildning

Rek 52a: Utveckla en nationell strategi för inkluderande utbildning, Inrätta mekanism för att övervaka och genomdriva tillämpningen av den nationella lagstiftningen om inkluderande utbildning.

Rek 52b: Se till att elever med funktionsnedsättning kan gå i reguljära skolor, bland annat genom att öka tillgängligheten och förekomsten av skälig anpassning för alla typer av funktionsnedsättningar och genom att ombesörja lämpliga transportarrangemang.

Rek 52c: Se till att elever med funktionsnedsättning får tillgång till kompensatoriska hjälpmedel och läromedel i alternativa och tillgängliga format och till kommunikationshjälpmedel och hjälpmedels- och informationsteknik. Se till att det finns tillräckligt många lärare som behärskar teckenspråk flytande.

Rek 52d: Garantera fortbildning för lärare och övrig personal om inkluderande utbildning på alla nivåer, inbegripet utbildning i teckenspråk och andra tillgängliga kommunikationsformat. Utveckla ett uppföljningssystem för att undanröja alla former av diskriminering av barn med funktionsnedsättning och deras familjer.

Rek 52e: Anslå ytterligare resurser för att tillhandahålla skälig anpassning och program för särskilt stöd vid inrättningar för högre utbildning, inbegripet yrkeshögskoleutbildning för studerande med alla typer av funktionsnedsättning.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁷¹

⁷¹ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Det finns en tydlig samsyn hos aktörerna om att familjer möter ett splittrat system, och att bristande samordning mellan skola, socialtjänst, funktionsstöd och vård gör att föräldrar får bära ett stort ansvar. Aktörerna uttrycker behov kring att utveckla bättre stöd till enskilda och familjer, att samordna kontakter mellan olika samhällsaktörer och att i högre utsträckning tillämpa befintliga modeller för samordning av insatser. Det finns också en bred samsyn om bristande likvärdighet inom skolan och att styrningen upplevs som splittrad. Både kommuner och organisationer pekar på praktiska utmaningar vid övergångar mellan skolformer, brist på tillgängliga lokaler och hög arbetsbelastning i skolan, vilket gör behovet av kompletterande yrkesroller tydligt.

Kommuner och regioner

Splittrat stöd och stor börda för familjer

Kommuner lyfter att många familjer möter ett splittrat system med bristande samordning. De beskriver att föräldrar till barn med funktionsnedsättning får ett allt större ansvar och själva behöver samordna kontakter med flera delar av kommunen, vilket förutsätter egna resurser hos föräldrar. Kommuner lyfter utmaningar med att gränser mellan skola, socialtjänst och funktionsstöd skapar stuprör och familjer som får bära samordningsbördan när kommunen inte delar kompetens och information mellan förvaltningar.

Flera kommuner beskriver att det saknas en tydlig väg in för att ta del av kommunens utbud av stöd samt att det många gånger saknas en funktion som tar ansvar för samordning. I vissa kommuner finns det utsedda funktioner som har en koordinerande roll, men det framkommer att dessa ibland har svårt att nå ut med information till familjer och därför ofta kommer in i ett allt för sent skede. Det delade ansvaret för planering och genomförande av stöd mellan kommun, region och statliga myndigheter beskrivs också göra samordning svårare. När familjer behöver ha kontakt med många olika aktörer blir det svårt att få en helhetsbild. Flera kommuner menar därför att föräldrar behöver tydligare information om möjligheten att få stöd med samordning och hur de ska gå till väga för att få det.

Tidiga insatser och nya arbetssätt för mer samordnat stöd

Flera kommuner framhåller att tidiga insatser och kommunens synlighet är centralt och att stöd till föräldrar kan vara helt avgörande för att barnet ska få sina rättigheter tillgodosedda. Samtidigt beskriver kommunerna en utmaning i att nå barn som inte blir synliga genom skola, vård eller befintliga kontakter. Därför lyfts behov av att organisera sig på nya sätt så att det blir enklare för familjer att hitta rätt och få hjälp innan problemen växer. Kommunerna lyfter i samband med detta alternativa arenor där kommunen kan möta familjer tidigt, som mödravårdscentraler, barnavårdscentral, skola, föreningar och bibliotek. Flera ser

den nya socialtjänstlagen som en möjlighet att arbeta mer förebyggande och mer utåtriktat.

Samtidigt beskriver några kommuner att de arbetar för ett mer tillgängligt och behovsstyrt stöd till föräldrar med barn med funktionsnedsättning. En kommun har exempelvis fattat beslut om intern rörlighet, vilket innebär att kompetenser ska kunna delas mellan förvaltningar, som till exempel funktionsstöd och skola. Syftet är att minska glapp och göra stödet mer sammanhållet för barnet och familjen.

I en kommun testas ett pilotarbete där kommunen finns närmare familjen när behov uppstår och samordnar insatser både internt och tillsammans med regionen, särskilt psykiatri och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). En annan kommun har utvecklat en gemensam modell inför SIP-möten⁷² för att samla kommunens bild och insatser i ett tidigt skede och skapa bättre samordning runt barnet och familjen.

Initiativ och förutsättningar för en inkluderande skola

Kommuner beskriver olika pågående initiativ för en mer inkluderande skola. Från flera kommuner nämns satsningar på fysiskt tillgängliga lärmiljöer men också brister. Ekonomin är ofta en begränsning, särskilt då kommuner behöver anpassa äldre lokaler. Vidare beskrivs att tillgänglighetsbrister i lokaler kan bli ett direkt hinder för delaktighet och för att kunna ta emot elever på ett likvärdigt sätt.

Nationell styrning och högt reformtempo

Den höga reformtakten inom skolområdet lyfts som en stor utmaning. Kommunerna beskriver att nya reformer och förändrade krav kommer snabbt och att stödmyndigheter inte alltid hinner ta fram vägledning, vilket gör att kommuner måste tolka och prioritera själva. Tvärsektoriella frågor som rör elever med funktionsnedsättning riskerar då att prioriteras ned. Kommunerna betonar vikten av konsekvensanalyser av reformer ur ett rättighetsperspektiv, innan förändringar genomförs.

Vidare uttrycker flera kommuner en konflikt mellan konventionen och den riktning som delar av den nationella skolpolitiken har tagit. Flera kommuner upplever att reformer på nationell nivå går i riktning mot mer segregering i lösningar i kontrast till konventionen och FN-kommitténs rekommendationer om att elever med funktionsnedsättning ska kunna gå i reguljära skolor. Ny lagstiftning kopplat till resursskolor nämns som ett sådant exempel. Kommunerna beskriver att det skapar otydligheter i det lokala arbetet och att det är svårt att planera långsiktigt när nationella styrsignaler upplevs peka åt olika håll. Kopplat till detta efterfrågas forum för gemensam tolkning av pågående förändringar och vikten av att ta del av förarbeten för att förstå intentionen i förändringar.

⁷² SIP – Samordnad individuell plan

Samordning mellan skolor och stöd runt eleven

Samordningen mellan skolor och skolformer lyfts som en stor praktisk utmaning. Kommunerna beskriver brister i kunskapsöverföring mellan skolformer samt vid skolbyten, där till exempel kompensatoriska hjälpmedel inte alltid följer med. Rutiner för överlämning varierar, vilket gör att elevens stöd kan försvagas vid övergångar trots att behovet är detsamma. Kommunerna ser också behov av bättre samarbete mellan kommunala skolor och friskolor. De lyfter behov av utökat informationsutbyte och ett gemensamt fokus på barnets bästa oavsett huvudman.

Även inom skolan får föräldrar till barn med funktionsnedsättning ofta ett mycket stort samordningsansvar, med många kontakter med olika verksamheter och offentliga aktörer. Likt andra områden beskriver kommunerna att en samordningsfunktion ibland kan erbjudas men att stödet inte är väl känt och att ansvaret i praktiken därför ofta hamnar på föräldrarna. Det framförs att mindre kommuner ibland lyckas bättre med samordning mellan skola och socialtjänst, eftersom man har kortare och tydligare kontaktvägar. Det kan underlätta tidiga insatser, även när utredningar dröjer.

Flera kommuner beskriver lärarnas arbetsbörda som ohållbar där lärare förväntas hantera undervisning, dokumentation, anpassningar, samverkan och uppföljning, ofta med begränsat stöd. I samband med detta efterfrågas fler vuxna i skolan och fler kompletterande yrkesroller, som exempelvis elevkoordinator, elevassistent och lärarassistent.

Översyn av skollagstiftning och mer praktiskt stöd

Flera kommuner efterlyser en genomgång av skollagstiftningen i relation till konventionen. De vill att staten identifierar gap, tydliggör ansvar och minskar utrymmet för olika tolkningar. De efterfrågar även en samlad bild från regering och myndigheter om hur konventionen förhåller sig till skolans lagstadgade uppdrag. Vidare efterfrågas stöd i form av praktiska vägledningar som är direkt användbara i klassrum, elevhälsa, stödprocesser och vid samverkan.

Statliga myndigheter

Utbildningspolitiken behöver bidra till stärkt inkludering

Flera myndigheter beskriver i dialog med MFD att de i regeringsuppdrag på utbildningsområdet ser tendenser som leder till mer segregeringar. De lyfter att delar av politiken går i en annan riktning än konventionen och rekommendationernas ansats där elever med funktionsnedsättning i första hand ska gå i reguljära skolor. De upplever att styrningen inte alltid utgår från mänskliga rättigheter, utan i högre grad fokuserar på funktionsnedsättning som hinder i skolan. Flera beskriver också att medicinska underlag som intyg på diagnos i vissa fall får stor betydelse för tillgång till stöd, vilket kan skapa spänningar mot skollagens utgångspunkter. Samtidigt uttrycker flera oro för att elever som behöver stöd och hjälpmedel inte alltid får det i tid eller tillräcklig

omfattning. För att stärka förutsättningar för inkludering menar vissa myndigheter att skolan behöver ökade resurser, mindre klasser, fler lärare och fler specialpedagoger för att kunna skapa inkludering i praktiken.

Hög reformtakt medför behov av stöd

Den höga reformtakten inom utbildningsområdet lyfts av myndigheterna som en stor utmaning, vilket också uppmärksammas i förslaget till handlingsplan. Där föreslås åtgärder som stärker stöd och vägledning till skolorna i samband med kommande reformer och förändrade regelverk. En central del är att förvalta och vid behov justera befintligt stödmaterial och olika kompetenshöjande insatser, samt att ta fram en tydlig guide som hjälper huvudmän, skolor och lärosäten att hitta och använda materialet. I handlingsplanen betonas också behovet av att informera om tillgänglig arbetsmiljö och universell utformning samt att ta fram verksamhetsnära stöd som stärker delaktighet i förskolan och skolan.⁷³

Behov av en tydligare styrning

Många myndigheter efterfrågar tydligare politisk styrning med ett mer uttalat mänskliga rättigheter-perspektiv. De menar att det skulle underlätta genomförandet av rekommendationerna om regeringen ger en tydligare inriktning, tillsammans med relevanta uppdrag och resurser, som markerar att rekommendationerna ska omsättas och prioriteras. Flera myndigheter lyfter gemensamma uppdrag eller samverkansprojekt för utbildningar och stödmaterial, med tillhörande finansiering, som ett sätt att minska skillnader mellan huvudmän och stärka genomförandet av rekommendationerna.

Strategi för likvärdighet, fortbildning och uppföljning mot diskriminering

DO är positiv till rekommendationen om att en nationell strategi för inkluderande utbildning tas fram. DO är också positiv till rekommendation 52d om behovet av fortbildning om inkluderande utbildning för lärare och övrig skolpersonal samt att det behöver utvecklas ett uppföljningssystem för att undanröja alla former av diskriminering av barn med funktionsnedsättning och deras familjer. DO lyfter det faktum att flera statliga utredningar på kort tid har lämnat reformförslag inom utbildningsområdet och att flera av dessa förslag brister i att beakta mänskliga rättigheter. Vidare menar DO att antalet förslag och utredningar gör att det är svårt att överblicka de samlade konsekvenserna av förslagen samt att dessa riskerar att sammantaget resultera i att principen om icke-diskriminering och skolans ansvar att motverka diskriminering urholkas. DO framför att de har genomfört en kvalitativ analys av anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning inom grund- och gymnasieskolan. DO uttrycker osäkerhet

⁷³ Myndigheten för delaktighet (2025). *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

kring vad som menas med delen om att utveckla ett uppföljningssystem då det finns flera aktörer, inklusive DO, som följer upp rätten till utbildning.⁷⁴

Likvärdighet, stöd och resurser i utbildningssystemet

Bristen på likvärdighet i utbildningssystemet lyfts som centralt i dialogen med myndigheter om utbildning. Det framförs att det i nuläget inte är likvärdigt, utan att vilken skola och kommun som ett enskilt barn går i får stor betydelse för vilket stöd som erbjuds. De beskriver att en nationell strategi delvis skulle kunna hantera detta och tydliggöra vad inkludering och likvärdighet ska innebära i praktiken. Flera efterfrågar en kartläggning av hur tillgång till stöd ser ut, hur bedömningar görs och varför de skiljer sig åt. Som jämförelse nämns att vissa länder har nationella riktlinjer och tester på vetenskaplig grund, vilket kan bidra till mer enhetlig bedömning exempelvis kopplat till dyslexi. Frågor om översyn av hur rätten till stöd uppfylls och hur riktat pedagogiskt stöd kan användas mer effektivt och jämlikt är områden som pekas ut i förslaget till handlingsplan där ytterligare utredning och utveckling behövs. Detta inkluderar också effektivare stöd till studerande på folkhögskola och yrkeshögskola. Handlingsplanen betonar vidare att aktiv involvering av elever med funktionsnedsättning behöver stärkas i arbete med utveckling och uppföljning av stöd.⁷⁵

Flera myndigheter lyfter rektorer som en nyckelaktör för att omsätta artikel 24 om utbildning i praktiken. De menar att rektorer behöver utbildning om konventionen, mänskliga rättigheter och tillgänglighet, så att de äger frågan och kan föra arbetet vidare till berörda i skolan.

Den nya lagen om skolbibliotekarier nämns som ett konkret exempel på regelverk som behöver få genomslag i praktiken. Lagen syftar bland annat till att ge alla elever likvärdiga förutsättningar att nå kunskapsmålen. Här menas att utbildade skolbibliotekarier behöver finnas och användas på rätt sätt, och att det behövs uppföljning för att se om lagen får effekt. Vidare beskrivs att skolbibliotekarier idag ofta har ett brett ansvar, vilket kan minska tillgången till stöd för läsning, informationskompetens och tillgängliga medier.

Stärkt inkludering inom eftergymnasial utbildning

Inom högre utbildning pekar myndigheter på stora skillnader mellan och inom lärosäten när det gäller tillgång till pedagogiskt stöd. De menar att nationella riktlinjer skulle kunna göra skillnad men beskriver samtidigt en utmaning eftersom lärosäten är självständiga myndigheter. Flera beskriver även ett pressat ekonomiskt läge och ser att allt fler studerande behöver stöd samtidigt som

⁷⁴ Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

⁷⁵ Myndigheten för delaktighet (2025). *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

ekonomin blir sämre. Inom folkhögskolan beskrivs en särskilt utmanande situation med begränsade medel och ersättningsnivåer som inte har räknats upp på lång tid. Det efterfrågas att kompetensutvecklingsinsatser inom utbildningsområdet också ska inkludera folkhögskolor, samt att yrkeshögskolor och folkhögskolor ska få tillgång till expertis och stöd från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). De lyfter också behov av stödstrukturer i andra utbildningsformer. I förslaget till handlingsplan föreslås en översyn av statsbidragssystemet för folkhögskolor och en ny fördelningsmodell för förstärkningsbidraget, för att bättre möta behoven hos studerande med funktionsnedsättning.

Myndigheterna beskriver också att utbildningsvägar ofta är stängda för personer med intellektuell funktionsnedsättning och menar att exempel från andra länder visar att vidareutbildning för ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning kan fungera väl. De efterfrågar mer individuella bedömningar för att öppna upp för vidareutbildning och därmed skapa fler vägar till arbete.

Tillgänglighet och samordning för mer lättillgängligt stöd

Tillgänglig information och tillgängliga lärmiljöer lyfts också i dialogerna. Vissa myndigheter pekar på att tillgänglighetsdirektivet medför att kostnaden för tillgängliga böcker flyttas till biblioteken och andra aktörer. De menar att resurser behöver skjutas till för att detta ska fungera utan att tränga undan annat. De lyfter också frågan om hur detta och andra lagar följs upp, till exempel lagen om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) och pekar på att uppföljningen kräver kunskap och tydligt ansvar. Digital tillgänglighet i skolmiljöer och lärplattformar lyfts som ett område som behöver granskas för att få en samlad bild av hur tillgängliga plattformarna faktiskt är.

Slutligen lyfter myndigheter i linje med kommunernas perspektiv behov av tydligare information och bättre samordning av stöd till barn och vårdnadshavare. De beskriver att det finns många stöd att få men att det kräver att alla vet vart man ska vända sig. De efterfrågar att det ska finnas en koordinerande stödperson vid behov, för att minska risken att familjer faller mellan ansvar och system. Myndigheter lyfter även behovet av att information om möjligheten till anpassad skolgång bör införas i samhällsintroduktion för nyanlända, för att stärka kännedom om rättigheter och hur man söker stöd.

Funktionshindersorganisationerna

Bristande stöd ökar pressen på föräldrar med funktionsnedsättning

Funktionshindersorganisationerna framför att stöd till familjer där föräldrar, barn eller både föräldrar och barn har funktionsnedsättning brister vilket får negativa

konsekvenser för lika ekonomiska möjligheter, hälsa och livsmöjligheter.⁷⁶ Belastningen på föräldrar till barn med funktionsnedsättning är hög. Många känner av ökad misstro och fler krav på olika intyg i ansökningsprocesser för stöd. I samråd har organisationer vittnat om ifrågasättanden kopplat till föräldraskap hos personer med funktionsnedsättning och att det förekommer att kommunen orosanmäler istället för att erbjuda tillräckligt stöd. Både rädsla för att få barn omhändertagna och att förlora assistans gör att personer med funktionsnedsättning avstår från att skaffa barn.⁷⁷

Oro för utveckling mot segregering i skola

Funktionshindersorganisationerna speglar den bild som såväl kommuner som myndigheter har uttryckt gällande skolan, det vill säga att utvecklingen går mot ökad segregering där fler barn placeras i särskilda lösningar. Funktionsrätt Sverige lyfter i sin rapport "Respekt för funktionsrätt" flera exempel på åtgärder inom skolan som de menar är repressiva och exkluderande, bland annat att skolans kompensatoriska uppdrag försvagas med minskat fokus på att utveckla inkluderande skol- och lärmiljöer. De menar att sociala, kommunikativa och pedagogiska behov förbises och pekar på att rättssäkerheten för elever försvagas på grund av begränsat inflytande för elever och vårdnadshavare samt förslag om minskade krav på dokumentation.⁷⁸ Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT) pekar i sitt underlag till Socialdepartementet⁷⁹ på vikten av att utbilda lärare och skolpersonal för mer tillgänglig utbildning för elever och studenter. De understryker vidare vikten av att alla ska få lika förutsättningar för att kunna genomföra sina studier, såväl i skolan som i högre studier.

Inkludering kräver anpassningar och stöd utifrån olika behov

Sveriges dövas riksförbund (SDR) lyfter att inkluderande utbildning kan se olika ut för elever med olika typer av funktionsnedsättning. De beskriver att många döva elever föredrar att gå i skola med andra döva och teckenspråkiga barn snarare än att integreras i hörande klasser. De betonar också vikten av skäliga anpassningar inom utbildning och skola samt att alla barn bör få möjlighet att lära sig grundläggande teckenspråk för att minska kommunikativa klyftor.

Synskadades riksförbund (SRF) framhåller FN-kommitténs rekommendationer om att garantera att det finns stöd utifrån elevers behov samt tillgång till kompensatoriska hjälpmedel.

⁷⁶ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

⁷⁷ Funktionsrätt Sverige (2025), *Respekt för funktionsrätt*.

⁷⁸ Funktionsrätt Sverige (2025), *Respekt för funktionsrätt*.

⁷⁹ Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT) (2024), *Dialog om rekommendationer CRPD – medskick från NUFT*.

Artikel 25–26: Hälsa, habilitering och rehabilitering

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna kopplat till artikel 25 och 26 betonar att personer med funktionsnedsättning ska få jämlik tillgång till tillgänglig vård och att vården ska utgå från individens behov, preferenser och självbestämmande. De betonar också att personer med funktionsnedsättning ska involveras systematiskt i planering, utformning och uppföljning av vårdens tillgänglighet och arbetssätt, för att stärka en rättighetsbaserad syn. Rekommendationerna lyfter också behovet av nationellt enhetliga riktlinjer och uppföljning för habilitering och rehabilitering, så att insatser blir likvärdiga och att personer lätt kan välja stöd som leder till självständighet och möjlighet till arbete.

Artikel 25: Hälsa

Rek 54a: Vidta åtgärder för att se till att alla personer med funktionsnedsättning får tillgång till information på lika villkor som andra och, mot en överkomlig kostnad, till tillgänglig, kvalitativ och kulturanpassad medicinsk utrustning och hälso- och sjukvård, inbegripet sexuell och reproduktiv hälsa och psykisk hälsa.

Rek 54b: Att personer med funktionsnedsättning systematiskt involveras vid planering, utformning, övervakning och utvärdering av tillgänglighet, vårdprocesser och arbetsmetoder inom hälso- och sjukvården samt stärka genomförandet av den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionshinder.

Artikel 26: Habilitering och rehabilitering

Rek 56: Utveckla nationellt enhetliga riktlinjer och övervaknings- och utvärderingsmekanismer så att personer med funktionsnedsättning enkelt kan välja och ta del av de mest relevanta och lämpliga insatserna eller åtgärderna inom habilitering och rehabilitering i enlighet med egna val och preferenser.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁸⁰

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Samtliga aktörer är i stort överens om att brister i samverkan gör att vården blir ojämlik och att individer riskerar att hamna mellan olika aktörers ansvarsområden. Det finns också en samsyn i att bemötande av personer med funktionsnedsättning och tillgänglig kommunikation behöver stärkas för att säkra delaktighet och rättssäkerhet. Kommuner och regioner betonar att såväl omställningen till nära

⁸⁰ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

vård som den nya socialtjänstlagen kräver resurser och strukturer för att kunna genomföras ändamålsenligt. I dialogerna har aktörerna beskrivit initiativ för bland annat bättre bemötande och stärkt samordning.

Kommun och region

Samverkansbrister gör att individen hamnar i kläm

Kommunerna och regionerna pekar på brister i samverkan, tillgänglighet och bemötande inom hälso- och sjukvården som leder till att individen ofta hamnar i kläm mellan system och huvudmän, särskilt då behov är komplexa och kräver insatser från flera aktörer. Flera lyfter också brister i samverkan mellan skola, habilitering och socialtjänst.

Omställningen till nära vård lyfts som ett område med möjligheter men som kräver stora resurser för att kunna genomföras. Kommunerna beskriver att omställningen inte blir effektiv om ansvaret flyttas utan att resurser följer med. Samverkan mellan kommun och region vad gäller vård och omsorg respektive hälso- och sjukvård beskrivs som ett särskilt viktigt utvecklingsområde. Både kommuner och regioner beskriver att otydligheter kring vem som är ansvarig leder till att frågor skjuts mellan aktörer, och att den enskilde riskerar att bli utan stöd. Omställningen medför utökat ansvar för primärvården vilket kräver nya arbetssätt, rätt kompetens och tillräckliga resurser. En kommun lyfter också behovet av att stärka kunskapen om funktionsnedsättning i primärvården i takt med att primärvården får en mer central roll. Liknande resonemang förs om den nya socialtjänstlagen, där det på många håll uttrycks förhoppningar om positiva förändringar och mer fokus på förebyggande arbete i tidig fas. Kommunerna betonar att omställningen kostar och ställer höga krav på utvecklad samverkan inom kommunen, vilket ytterligare ökar behovet av gemensamma strukturer. Även här understryks behovet av kunskapshöjande insatser.

Samordning av hjälpmedel och ledsagning behöver fungera i praktiken

En region beskriver sitt arbete med samordning kring hjälpmedel som ett välfungerande exempel. Regionen arbetar utifrån en modell där en koordinator samordnar stöd i hjälpmedelsfrågor mellan region och kommuner med syfte att skapa mer enhetlig hantering. Regionen har en överenskommelse med samtliga kommuner om hjälpmedelsförsörjning som anger vilka hjälpmedel som ska tillhandahållas och hur prissättning ska ske. Trots denna modell beskriver en kommun att hjälpmedel i praktiken ofta blir en konfliktfråga mellan kommun och region och att otydlighet om vem som ska betala gör att individen hamnar i kläm. Liknande problem lyfts för ledsagning vid vårdbesök där kommuner uppges kunna neka ledsagning och hänvisa till regionens ansvar, vilket begränsar tillgången till stöd och resulterar i en ökad börda för individen. I en annan region lyfts ett initiativ där regionen arbetar med möjligheten att förboka ledsagning i samband med vårdbesök, för att minska risken att framför allt personer med synnedsättning lämnas utan ledsagning i vårdsituationen.

Utvecklingsinsatser för att stärka vård, bemötande och tillgänglighet

I en region beskrivs ett framgångsrikt pilotprojekt kopplat till vårdcentraler och särskilt medicinskt omhändertagande (SMO) som innebär att vårdcentralen utvecklar särskild kompetens kring personer med omfattande funktionsnedsättning. Syftet är att skapa bättre kontinuitet och minska glapp mellan olika vårdnivåer.

Bemötande i vården framstår i dialogerna som en återkommande utmaning. I en region lyfts ett systematiskt arbete med bemötandestöd kopplat till diskrimineringsgrunder inom vården. Regionen har så kallade funktionsdiplomerade ungdomsmottagningar och beskriver att de har utvecklat och lanserat ett gemensamt stöd för bemötande både före, under och efter ett vårdmöte. Stödmaterialet ligger på regionens lärtorg och är öppet för alla, vilket möjliggör spridning även utanför den egna regionen. Regionen pekar på att styrkan med stödet är att det är praktiskt och lätt att omsätta i vardagen.

Brister i bemötande lyfts också specifikt kopplat till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Det handlar bland annat om fördomar och negativa attityder till funktionsnedsättning i förhållande till sexualitet och föräldraskap. Personer med funktionsnedsättning behandlas i vissa sammanhang som avsexualiserade, vilket påverkar vilka frågor som ställs, vilken information som ges och vilket stöd och vård som erbjuds inom SRHR till personer med funktionsnedsättning. Både kommuner och regioner ser behov av att stärka funktionshindersperspektivet i utbildningsinsatser som inkluderar SRHR.

Flera deltagare lyfter att det inom vården finns ett behov av ett bredare angreppssätt på tillgänglighet än den fysiska tillgängligheten. Deltagarna lyfter exempelvis behov av ökad kunskap om kommunikativ och kognitiv tillgänglighet. Det betonas att patienter måste kunna få information på ett sätt som gör det möjligt att förstå, ställa frågor och fatta informerade beslut.

Klagomål och patientnämnder kan driva förbättringsarbete

Flera lyfter patientnämndernas roll som klagomålsmekanism. I en region beskrivs att patientnämnden är aktiv, når ut till kommunerna och tar fram tematiska rapporter. Antalet ärenden ökar varje år och handlar ofta om tillgänglighet och bemötande. Flera regioner uttrycker att de ser anmälda ärenden som en viktig källa till kunskap om återkommande brister, men också som en signal om att problemen är systematiska och kräver mer än enskild ärendehantering.

Statliga myndigheter

Kompetensutveckling för jämlik vård och rehabilitering

Myndigheter bekräftar FN-kommitténs rekommendationer kopplade till artikel 25 och 26 och lyfter särskilt behovet av kompetensutveckling för att stärka jämlik tillgång till hälsa, vård och rehabilitering. De identifierar behov av ökad kunskap

inom flera områden, bland annat mänskliga rättigheter, delaktighet, bemötande samt frågor om tvång och begränsningar. Flera myndigheter beskriver att kunskapsnivån behöver höjas brett i organisationen och att kompetensfrågorna påverkar både kvalitet, rättssäkerhet och möjligheten att omsätta konventionen i praktiken.

Ett antal åtgärder inom kunskapshöjning finns i det förslag på nationell handlingsplan som MFD lämnat till regeringen. Där föreslås åtgärder för att stärka förutsättningarna för en bättre hälsa hos personer med funktionsnedsättning samt för att öka kunskapen och kompetensen om funktionsnedsättningar. Det handlar exempelvis om att kartlägga och sprida kunskap om tillgänglighet i olika verksamheter, att arbeta för mer hälsofrämjande levnadsvanor bland personer med funktionsnedsättning och insatser för att främja en mer jämlik sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter bland personer med funktionsnedsättning.⁸¹

Bättre statistik och samverkan för mer likvärdigt stöd

Ett återkommande tema i dialogerna är behovet av mer och förbättrad statistik inom området. Myndigheter beskriver att statistik och information i vissa fall redan finns men att den inte används systematiskt. De lyfter också att användningen behöver vägas mot personlig integritet och behovet av att skydda uppgifter. Flera menar att det finns mycket information och statistik om personer med funktionsnedsättning som inte kommer till nytta i styrning och utveckling. De efterfrågar därför en mer strukturerad diskussion om hur data kan användas på ett sätt som ger samhällsnytta och samtidigt värnar integriteten hos personer med funktionsnedsättning. De pekar också på behov av dialog med funktionshindersorganisationerna kring denna fråga.

Myndigheter lyfter dessutom behovet av förbättrat samspel mellan myndigheter, regioner och kommuner. De kopplar detta till en mer enhetlig tolkning av lagar och mer likhet över landet i tillgång till vård, habilitering och rehabilitering. Vidare framförs att samverkan behöver stärkas för att minska skillnader i praxis, och för att underlätta för individer att få rätt stöd oavsett bostadsort.

Kopplat till migration lyfts vikten av att tydligt fokusera på funktionsnedsättning vid hälsoundersökningar för asylsökande, för att tidigt kunna fånga upp stödbehov och förenkla rätten till hjälp i vardagen. Här lyfts också behovet av att göra habilitering och rehabilitering enklare att tillgå för asylsökande och massflyktingar. Detta kopplas till att tidiga insatser kan minska risk för försämrad hälsa, öka delaktighet samt minska behov av mer omfattande insatser senare.

⁸¹ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

Tydliga uppdrag och resurser för genomslag för rekommendationerna
Avslutningsvis beskriver flera myndigheter att en konkret förflyttning vad gäller rekommendationerna på detta område kräver tydliga uppdrag och medel från regeringen. De menar att nuvarande resurser är för begränsade för att kunna genomföra nödvändiga kompetenssatsningar och stärka samverkan i den omfattning som krävs för att nå genomslag för rekommendationerna inom området.

Funktionshindersorganisationerna

Ojämlig vård och behov av bättre samordning av samhällskontakter

Funktionshindersorganisationerna lyfter flera frågor som rör hälso- och sjukvård samt rehabilitering. De beskriver att tillgången till vård är fortsatt ojämlik och att kostnaderna för läkemedel och hjälpmedel ökar för många. De beskriver vidare att bristen på samordning av insatser för personer som har många kontaktytor hos olika samhällsaktörer tydligt kommer till uttryck inom vården. De lyfter också behovet av stöd kring samordning för nyanlända som i etableringsprocessen kan behöva stöd från flera aktörer samtidigt.

Vidare lyfts den höga överdödligheten bland personer med psykisk ohälsa. I civilsamhällets alternativrapport föreslår organisationerna att funktionsrättsperspektivet säkerställs i strategin för psykisk hälsa och suicidprevention, med uppföljning av utfall.⁸²

Vården behöver stärka både SRHR och stöd till föräldrar

SRHR lyfts som ett område med stora utvecklingsbehov. Personer med funktionsnedsättning osynliggörs ofta och information och stöd i olika skeden av livet uteblir. HBTQI-personer med funktionsnedsättning osynliggörs ofta i samtal om sexuell hälsa, vilket begränsar tillgången till relevant stöd. Kopplat till stöd för familjebildning nämns fall där det inom vården förekommit att döva nekas stöd för att kunna bli gravid med hänvisning till funktionsnedsättningen.

Organisationerna lyfter också positiva exempel på samordning och genomförande av vård. Däribland att modellen samordnat medicinskt mottagande (SMO), som bedöms fungera väl och som finns i olika delar av landet, bör utökas. Samtidigt beskriver de att stöd till föräldrar inte fungerar fullt ut. Föräldrar till barn som har rätt till insatser enligt LSS förväntas trots detta ta ett stort ansvar som inte alltid är rimligt. Det framförs också att fler personer skulle behöva få en fast vårdkontakt för att ge stöd kring otydliga vårdvägar och undvika upprepade bedömningar.

⁸² Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

Klagomålssystem behöver utvecklas

Vad gäller klagomålssystem inom hälso- och sjukvården beskriver organisationerna att patientnämndens uppdrag behöver utvecklas.

Funktionshindersorganisationer menar att patientnämnden bör kunna lotsa ärenden vidare till rätt instans för att stärka möjligheterna att få sin sak prövad och att det behöver finnas möjlighet att överklaga ärenden till patientnämnden, exempelvis vad gäller beslut kring tolktjänst.

Artikel 27–28: Arbete och levnadsstandard

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna kopplat till artikel 27 och 28 betonar att Sverige behöver minska de strukturella och intersektionella hinder som håller personer med funktionsnedsättning utanför arbetsmarknaden. Bland annat genom att se över lagstiftningen och processen för bedömning av arbetsförmåga, men också genom att stärka vägar från utbildning till arbete. I rekommendationerna lyfts att arbetsgivare ska ta ansvar genom att säkerställa att arbetsplatser är tillgängligt utformade och att skälig anpassning säkerställs samt att det finns klagomålsvägar vid diskriminering. Vidare betonas att fattigdomsriskerna behöver motverkas genom att funktionshinderperspektivet integreras i politik för att förhindra fattigdom, att stöd behöver bli mer likvärdigt och mindre byråkratiskt i hela landet samt att även asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning får tillgång till stödsystem.

Artikel 27: Arbete och sysselsättning

Rek 58a: Se över befintlig nationell lagstiftning i syfte att åtgärda systematiska, intersektionella och strukturella hinder som drabbar personer med funktionsnedsättning. Vidta åtgärder för att öka antalet personer med funktionsnedsättning på den öppna arbetsmarknaden och se över hur bedömning av nedsatt arbetsförmåga görs.

Rek 58b: Se till att anställningskvoterna för personer med funktionsnedsättning faktiskt tillämpas i både den offentliga och den privata sektorn samt att arbetsplatserna är tillgängliga och att skälig anpassning görs på dessa.

Rek 58c: Stärka systemet för yrkesutbildning och vidta åtgärder för att säkerställa tillgänglighet och inklusivitet, inbegripet genom inrättande av en klagomålsmekanism för utredning av ågeranden som kan innebära diskriminering på grund av funktionsnedsättning inom yrkesrehabilitering och arbete. Se till att övergången från yrkesutbildning och högre utbildning till arbete på den öppna arbetsmarknaden fungerar smidigt.

Artikel 28: Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Rek 60a: Motverka att personer med funktionsnedsättning ska löpa högre risk att drabbas av fattigdom. Se till att ett funktionshindersperspektiv ingår i alla undersökningar, all forskning, all politik och alla planer på området fattigdomsminskning.

Rek 60b: Se till att personer med funktionsnedsättning har lika tillgång till stöd i alla regioner och kommuner samt förenkla förfaranden för att ansöka om stöd.

Rek 60c: Se till att asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning får tillgång till systemen för stöd till personer med funktionsnedsättning, så att det kan förhindras att de hamnar i fattigdom.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁸³

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Det finns en tydlig samsyn om att dagens system för arbete och försörjning är fragmenterat. Det delade ansvaret mellan kommuner, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan skapar långa väntetider, glapp i insatser och ett stöd som är personberoende, det vill säga varierar beroende på vilken handläggare eller medarbetare som den enskilde möter. Kommuner och myndigheter pekar gemensamt på utmaningar med inlåsning i socialförsäkringen, behov av större

⁸³ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

flexibilitet och tryggare övergångar till arbete och/eller studier. Andra behov som lyfts är samordnade statliga uppdrag, snabbare och mer enhetlig handläggning samt stärkt arbetsgivarnära stöd. Funktionshindersorganisationerna betonar att utvecklingen på arbetsmarknaden har gått bakåt och efterfrågar utöver det som nämnts ovan bland annat bättre stöd i arbetslivet och höjda lönebidrag.

Kommuner och regioner

Kommunerna beskriver området arbete, levnadsstandard och social trygghet som ett område där dagens system bitvis motverkar intentionerna i konventionen. En tydlig bild som ges är att individer fastnar i stuprör mellan kommuner, statliga myndigheter, krångliga regelverk och kortsiktiga insatser och att det skapar ojämlikhet, inlåsning och svag långsiktig effekt.

Flera kommuner beskriver att myndighetsutövning och uppföljning kring skälig levnadsnivå ofta präglas av schabloner och praxis snarare än att säkerställa rättigheter. Kommunerna bedömer att detta påverkar både beslut och hur kommunen lever upp till konventionen. Flera kommuner efterfrågar gemensamma uppföljningsstrukturer för rättigheter, gärna nationellt. De lyfter en skillnad mot barnrättsområdet där rättighetsanalys och mål ofta blir tydligare i styrkedjan.

Samverkan och samordning brister

En central utmaning är kommuners samarbete med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Kommunerna beskriver att det är svårt att få till fungerande samordning kring individer som behöver insatser från flera aktörer. De beskriver att bedömningar drar ut på tiden, att glapp uppstår mellan insatser eller att olika arbetsmarknadsinsatser krockar. För mindre kommuner beskrivs en särskilt svår situation när Arbetsförmedlingen saknar lokal närvaro. Detta leder till att det är svårare att få kontakt med myndigheten, både för kommunen och för den enskilde. Konsekvensen kan bli att kommuner försöker skapa egna lösningar vid sidan av Arbetsförmedlingens system.

Stöd och insatser blir ojämlika

Kommunerna beskriver en situation där stödet från Arbetsförmedlingen i för stor utsträckning blir beroende av den enskilda handläggarens kunskap om funktionsnedsättning. De beskriver att processen för att identifiera funktionsnedsättning kan ta mycket olika lång tid, vilket påverkar hur snabbt kartläggning sker och därmed när insatser kan starta. De beskriver också att arbetsbelastningen hos jobbcoacher, och bland annat SIUS-konsulenter⁸⁴, har ökat

⁸⁴ SIUS – Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd. SIUS är ett stöd till arbetssökande med nedsatt arbetsförmåga på grund av en funktionsnedsättning eller ohälsa.

och att den arbetssökande ser allt mindre av sin handläggare. Det gör samverkan runt individen svårare och skapar osäkerhet.

Kommunerna beskriver också ett system som upplevs som stelbent när det kommer till att kombinera olika insatser. Som exempel nämns begränsningar kring att kombinera daglig verksamhet med kompetensutvecklande insatser, där snäva tolkningar begränsar möjligheten till kompetensutveckling och därmed hindrar stegvis etablering på arbetsmarknaden. Vidare beskrivs de insatser som finns ofta som korta och cykliska, vilket gör att effekten hinner utebli innan insatsen avslutas.

Rädsla att förlora ersättning bromsar

Utformningen av socialförsäkringen beskrivs som ett stort hinder för deltagande på arbetsmarknaden, eftersom den medför risk för inlåsnings effekter.

Kommunerna beskriver att personer har svårt att ta steg mot arbete eller studier eftersom det riskerar att leda till att de förlorar ersättning eller stöd. Rädsla för att förlora ersättning från Försäkringskassan gör att många avstår från att prova arbete, praktik eller utbildning. De efterfrågar ökad flexibilitet, särskilt möjligheten att pausa aktivitetsersättning och röra sig mellan insatser utan att riskera ekonomisk trygghet. För målgruppen som har sin sysselsättning inom daglig verksamhet lyfts möjligheten att behålla ersättning från daglig verksamhet under sex månader vid arbete som ett viktigt steg även om det för många inte är tillräckligt. Flera menar att tiden för arbetsprövning behöver vara längre och bättre anpassad till individens situation.

Oro inför aktivitetskrav 2026

Flera kommuner lyfter oro kopplat till införandet av aktivitetskrav för personer som får försörjningsstöd som föreslås träda i kraft den 1 juli 2026⁸⁵. I dialogerna bedömer kommunerna att kravet riskerar att bli mycket svårt att uppfylla i praktiken, särskilt om kommunen ska säkra aktiviteter för alla inom kommunens egen finansiella ram. Kommunerna ser att det kommer kräva mer kompetens, tydligare vägledning och ökade resurser och menar att kravet annars riskerar att leda till formella aktiviteter utan tydlig väg mot arbete, eller att lägga ytterligare börda på redan pressade verksamheter.

Samverkan som fungerar

Samtidigt lyfter kommuner exempel på kommunala arbetssätt som fungerar bättre när de bygger på långsiktighet och arbetsgivarnära metoder. I en kommun arbetar man exempelvis med individuell coachning och stöd till personer med försörjningsstöd. Fokus är även på dialog med samt stöd och coachning till arbetsgivaren. Ett annat exempel är metoden individanpassat stöd till arbete (IPS)

⁸⁵ Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet/Socialdepartementet (Pressmeddelande 2026-01-09), *Regeringen tar nästa steg mot aktivitetskrav för försörjningsstöd*.

som i huvudsak riktar sig till personer med psykisk funktionsnedsättning och som utgår från individens kapacitet och behov. Genom detta arbete försöker man stärka matchning mellan arbetssökande och arbetsgivare och därmed minska risken att individen hamnar i passiva insatser.

Kommunerna nämner också flera goda exempel på samverkansinsatser där flera aktörer gemensamt arbetar för att ge unga i behov av samordnat stöd bättre förutsättningar att etablera sig i utbildning och arbete. Däribland Samstart, Unga på väg och Barn och unga i behov av samordnade stödinsatser (BIBASS). Samtidigt beskriver de att det kan vara svårt att hitta information och att material kan vara svårt att förstå och omsätta i lokalt arbete. Snabbspår för att identifiera funktionsnedsättning lyfts som ett viktigt exempel på förbättring som kan minska väntetider och tidigarelägga insatser.

Långsiktigt arbetsgivarnära arbete för ökad inkludering

Kommuner och regioner beskriver att de vill ta större ansvar som arbetsgivare och öka antalet anställda med funktionsnedsättning i den egna organisationen. De beskriver samtidigt att de behöver stärka intern tillgänglighet och höja kunskapen hos chefer och medarbetare. Kommunerna beskriver att attityder och fördomar fortfarande påverkar rekrytering och bemötande.

När kommunerna beskriver samarbetet med arbetsgivare i det privata näringslivet framkommer vissa hinder. Företag upplevs ofta försiktiga och osäkra kring att rekrytera personer med funktionsnedsättning. Kommuner bedömer att många arbetsgivare skulle kunna ta emot arbetstagare med funktionsnedsättning med relativt små anpassningar, men att kunskapsbristen gör att steget känns stort. Kommunerna erbjuder ofta extra handledning men beskriver att behovet av stöd är långsiktigt och att Arbetsförmedlingen behöver bidra mer kontinuerligt. Flera kommuner lyfter att företag behöver ökad kunskap om funktionsnedsättning, anpassningar på arbetsplatsen och arbetsgivares ansvar. De betonar vikten av långsiktiga och strukturerade samarbeten med arbetsgivare, snarare än enstaka projekt eller korta matchningar.

Flera exempel beskrivs där man på lång sikt jobbar med både arbetssökande och arbetsgivare och där deltid och flexibla arbetsuppgifter blir nycklar för att skapa en hållbar arbetsbelastning. Kommunerna efterfrågar också mer vägledande material för chefer, särskilt om att planera arbete som matchar individers kapacitet och att följa samt bygga upp stöd som håller över tid.

Fler behöver prövas mot arbetsmarknaden

Vidare beskriver kommuner en stor grupp som har insatser enligt LSS som sällan prövas mot arbetsmarknaden. De beskriver behov av fler arbetsgivare som vågar testa nytt och behov av bättre stödstrukturer för arbetsprövning. Digitaliseringen lyfts som ett hinder för vissa arbetssökande som behöver vägledning för att kunna ta del av tjänster och processer som förutsätter digital förmåga.

Flera kommuner beskriver att det har blivit svårare att kombinera daglig verksamhet med att provas mot arbetsmarknad eller utbildning. I två kommuner lyfts exempel på riktad kompetensutveckling för deltagare i daglig verksamhet för att stärka möjligheten att ta steg mot arbete. Ett exempel är samarbete med Försäkringskassan där personer i daglig verksamhet får pröva arbete på en arbetsplats inom ramen för rehabiliteringssamverkan. Där gör aktörerna bedömning av arbetsförmåga och det är möjligt att söka partiell aktivitetsersättning. Kommunen beskriver att Försäkringskassan har haft en central roll för att prövningen ska bli möjlig. Här kommer arbetsgivare in i daglig verksamhet och tydliggör vad som krävs, så att verksamheten kan förbereda individer bättre. Detta kräver längre tidsperspektiv och stabilt engagemang från arbetsgivare.

Utbildningskedjan behöver stärkas

Kommunerna lyfter även utbildningskedjan för personer med intellektuell funktionsnedsättning, från anpassad gymnasieskola till vuxenutbildning och vidare till arbete. Komvux som anpassad utbildning beskrivs få färre sökande, vilket kopplas till en uppfattning om att utbildningen sällan leder till arbete. Få sökande leder i sin tur till färre utbildningar. Kommunerna beskriver också att vissa personer istället söker reguljära utbildningar utan rätt behörighet eftersom de inte identifierar sig med målgruppen, vilket kan leda till avbrutna studier och ökad utslagning.

Upphandling som väg till fler jobb

En kommun lyfter upphandling som verktyg för att skapa fler arbetstillfällen. Ett exempel är att införa sysselsättningsvillkor i upphandlingar där det är möjligt, till exempel krav på praktik eller anställning. I praktiken betyder det att verksamheter tydliggör behov inför upphandling och att upphandlingsfunktionen stöttar i genomförandet. Kommunen uttrycker ett behov av mer kunskap hos upphandlare och i organisationen om hur funktionshinderperspektivet kan integreras i upphandling på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Statliga myndigheter

Regelverk och samverkan behöver göra stödet mer sammanhållet. Myndigheter beskriver att dagens regelverk och praktiska genomförande skapar hinder för arbete och försörjning, och att det finns behov av ett mer sammanhållet stöd. Olika myndigheter och olika regelverk gör det svårt för arbetstagare, arbetssökande och arbetsgivare att förstå vad som gäller. De menar därför att samverkan mellan myndigheter behöver stärkas för att underlätta för dem som systemet är till för. De pekar även på att regelverk och förordningar sällan är synkade för personer med funktionsnedsättning. Studier kan ta längre tid men regelverken ger inte alltid utrymme för detta. Det kan leda till glapp i försörjningen, exempelvis i samspelet mellan aktivitetsstöd och CSN.

Migranter behöver mer flexibel väg till stöd

När det gäller migranter lyfter myndigheter behov av ett uppdrag som fördjupar kunskapen om utmaningar för migranter som kommer till Arbetsförmedlingen. De efterfrågar mer flexibilitet och tydlighet om vilka underlag som ska krävas. De pekar på att migranter med funktionsnedsättning kan drabbas hårt av kvalificeringskrav i socialförsäkringen. De lyfter även kulturella aspekter, där funktionsnedsättning kan vara starkt stigmatiserat och påverka om personer söker stöd och hur de beskriver sina behov.

Stärkt kunskap och samverkan för att korta vägen till arbete

Flera myndigheter lyfter behov av mer kunskap och mer arbetslivsforskning om personer med funktionsnedsättning för att kunna välja rätt åtgärder. De ser också behov av särskilda uppdrag om information och stöd till arbetsgivare, där ökad samverkan mellan myndigheter ingår. De efterfrågar generellt regeringsuppdrag med längre tidshorisont och med tydligt inbyggd samverkan mellan rätt myndigheter.

I förslaget till handlingsplan föreslås åtgärder för att utveckla stödet till och kunskapen om unga med funktionsnedsättning i övergången från utbildning till arbete genom att vidareutveckla samverkan mellan Arbetsförmedlingen och skolan. Det föreslås också att insatserna till personer med nedsatt arbetsförmåga stärks genom kortare bedömningstider och bättre kännedom hos arbetsgivare om särskilda stöd. Vidare lyfter planen behovet av att förbättra förutsättningarna för ett hållbart arbetsliv genom ökad kunskap om arbetsmiljö och tillgängliga arbetsplatser. Slutligen ingår åtgärder som minskar risken för ekonomisk utsatthet.

Flera föreslagna åtgärder rör även folkhögskolorna. Det handlar om att sprida kunskap som stödjer etablering på arbetsmarknaden efter studier, öka kännedomen om folkhögskolestudier för personer med NPF och psykisk ohälsa, utveckla studiemotiverande kurser och ta fram metoder för personer som står långt från arbetsmarknaden.⁸⁶

Rekommendationerna får stöd, men vissa delar behöver klargöras

Inom området arbete och sysselsättning rekommenderar kommittén bland annat att Sverige behöver åtgärda systematiska, intersektionella och strukturella hinder som drabbar personer med funktionsnedsättning och vidta åtgärder för att öka antalet personer med funktionsnedsättning på den öppna arbetsmarknaden och se över hur bedömningen av nedsatt arbetsförmåga görs (58a). DO ställer sig positiv till alla delar av denna rekommendation. DO ställer sig också positiv till den del av rekommendation 58b som berör att arbetsplatser ska göras tillgängliga och att skälig anpassning görs på arbetsplatserna. Dock understryker DO att det redan

⁸⁶ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

finns befintlig lagstiftning för detta men att det brister i tillämpningen. Den första delen i rekommendation 58b rör tillämpning av arbetskvoter, något som DO inte förstår innebörden av. DO menar att frågan behöver klargöras och diskuteras med funktionshindersorganisationerna. Rekommendation 58c berör DO främst i delen om inrättandet av en klagomålsmekanism. Där menar DO att myndigheten redan utgör den klagomålsmekanism för de områden som beskrivs i rekommendationen.

Stärkt stöd till arbetsgivare

Myndigheter lyfter arbetsgivarnas roll, och menar att mer arbete behövs för att rusta arbetsgivares kunskap och vilja att ta emot personer med olika förutsättningar. De beskriver att sådant arbete idag sker i begränsad utsträckning. Vidare pekar de på inlåsnings effekter kopplade till subventionerade anställningar. De menar att sådana anställningar leder till att arbetsgivare blir mer benägna att anställa inom vissa anställningsformer, vilket kan begränsa rörlighet och långsiktiga vägar för etablering på arbetsmarknaden. Flera lyfter att även statliga myndigheter behöver bli bättre på att anställa fler personer med funktionsnedsättning och därigenom bidra till att förändra normer, bidra till kompetensförsörjning och förbättrade möjligheter på arbetsmarknaden.

Tillgänglighet och ekonomiska villkor kan stärka trygghet och delaktighet

Tillgänglighet och digitalisering lyfts som ett område där utvecklingen skapat å ena sidan förutsättningar för inkludering, men även nya risker för exkludering. Myndigheter betonar att den digitala miljön måste nå alla och att människor behöver få stöd i att förstå regler och procedurer. De lyfter samtidigt att omställningen till digitala möten visserligen fungerar för många, men att myndigheter måste erbjuda alternativa kontaktvägar. De pekar på att analoga lösningar som post, fysiska möten och lokala kontor avvecklas i snabb takt, och att många personer med funktionsnedsättning drabbas särskilt av detta. Flera betonar att myndigheter måste kunna säkerställa möjlighet till fysiska möten framför digitala när sådana behov finns.

Återkommande beskrivs behov av en helhetssyn på arbetsmarknaden och att individer behöver ha tillgång till sammanhållet stöd socialt, i arbetslivet och i utbildning under en längre tid om behovet finns. Sådant stöd behövs inte bara i själva övergången från utbildning till arbete utan kan behöva finnas kvar en längre tid även efter att en person har börjat arbeta.

Ekonomiska villkor lyfts som en central del av artikel 28. Myndigheter pekar på att ersättningsnivåer, till exempel lönebidrag, behöver höjas och att nivåerna inte har följt pris- och löneutvecklingen. De efterfrågar en översyn för att säkerställa att ersättningar faktiskt ger en ekonomisk trygghet och för att minska risken för fattigdom.

Digital finansiell förmåga lyfts som ett område som bidrar till ökad självständighet och ekonomisk trygghet. Myndigheter beskriver behov av att stärka förmågan hos personer med funktionsnedsättning inom flera delar för att

kunna förstå digitala finansiella tjänster, bedöma finansiell information online, hantera säkerhet och integritet samt ha kritisk förståelse för digital marknadsföring. De menar att ett sådant arbete kräver involvering av aktörer som exempelvis Finansinspektionen, Kronofogden, Konsumentverket, Post- och telestyrelsen samt Riksbanken. De ser behov av gemensamma uppdrag för att stärka den digitala finansiella förmågan inom målgruppen personer med funktionsnedsättning och därigenom minska risk för ekonomisk utsatthet samt öka möjligheten att hantera vardagsekonomi på likvärdiga villkor.

I förslaget till handlingsplan föreslås också åtgärder som förbättrar arbetssätt och kommunikation inom socialförsäkringen. Det gäller att stärka övergången från barn till vuxen och att göra texter och information mer begripliga. Planen innehåller också förslag på åtgärder för att öka kunskapen om konsumenträtt och privatekonomi hos barn och unga med funktionsnedsättning. Den betonar även behovet av att höja kunskapen hos relevanta aktörer om hur funktionsnedsättning påverkar privatekonomi och om risker kopplade till telefonförsäljning och marknadsföring.

Funktionshindersorganisationerna

Organisationerna pekar på att utvecklingen på arbetsmarknaden har gått bakåt och att många står utanför arbetsmarknaden trots utbildning. Flera vittnar om en minskad vilja från arbetsgivarsidan att anställa personer med funktionsnedsättning och att det i många fall ska bero på okunskap och rädsla från arbetsgivarnas sida. De efterfrågar därför mer informationsinsatser samt mer långtgående stöd till arbetsgivare.

För att öka andelen sysselsatta personer med funktionsnedsättning menar organisationerna att lönebidraget behöver höjas samt att det behöver finnas en långsiktighet i stöd som ges från Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingens långa handläggningstider och brister i flexibilitet och anpassningar för individen pekas ut som viktiga hinder att åtgärda. Sveriges dövas riksförbund (SDR) lyfter förbättrade möjligheter att få teckenspråkstolk i arbetslivet som en viktig åtgärd för döva.

Vad gäller personer med funktionsnedsättning som har migrationsbakgrund beskriver organisationerna att det krävs andra insatser än vad som finns på plats idag. De ger exempel på att personer med funktionsnedsättning som har låg utbildningsnivå eller saknar tillräckliga språkkunskaper riskerar att snabbt hamna i ekonomisk utsatthet samt att funktionsnedsättning behöver tas med i etableringsprocessen på ett tydligare sätt. Vidare lyfts att rätten till stöd ofta är villkorad av migrationsstatus. Vissa personer fastnar i sin flyktingstatus eftersom funktionsnedsättningen gör att de inte kan uppfylla kraven för att gå vidare i processen.

Kopplat till artikel 28 och rekommendation 60 om insatser för fattigdomsbekämpning beskriver funktionshindersorganisationer att olika avgifter,

exempelvis högkostnadsskydd för vård, färdtjänst, hemtjänst, hjälpmedel och mediciner som finns för att kompensera för funktionsnedsättning staplas på varandra. Detta beskrivs resultera i stora kostnader för individen och utgör ett hinder för arbetet med minskad fattigdom. Flera lyfter kopplat till arbete för att bekämpa fattigdom att kvinnor med funktionsnedsättning är särskilt utsatta, och att politiken behöver ta hänsyn till dessa skillnader.

Artikel 29–30: Deltagande i politiskt och offentligt liv, kulturliv och fritidsverksamhet

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna betonar att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta fullt ut i politik och offentligt beslutsfattande. Vidare rekommenderas åtgärder som stärker möjligheten att rösta, kandidera och nå beslutspositioner, med särskilt fokus på kvinnor med funktionsnedsättning. De betonar också att val, vallokaler, röstningsmaterial och valkampanjer måste vara tillgängliga i hela landet, med anpassade informationsmetoder och stöd. Vidare betonas att kultur, fritid, rekreation och idrott ska vara tillgängliga och att personer med funktionsnedsättning ska kunna få personlig assistans som möjliggör deltagande.

Artikel 29: Deltagande i det politiska och offentliga livet

Rek 62a: Hållbara och politiska program och åtgärder för att främja ett effektivt och fullständigt deltagande av personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, i det politiska och offentliga livet på lika villkor.

Rek 62b: Säkerställ tillgängligheten för röstningsmaterial och vallokaler i samtliga regioner och kommuner, liksom tillgängligheten för valkampanjer.

Artikel 30: Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Rek 64a: Säkerställa att idrotts-, rekreations-, kultur- och fritidsverksamheter är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Rek 64b: Tillgång till kostnadsfri personlig assistans som ger möjlighet att idrotta och att delta i kulturella och sociala verksamheter.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁸⁷

⁸⁷ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Aktörerna är överens om att färdtjänst och ledsagning kan ha avgörande betydelse för möjligheten att delta i politik, kultur och fritid på lika villkor. Det finns också samsyn om att bristande samordning mellan stödinsatser gör att beslut kan motverka varandra, vilket i praktiken stoppar personers möjligheter till deltagande. Det efterfrågas resurser och gemensamma bedömningsgrunder för ökad likvärdighet, särskilt vad gäller ledsagning och färdtjänst. Arbete med exempelvis Fritidskortet och tillgänglighet i de allmänna valen behöver utvecklas med rättigheter som utgångspunkt samt följas upp så att det faktiskt stärker delaktigheten i hela landet.

Kommuner och regioner

Färdtjänst bedöms olika och hindrar delaktighet

Kommuner och regioner beskriver återkommande i dialogerna att det finns stora variationer i tillämpning av hur färdtjänst beviljas mellan kommuner, vilket beskrivs som en bidragande faktor för ojämlikhet i möjligheten att delta i föreningsliv, kultur- och fritidsaktiviteter. Det framkommer att ett konkret hinder är bristande intern samordning i kommunen. En person kan beviljas assistans eller ledsagning till en aktivitet och samtidigt få avslag på färdtjänst till samma aktivitet. Kommuner beskriver att när stödinsatser inte hänger ihop faller deltagandet i praktiken. Kommunerna ser att de behöver utveckla samordnade bedömningar av individens stödbehov och förbättra samverkan mellan handläggning och verksamheter, så att beslut stödjer varandra.

Samtidigt lyfts situationer där konventionens intentioner krockar med lagstiftning och där lagstiftningen får företräde. Ett exempel som lyfts är att färdtjänstlagens utgångspunkt om hänvisning till kollektivtrafik är svår att tillämpa när kollektivtrafik saknas eller inte fungerar för personer med funktionsnedsättning, vilket är fallet i vissa glesbygdskommuner. Det riskerar att leda till sämre möjlighet till delaktighet i kommuner med svagare transportinfrastruktur. Flera lyfter detta som en viktig likvärdighetsfråga som kräver nationell hantering.

Stärkt delaktighet i kultur och fritid med struktur och samverkan

Föreningsdeltagande lyfts som ett område där hinder ofta uppstår för personer med funktionsnedsättning och där kommunen kan påverka. Både genom att ge stöd till och samverka med föreningar, men även genom att ställa krav kring tillgänglighet. Flera kommuner beskriver brister i bemötande och kunskap om funktionsnedsättningar i föreningar, vilket begränsar delaktighet. Kommuner lyfter också att föreningar ofta saknar kunskap om bidrag och ekonomiska stöd som kan användas för att stärka inkludering av personer med funktionsnedsättning. I små kommuner förstärks detta av ett redan begränsat utbud och underlag för organiserade aktiviteter vilket leder till att personer söker sig till grannkommuner. Kommuner i glesbygden lyfter också att

transportmöjligheter ibland saknas vilket gör färdtjänst och andra transporter extra avgörande.

Flera exempel visar att kommuner och regioner utvecklar mer strukturerade arbetssätt för att öka delaktigheten inom kultur och fritid. I dialoger framkommer exempel på hur arbete med tillgänglighet i idrottsanläggningar bedrivs genom systematiska inventeringar och åtgärder av fysiska hinder, med fokus på praktiska förbättringar som entréer, toaletter, kontrastmarkeringar och ramper. Arbetet beskrivs som långsiktigt och kopplat till behovet av att integrera tillgänglighet i ordinarie underhållsplaner, samtidigt som äldre anläggningar och begränsade resurser kräver prioriteringar. Kopplat till detta lyfts behov av samverkan för att stärka parasportens förutsättningar och hantera sammanhängande hinder, såsom transporter, hjälpmedel, tillgänglighet och bemötande samt behov av tydligare kontaktvägar och ökad kunskap om stöd och bidrag inom föreningslivet.

Kommunerna lyfter också behovet av att involvera personer med egen erfarenhet av funktionsnedsättning, både i planering och uppföljning av kultur och fritid. Ett återkommande exempel är behovet av bättre och mer enhetlig information om tillgänglighet, till exempel för idrottshallar, lokaler och naturområden. Kommuner beskriver att de behöver stöd för att bedöma tillgänglighet på ett jämförbart sätt och för att kunna kommunicera så att invånare kan planera och delta.

Arbete pågår för mer tillgängliga val

Kopplat till rekommendationer som rör deltagande i det politiska och offentliga livet, lyfter flera kommuner att de arbetar aktivt för att tillgängliggöra de allmänna valen. I någon kommun ges exempel på initiativ för mer öppna politiska processer, med öppna sammanträden där allmänheten kan delta, liksom samarbeten mellan förvaltning och valnämnd för att stärka tillgängligheten i samband med val. Samtidigt bedömer flera att det finns mer att göra när det kommer till att förtroendevalda med funktionsnedsättning ska kunna verka på lika villkor, till exempel kring tillgängliga möteshandlingar, lokaler, teknik och stöd i uppdraget.

Statliga myndigheter

Demokratistöd i skolan ska stärka ungas delaktighet

Det framförs ett behov av demokratifrämjande arbete i skolan genom satsningar som skapar engagemang för samhällsfrågor. Det betonas att insatser behöver rikta sig särskilt till unga med funktionsnedsättning i alla skolformer och att unga med intellektuell funktionsnedsättning i synnerhet behöver stärkt stöd för att kunna delta på lika villkor. Skolval lyfts som ett konkret exempel på en insats som kan bidra till ökad delaktighet. Vidare lyfts att förstagångsväljare i anpassad skola måste få samma tillgång till valinformation som övriga förstagångsväljare. Detta är viktigt för att utveckla förmåga att förstå, ta ställning till och agera i demokratiska processer.

Bättre information och stöd kring tillgängliga val

I förslaget till handlingsplan föreslås flera åtgärder för att stärka tillgängligheten i demokratiska val genom förbättrad information, mer individanpassat stöd och ökad kunskap om delaktighet. I förslaget lyfts också behovet av att kartlägga hinder för att vara förtroendevald med funktionsnedsättning och utveckla deltagande i lokala demokratiska processer. Vidare föreslås insatser för att stärka representation och synlighet av personer med funktionsnedsättning även mellan val, bland annat genom kartläggningar av representation i medier och politiska sammanhang.⁸⁸

Nya krav i vallagen ska följas av vägledning och uppföljning

Valmyndigheten hänvisar i sitt underlag⁸⁹ till ändringar i vallagen som trädde i kraft den 1 december 2025. Ändringarna består bland annat av förtydliganden om tillgängliga val som rör lokaler, röstningsförfarande och valinformation. Myndigheten planerar ett antal åtgärder utifrån detta.

Valmyndigheten planerar bland annat att publicera en samlad vägledning till valadministrationen om tillgänglighet vid val. Myndigheten planerar också att upprätta ett system för incidentrapportering kring brister i tillgänglighet. I arbetet med valinformation lyfter Valmyndigheten att granskning av valmaterial visar att det finns tillgänglighetsbrister och att utvecklingsarbete pågår för att säkerställa att all information ska bli tillgänglig.

En utmaning som Valmyndigheten lyfter är att lokalers tillgänglighet inte följs upp på detaljnivå av valadministrationen. Samtidigt anges att valnämnderna från och med de allmänna valen 2026 ska lämna uppgifter om lokalernas tillgänglighet. Informationen ska publiceras på Valmyndighetens webbplats. Valmyndigheten planerar även att nå ut med information till väljare med funktionsnedsättning som behöver hjälp av andra för att få information, exempelvis genom information riktad till gode män och förvaltare.

Flera aspekter kopplas till kommunernas valnämnder. De beskrivs som centrala för arbetet med tillgängliga val och för utbildning av röstmottagare. Samtidigt pekas på utmaningar som ligger utanför valnämndernas mandat. Det gäller situationer där kommunen saknar tillgängliga lokaler och brister i valsedelsystemet, exempelvis storlek på text. Valmyndigheten lyfter också att möjligheten att följa upp effekter och utfall av förändringar i valsystemet är begränsad, eftersom funktionsnedsättning saknas som variabel i uppföljningar av

⁸⁸ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

⁸⁹ Valmyndigheten (2025), *Bedömning av FN-kommitténs rekommendationer om tillgänglighet vid val*.

väljares upplevelse av valsystemet. Detta beskrivs ligga utanför myndighetens mandat.

Tillgången till kultur och fritid varierar och kräver fungerande stöd

I förslaget till handlingsplan ingår även åtgärder inom kultur, kulturarv och fritid. Åtgärder föreslås som stärker tillgänglighet och bättre praktiska förutsättningar för deltagande, till exempel ledsagning, färdtjänst, tolkning och personlig assistans. Handlingsplanen innehåller också förslag som rör behovet av bättre stöd för personer med funktionsnedsättning att arbeta och försörja sig inom konstnärliga yrken. För barn och unga betonas satsningar som skapar jämlika möjligheter att delta i kulturliv och fritid, bland annat genom stöd till aktörer och bättre förutsättningar att använda Fritidskortet.⁹⁰ Flera myndigheter betonar att fokus nu måste ligga på genomförandet av föreslagna åtgärder, med mandat och resurser för att faktiskt kunna leverera resultat.

Myndigheter beskriver att kultur och fritid är relativt lite reglerat och att kommuner och regioner lägger olika mycket budget på området. De lyfter att studieförbund, civilsamhälle och folkbibliotek har fått minskade anslag, vilket påverkar möjligheten till tillgång till kultur och fritid oavsett var man bor. De beskriver att detta skapar stora skillnader i landet och en ryckighet och oförutsägbarhet i utbud och tillgång.

Flera myndigheter lyfter behov av att granska tilldelning av färdtjänst och personlig assistans för att synliggöra olikheter i landet, eftersom dessa stöd ofta avgör om personer kan delta i kultur- och fritidsaktiviteter. De lyfter också att tillgång till tolk behöver ökad reglering och tydligare lagstiftning, eftersom personer riskerar att bollas mellan ansvariga och att kostnadsansvar blir en spärr.

Fritidskortet beskrivs som ett verktyg som kan komma att underlätta deltagande i fritidsaktiviteter för barn med funktionsnedsättning. Samtidigt menar flera myndigheter att kortet behöver mer resurser samt utvecklas så att det kan inkludera assistans och färdtjänst. De lyfter också behov av extra stöd till föreningar som erbjuder anpassade aktiviteter, för att stärka både kapacitet och kvalitet.

Tydligare uppföljning och styrning gör insatser mer träffsäkra

Ett återkommande behov gäller uppföljning och styrning inom området kultur och fritid. Myndigheter efterfrågar tydligare krav på uppföljning och resultat, eftersom det i dag är svårt att få överblick över insatser och deras effekter. De menar att skärpta uppföljningskrav kan höja prioriteringen av området. Vidare efterfrågar de

⁹⁰ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

tydligare skrivningar i förordningar om tillgänglighet med koppling till konventionen, samt mer statlig styrning av samverkan mellan myndigheter och krav på resultat. Flera myndigheter lyfter behovet av en samlad uppföljning med en utsedd ansvarig myndighet och ett finansierat regeringsuppdrag för att se över tillämpningen av konventionen inom kulturområdet.

Utöver detta efterfrågas riktade bidrag för att göra aktiviteter och evenemang mer tillgängliga. Det efterfrågas också riktade stöd för att utveckla information och kommunikation om tillgänglighet i verksamheter, så att enskilda självständigt kan planera sitt deltagande och kunna göra informerade val.

Funktionshindersorganisationerna

Stödinsatser behövs för att möjliggöra deltagande

Organisationer har i samråd lyft stora utmaningar vad gäller möjligheten att delta i det politiska livet. En begränsning som lyfts som en stor demokratisk brist är att en person enligt socialtjänstlagen bara får ledsagning om denne är väldigt isolerad eller ska besöka sjukvården och att personer således nekas ledsagning som sker i samband med politiskt engagemang. En annan problematik som lyfts är bristen på ledsagare och kontaktpersoner i princip i samtliga kommuner, vilket begränsar många individers möjlighet till både deltagande i det politiska livet men även till en aktiv fritid. Synskadades riksförbund (SRF) beskriver att synskadade inte kan behålla rösthemligheten i de allmänna valen och därmed inte rösta på lika villkor.

Färdtjänst och ledsagning avgör om människor kan delta på lika villkor

Färdtjänsten är för många tillsammans med ledsagning centralt för såväl en aktiv fritid som ett aktivt liv i bredare bemärkelse. Nuvarande regler och tillämpning hindrar många från ett aktivt deltagande då de nekas färdtjänst. Kommuner lutar sig mot rättspraxis i sina bedömningar och beviljande av färdtjänsttillstånd, som ofta anses stå i motsats till principer i konventionen. Organisationerna menar vidare att domstolarna i många fall saknar kunskap om konventionen.

Civilsamhället tar stort ansvar men saknar resurser

Funktionshindersorganisationerna menar att ett oproportionerligt stort ansvar för en meningsfull fritid läggs på föreningar och civilsamhället men att de upplever att de inte får resurser för detta. Exempel ges på situationer där enskilda inte kan gå på möten på grund av att de inte får ledsagning och där ideellt engagemang riskerar att påverka ersättningar.

Artikel 31–33: Särskilda skyldigheter

Rekommendationerna i korthet

Rekommendationerna kopplade till artikel 31–33 betonar att Sverige behöver säkerställa en nationellt enhetlig insamling, analys och publicering av statistik om personer med funktionsnedsättning inom alla delar av livet. Arbetet ska ske i nära

samråd och med aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning och deras organisationer. Rekommendationerna lyfter behovet av att funktionshinderperspektivet integreras i internationellt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd samt att den nationella övervakningen stärks genom att ge Institutet för mänskliga rättigheter tillräckliga resurser.

Artikel 31: Insamling av statistik och information

Rek 66: Se till att det finns lämpliga och nationellt enhetliga åtgärder som innebär att det samlas in, analyseras och offentliggörs specifik statistik avseende situationen för personer med funktionsnedsättning.

Artikel 32: Internationellt samarbete

Rek 68a: Se till att det anslås tillräckliga ekonomiska resurser till internationell utveckling av funktionshindersspecifika åtgärder och garantera att inklusivitet är en förutsättning för godkännande av projekt som finansieras inom ramen för program för internationellt samarbete.

Rek 68b: Se till att åtgärder med koppling till funktionsnedsättning ingår i alla strategier för humanitärt bistånd.

Artikel 33: Nationellt genomförande och övervakning

Rek 70: Se till att Institutet för mänskliga rättigheter får tillräckliga ekonomiska, personella och tekniska resurser och omfattas av ett regelverk som helt överensstämmer med principerna för ställningen för nationella institutioner för främjande och skydd av mänskliga rättigheter (Paris-principerna).

Rek 72: Att Institutet för mänskliga rättigheter ska inrätta förfaranden och protokoll som säkerställer att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem involveras och deltar helt och fullt i institutets övervakningsprocess.

För fullständig version av rekommendationerna, se FN-kommitténs rekommendationer till Sverige.⁹¹

Sammanfattning av aktörernas inspel och bedömningar

Sammanfattningsvis är aktörerna överens om att funktionshindersspecifik statistik och gemensamma indikatorer är avgörande för att följa utveckling, identifiera brister, styra resurser och minska bristande likvärdighet. Det finns samsyn om att dagens uppföljning är splittrad, med brister vad gäller kodning, kartläggning och jämförbar statistik på lokal och regional nivå. Flera efterfrågar en breddning av vad som mäts – från problem och avvikelser till delaktighet och levnadsvillkor.

⁹¹ Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Vidare efterfrågas stärkt nationell samordning av statistik där Statistiska centralbyrån (SCB) och MFD har tydliga roller.

Kommuner och regioner

Funktionshindersspecifik statistik kan stärka styrning och likvärdighet

Kommuner och regioner som MFD har fört dialog med ser funktionshindersspecifik statistik som en förutsättning för att genomföra många av FN-kommitténs rekommendationer. Utan statistik menar de att det är svårt att identifiera brister, följa utveckling över tid och styra resurser mot rätt behov. Det blir också svårt att jämföra mellan kommuner och regioner och att minska ojämlikheter. Vidare ses centrala brister inom kodning och kartläggning. När kommuner och regioner saknar gemensamma sätt att identifiera och följa upp levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning blir uppföljningen fragmenterad och beroende av enstaka verksamhetssystem.

Bredare uppföljning kan fånga delaktighet och livsvillkor

Företrädare för kommuner och regioner lyfter att statistik om levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning saknas på både kommunal och regional nivå. Det menar de försvårar uppföljning inom områden som skola, arbete, vård, socialt stöd, kultur och fritid. Aktörer efterfrågar också nationellt normerande statistik om enkelt avhjälpta hinder och om tillgänglighet i befintliga bostäder.

Flera kommuner och regioner pekar på behovet av att bredda vad som mäts. Idag fångar de ofta främst avvikelser och problem men missar förändringar som visar ökad delaktighet och bättre livsvillkor. De efterfrågar mer strukturerad uppföljning av upplevelser av stöd, inklusive anhörigas erfarenheter. En jämförelse görs med mer systematisk uppföljning inom jämställdhetsområdet. Där finns ofta tydligare indikatorer, återkommande analys och koppling till styrning. Många ser behov av en liknande modell för funktionshinderspolitiken.

Statliga myndigheter

Statistik kan stärka planering och uppföljning

Rekommendation 66 om statistik lyfts av myndigheterna som mycket viktig. De beskriver att utveckling av statistik om personer med funktionsnedsättning och funktionshinder behöver prioriteras, eftersom det lägger grunden för att förstå behov, följa utveckling och styra mot förändring. Flera pekar på att kunskapsläget idag är otillräckligt i viktiga sakfrågor. Ett konkret exempel är bostadsbeståndets tillgänglighet. Myndigheter menar att det är svårt att öka andelen tillgängliga bostäder när man inte vet hur beståndet ser ut. De framhåller därför att korrekt och användbar statistik är en förutsättning för att kunna välja rätt åtgärder, följa effekter över tid och styra resurser mer träffsäkert.

Uppföljning och statistik är centrala komponenter i förslaget till handlingsplan. Åtgärderna ska till exempel genom indikatorer för handlingsplanen och den

nationella digitaliseringsstrategin bidra till stärkt kunskapsunderlag och bättre statistik om tillgänglighet i offentlig upphandling och mer kunskap om hinder för deltagande i cancerscreening och vaccinprogram.⁹²

Tydligare samordning kan stärka användningen av data

I diskussionerna framstår SCB som en nödvändig central aktör för att utveckla och bära statistikrekommendationen från FN-kommittén. MFD:s roll som samordnande aktör för statistik och uppföljning av levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning lyfts som central samt att denna roll skulle kunna utvecklas. Myndigheterna efterfrågar en tydligare struktur för samordning, så att data används mer systematiskt i styrning och verksamhetsutveckling och så att uppföljning kan kopplas till konkreta förändringsbehov.

Flera åtgärder i handlingsplanen ska stärka samordningen av statistik. Det handlar bland annat om att förbättra den nationella statistiken så att den kan delas upp med funktionsnedsättning som bakgrundsvariabel. Det ska också bli lättare att redovisa levnadsvillkor på regional och kommunal nivå. MFD föreslås samtidigt få ett tydligare uppföljningsansvar.⁹³

Integritet och GDPR behöver hanteras för att möjliggöra uppföljning

Myndigheterna återkommer också till relationen mellan statistik och personlig integritet. De beskriver att information i vissa fall redan finns men inte används, samtidigt som användningen måste vägas mot behovet av att skydda uppgifter. De efterfrågar därför en mer strukturerad diskussion om hur data kan användas på ett sätt som ger samhällsnytta och samtidigt värnar integriteten.

Kopplat till detta efterfrågar myndigheter stöd och vägledning för hur GDPR ska hanteras i relation till uppföljning och statistik. Flera pekar även på behov av dialog med funktionshindersorganisationerna om nyttan med statistik i relation till personlig integritet, så att både förtroende och användbarhet kan stärkas.

I dialogen om dataskydd och GDPR lyfts en ansats som kan underlätta uppföljning. Det handlar om att utgå från hinder i miljöer och verksamheter snarare än från individ och funktionsnedsättning och därmed i viss mån komma runt utmaningar, genom att mäta hinder i hela befolkningen och fokusera på att undanröja dem.

⁹² Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

⁹³ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

Funktionshindersorganisationerna

Många funktionshindersorganisationer framför vikten av att systematiskt samla in och offentliggöra statistik om personer med funktionsnedsättning och utveckla enhetliga indikatorer för uppföljning av funktionshinderspolitiken. I undersökningar på olika nivåer och inom olika områden behöver frågor om funktionsnedsättning inkluderas på ett systematiskt och enhetligt vis. En systematisk insamling av statistik behövs för att följa upp arbetet och för att kunna se vilka åtgärder som krävs för att genomföra konventionen.

Vidare betonar några organisationer de rekommendationer som rör Institutet för mänskliga rättigheter, där man framför att institutet bör tilldelas tillräckliga resurser samt inrätta förfaranden som säkerställer involvering av personer med funktionsnedsättning i institutets övervakningsarbete.

Flera organisationer anser att det finns en brist på koppling mellan mänskliga rättigheter och funktionshinderpolitiken och ser ett behov av stärkt dialog med civilsamhällets organisationer vad gäller rapportering och genomförande av mänskliga rättigheter. De menar också att det behöver inrättas en klagomålsmekanism dit enskilda och funktionshindersorganisationer kan vända sig för anmälningar om kränkningar av konventionen. De lyfter även fram att regelverk och finansiering för ett aktivt deltagande i genomförande och övervakning av konventionen behöver stärkas i enlighet med allmän kommentar nummer 7.⁹⁴

⁹⁴ Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

Reflektioner, slutsatser och förslag

I detta avsnitt redovisas MFD:s reflektioner, slutsatser och förslag. De bygger på de dialoger och skriftliga underlag som har samlats in inom ramen för uppdraget och utgår från de huvudsakliga teman som har identifierats i inspel från kommuner, regioner, statliga myndigheter och funktionshindersorganisationer.

Syn på innehållet i rekommendationerna

MFD kan konstatera att det råder en bred samsyn bland kommuner, regioner, statliga myndigheter och funktionshindersorganisationer om innehållet i rekommendationerna samt att FN-kommitténs observationer överlag speglar befintliga utmaningar av genomförandet av konventionen i Sverige. Aktörerna beskriver inom många områden ett tydligt glapp mellan de åtaganden som följer av konventionen och de faktiska levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning. Aktörerna lyfter även olika utmaningar i genomförande av funktionshinderspolitiken där konventionens ambitioner inte alltid kan omsättas i handling. Detta får konsekvensen att rättigheterna enligt konventionen inte får fullt genomslag i praktiken, vilket påverkar vardagen för personer med funktionsnedsättning och möjlighet till självbestämmande och livskvalitet.

Ansvar, styrning och helhetsperspektiv

Ansvar på alla nivåer men otydliga styrsignaler

Aktörerna är överens om att ansvaret för genomförande av rekommendationerna ska delas mellan alla offentliga aktörer. Samtidigt beskriver de att ansvarsfördelningen mellan olika aktörer i många delar är otydlig i praktiken. Kommuner och regioner beskriver en osäkerhet kring vad som förväntas av dem när nationella prioriteringar, mål och tidshorisonter för arbetet med rekommendationerna saknas eller är oklara. De menar att detta ökar risken för att genomförandet i hög grad blir beroende av olika lokala och regionala tolkningar och prioriteringar. Många kommuner och regioner efterfrågar därför tydligare styrsignaler som klargör ansvar, ambitionsnivå och hur arbetet med rekommendationerna ska följas upp.

Statliga myndigheter beskriver liknande utmaningar. De lyfter att uppdrag ibland är otydliga och kortsiktiga, vilket gör att arbetet med rekommendationerna får låg prioritet i konkurrens med andra uppdrag. Några menar att bristande samordning mellan departement förstärker detta och bidrar till en mer fragmenterad styrning. Myndigheterna efterfrågar därför mer sammanhållna uppdrag med långsiktighet och tydligt mandat.

Funktionshindersorganisationerna betonar att otydlighet i styrning relaterat till konventionen och rekommendationerna leder till att ansvar skjuts mellan nivåer

och aktörer. Organisationerna betonar därför vikten av ett tydligt ledarskap där staten tar ett samlat ansvar för styrning, genomförande och uppföljning. De framhåller att ett starkare statligt ansvar är en förutsättning för likvärdigt genomförande och för att rättigheterna enligt konventionen ska få reellt genomslag i hela landet.

Helhetsperspektiv behövs i styrning och samordning

Det finns en bred samsyn om att arbetet med konventionen och FN-rekommendationerna förutsätter ett helhetsperspektiv. Rekommendationerna spänner över flera politikområden och kräver samordning mellan olika nivåer och verksamheter. Samtidigt beskrivs styrning, ansvar och uppföljning ofta vara uppdelade i separata strukturer som inte håller ihop. Kommuner och regioner pekar på organisatoriska gränser mellan förvaltningar som gör det svårt att ta ett gemensamt ansvar, medan myndigheter beskriver en statlig styrning där uppdrag, mål och resurser inte alltid drar åt samma håll.

I praktiken uppstår ett glapp i ansvar och genomförande mellan stat, region och kommun. Det uppstår också ett glapp mellan olika verksamheter på samma nivå. Detta bidrar till en snäv syn på roll och ansvar, där varje aktör tenderar att fokusera på sitt uppdrag, men där ingen tar ansvar för helheten. Konsekvensen blir att människor riskerar att bollas mellan system och insatser, särskilt när behoven är komplexa och kräver stöd från flera håll samtidigt. I stället för att systemen samspelar utifrån individens behov uppstår situationer där insatser krockar, glappar eller faller bort.

Likvärdighet kräver nationell samordning och uppföljning

Samtliga aktörer beskriver att det finns stora skillnader i hur rättigheter tillgodoses i olika delar av landet och att bristande nationell samordning och uppföljning är en central orsak till denna avsaknad av likvärdighet. Kommuner och regioner pekar på varierande förutsättningar i form av ekonomi, kompetens, organisering och politiska prioriteringar. Dessa skillnader påverkar både ambitionsnivå och möjligheten att genomföra rekommendationerna på ett likvärdigt sätt. Myndigheter ser tydliga variationer i hur nationella regelverk tolkas och tillämpas, vilket leder till olika bedömningar och beslut trots liknande behov.

Funktionshindersorganisationerna lyfter att bostadsort i praktiken får avgörande betydelse för människors livsvillkor. De beskriver att tillgång till stöd, insatser och rättssäker prövning skiljer sig åt mellan kommuner och regioner och att det strider mot konventionens krav på likvärdighet och jämlik tillgång till rättigheter. Organisationerna lyfter också att bristande samordning mellan stat, region och kommun förstärker skillnaderna.

MFD:s slutsatser och förslag

Sammantaget efterfrågar samtliga aktörer ett tydligare och mer sammanhållet ansvarstagande hos de offentliga aktörerna i genomförandet av rekommendationerna. Det handlar om tydliga politiska prioriteringar, långsiktiga och samordnade uppdrag till myndigheter samt klarhet i ansvarsfördelningen mellan stat, region och kommun. Aktörerna betonar behovet av styrning som binder samman mål, resurser, genomförande och uppföljning. En slutsats är att alla offentliga aktörer behöver utgå ifrån konventionen och att ett tydligt ledarskap på alla nivåer är avgörande för att minska ojämlikhet och säkerställa att rättigheterna enligt konventionen får likvärdigt genomslag i hela landet.

MFD delar bilden att en starkt helhetssyn och samordning är centralt för genomförandet av konventionen. Bristen på systematisk styrning i olika system, motverkande incitament och oförmåga till samordning utifrån en individs samlade behov, är ett centralt och återkommande hinder för människor med funktionsnedsättning och därmed också för Sverige att i praktiken leva upp till konventionens olika artiklar. Utformningen av det svenska politiska systemet, med stora skillnader i styrningen mellan olika samhällsområden och med ett starkt kommunalt självstyre, är också en utmaning för att få en sektorsövergripande samsyn och jämlik tillämpning över hela landet. MFD vill därför understryka vikten av att den nationella funktionshinderspolitiken, med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, håller ihop och strukturerar arbetet med genomförandet av FN-konventionen och med de rekommendationer kommittén har lämnat till Sverige. Regeringens ambition att tydligare knyta samman den aviserade handlingsplanen med FN:s rekommendationer är ett viktigt steg och MFD ser också den parallella satsningen på modellkommuner och stöd till kommuner och regioner som ett viktigt komplement. MFD avser att ytterligare stärka samordningen av sitt stöd till statliga myndigheter, regioner och kommuner i syfte att bidra till mer enhetliga arbetssätt och ett likvärdigt genomslag av rättigheterna i hela landet.

MFD vill understryka att ytterligare insatser krävs för att säkerställa att konventionen och den nationella funktionshinderspolitiken får en strukturerad plats i styrningen av politiken på nationell nivå, exempelvis i styrningen av centrala områden som välfärdspolitik och arbetsmarknadspolitik. Det kan handla om att förtydliga perspektivet i centrala regeringssatsningar och uppdrag samt att i den statliga uppföljningen av myndigheters arbete strukturerat och systematiskt ställa frågor kring verksamhetens förmåga att bidra till jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning.

Lagstiftning och klagomålsmekanismer

En översyn av lagstiftningen

Aktörerna ser ett tydligt behov av en systematisk översyn av lagstiftningen för att säkerställa att svensk rätt ligger i linje med konventionen.

Funktionshindersorganisationerna betonar att översynen behöver vara bred och omfatta lagar, förordningar, riktlinjer och policy, inte enbart enskilda lagändringar. De lyfter fram att staten bör tillsätta en statlig utredning med tydligt mandat och att funktionshindersorganisationerna involveras i utformning och genomförande.

Många aktörer menar att dagens regelverk delvis krockar med konventionens rättighetsansats. Funktionshindersorganisationerna kopplar detta till att konventionen inte får tillräcklig tyngd i rättstillämpningen och att fördragskonform tolkning används i alltför begränsad utsträckning. De lyfter också att rättspraxis i vissa fall utvecklas i en riktning som motverkar konventionens mål och syfte. Kommuner och regioner lyfter samtidigt osäkerhet kring hur konventionen ska tolkas i relation till nationell lag, särskilt när olika regelverk pekar i olika riktningar och de efterfrågar därför tydligare vägledning och stöd.

Funktionshindersorganisationerna understryker vidare att frågan är akut. De pekar på att flera av FN-kommitténs rekommendationer upprepar eller förtydligar kritik som framfördes vid förhöret 2014, vilket ses som ett tecken på bristande framsteg. I dialogerna har många jämförelser gjorts med barnkonventionen och flera aktörer menar att en inkorporering av konventionen i svensk lagstiftning skulle kunna höja konventionens status och genomförande. Flera aktörer betonar samtidigt att det i sig inte räcker utan att det finns tydliga krav på efterlevnad och minskat utrymme för olika tolkningar.

Föreslagna ändringar i diskriminerings- och hatbrottslagstiftningen

Både funktionshindersorganisationerna och DO menar att diskrimineringslagstiftningen behöver stärkas och förtydligas. Myndigheten anser att lagen bör ge ett uttryckligt skydd mot både flerfaldig och intersektionell diskriminering. DO är positiv till att utvidga skyddet mot bristande tillgänglighet, bland annat inom bostadsområdet, samt till att införa en tydlig rätt till skälig anpassning inom alla samhällsområden. DO bedömer att sådana ändringar skulle ge ett klarare rättsläge och bättre möjligheter till rättslig prövning.

DO och funktionshindersorganisationerna är vidare positiva till att införa uttryckliga bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning. DO beskriver att funktionsnedsättning idag saknas som grund för hatbrottsmotiv i lagstiftningen och att det innebär ett bristande skydd samt osynliggör våld och hat

riktat mot gruppen. DO betonar också behovet av statistik för att kunna följa omfattning och utveckling.

Klagomålsmekanismer utan tillräckligt rättsskydd

Flera aktörer beskriver att klagomålsvägar för den enskilde många gånger finns formellt men att de i realiteten inte fungerar som ett skydd. Den enskilde behöver ofta själv förstå systemet, formulera sitt ärende och driva processen, utan tillräckligt stöd. Det blir särskilt svårt när en person ska klaga på en aktör som samtidigt fattar beslut och har mer resurser än individen.

Samtidigt finns brister som gör att klagomål inte alltid leder till en tydlig prövning eller förändring. Otillgängliga e-tjänster och otydlig återkoppling gör att många inte får veta vad som händer med deras klagomål. Flera pekar också på att insatser som ges utan formella beslut kan göra det mer oklart vad och hur man kan överklaga, vilket riskerar att försvaga rättsskyddet. Funktionshindersorganisationerna betonar att fungerande klagomålsmekanismer är mycket viktiga för att hävda rättigheter eftersom konventionen sällan får genomslag i enskilda ärenden.

Slutligen lyfts att skyddet mot diskriminering inte omfattar all offentlig verksamhet. DO menar att myndigheten kan ta emot och utreda anmälningar inom diskrimineringslagens tillämpningsområde men att myndighetens räckvidd behöver breddas för att omfatta offentlig verksamhet mer heltäckande. DO lyfter också behov av tydligare uppdrag och starkare befogenheter för att kunna ta emot och utreda klagomål samt driva frågor mer effektivt i domstol. Frågan om utvidgat skydd i offentlig verksamhet är inte ny och har lyfts av DO tidigare. I en statlig utredning från 2021⁹⁵ konstateras också att det är en brist att inte all offentlig verksamhet har samma skydd mot diskriminering i diskrimineringslagstiftningen.

MFD:s slutsatser och förslag

MFD instämmer i behovet av att stärka och förtydliga det rättsliga skyddet och säkerställa skydd mot diskriminering för personer med funktionsnedsättning. Vidare vill MFD understryka vikten av varje individs möjlighet att lämna in klagomål och att få dem prövade. Tröskeln till olika klagomålsmekanismer kan vara hög och den enskildes möjligheter att få sin sak prövad varierar. Det riskerar att försvaga rättssäkerheten och göra skyddet ojämlikt.

MFD delar bedömningen att det finns ett behov av en systematisk översyn av svensk lagstiftning i relation till konventionen. MFD bedömer att en samlad översyn är nödvändig för att undanröja motsägelser mellan regelverk, stärka

⁹⁵ Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet (2021), *Ett utökat skydd mot diskriminering*. SOU 2021:94

rättighetsperspektivet och tydliggöra hur konventionen ska få genomslag i rättstillämpning, styrning och uppföljning. Det är över 15 år sedan Sverige genomförde en översyn av lagstiftning i relation till konventionen, i samband med ratificeringen av konventionen. Mycket har hänt sedan dess vad gäller lagändringar och rättsutveckling som har bäring på konventionen, exempelvis inom områden som tillgänglighet, migration och personlig assistans. Mot denna bakgrund bedömer MFD att det finns skäl för regeringen att överväga en översyn av svensk lagstiftning för att säkerställa att den är i linje med konventionen samt att funktionshindersorganisationerna involveras i ett sådant arbete.

Kunskapsnivå och behov av kunskapsstöd

Samtliga aktörer beskriver att kunskap om konventionen och rekommendationerna är låg i stora delar av de offentliga verksamheterna. Kunskap finns ofta samlad hos enskilda funktioner eller personer men saknas hos många chefer, handläggare och beslutsfattare, både i kommuner och regioner samt vid statliga myndigheter. Detta innebär att konventionen sällan används som ett aktivt stöd i styrning, rättstillämpning och vardagliga beslut. Funktionshindersorganisationerna betonar att kunskapsgapen får direkta konsekvenser för enskilda. Bristande kunskap leder till snäva tolkningar, felaktiga beslut och begränsad tillgång till rättigheter.

Kommuner, regioner och myndigheter beskriver att befintliga kunskapshöjande insatser ofta upplevs som splittrade och svåra att omsätta i praktik. Kommuner och regioner lyfter att utbildningar ofta saknar samordning, uppföljning och stöd för implementering samt att medarbetare ofta saknar tid och mandat att förändra arbetssätt.

Sammantaget beskriver aktörerna ett behov av mer systematiskt och långsiktigt kunskapsstöd. De efterfrågar praktisk och verksamhetsnära vägledning som visar hur konventionen och rekommendationerna ska tillämpas i konkreta beslut, processer och bedömningar. Särskilt lyfts behovet av gemensamma tolkningar och stöd för fördragskonform tillämpning när olika regelverk pekar i olika riktningar. Mindre kommuner efterfrågar särskilt praktiska verktyg, checklistor och lättillgänglig vägledning.

Myndigheter betonar behovet av mer sammanhållna och långsiktiga utbildningar som kan användas över flera samhällsområden och som skapar en gemensam förståelse av rättighetsansatsen och funktionshinderperspektivet. Flera betonar att kunskapen behöver nå ledningsnivå och politiska beslutsfattare, inte enbart specialister.

MFD:s slutsatser och förslag

MFD konstaterar att kunskapen om konventionen och FN-rekommendationerna brister på många håll bland de offentliga aktörerna. MFD noterar också att

bristande kunskap är en central komponent i många delar av den kritik som FN-kommittén lyfter i rekommendationerna. MFD menar att det därför finns behov av en särskild kunskapssatsning om konventionen för att säkra att konventionen och rekommendationerna blir en tydlig och integrerad del i aktörernas vardagliga arbete.

MFD konstaterar vidare att många av förslagen på åtgärder i handlingsplanen rör just kunskapsstyrning och att kunskap och kompetensutveckling inom myndigheterna är ett av fyra områden som identifierats vara av särskild strategisk betydelse för MFD att utveckla stöd inom. Här konstateras att MFD i utvecklingen av stöd i högre grad behöver ta hänsyn till myndigheternas olika förutsättningar och behov av stöd. I handlingsplanen tydliggörs att MFD under perioden 2026–2031 kommer att prioritera arbetet med att stärka stödet till strategiska myndigheter och andra offentliga aktörer.⁹⁶

Även kunskapsstöd till kommuner och regioner är ett prioriterat område i MFD:s arbete. År 2025 fick MFD ett särskilt regeringsuppdrag om att ge stöd till kommuner och regioner för ett effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken under perioden 2025–2031.⁹⁷ För denna period ser MFD att det finns behov både av ett generellt förstärkt stöd till kommuner och regioner och ett systematiskt utvecklingsarbete kopplat till arbetet med modellkommuner. Behoven hos kommuner och regioner sammanfaller på många punkter med behoven hos statliga myndigheter, vilket innebär att det är viktigt att synkronisera arbetet. MFD avser mot denna bakgrund att arbeta aktivt och systematiskt för att uppdragen ska få synergier och föra dialog med olika aktörer.

Aktiv involvering enligt konventionen

Många aktörer lyfter att aktiv involvering är viktigt men att det ofta är svårt att genomföra på ett sätt som får verklig effekt. En grundutmaning är att aktiv involvering ibland behandlas som ett frivilligt arbetssätt, istället för som en rättighet enligt konventionen. De beskriver också att involveringen ofta sker i ett sent stadie och främst blir informativ, vilket gör att synpunkter inte hinner påverka beslut eller uppföljning. En annan utmaning handlar om hur arbetet organiseras. Det är ofta oklart vem som ansvarar för dialogen, vilket mandat forumen har och hur återkoppling ska ske. När kopplingen till ordinarie styrning är svag blir det svårt att se vad involveringen leder till. Dessutom finns praktiska hinder som gör deltagandet svårt, till exempel att underlag kommer sent, att

⁹⁶ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

⁹⁷ Regeringen (2025), *Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att stödja kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken*. S2025/00795.

lokaler eller möten inte är tillgängliga eller att tolkning och andra anpassningar saknas.

Förutsättningarna skiljer sig också mycket mellan olika kommuner och regioner. I mindre kommuner kan det saknas lokala organisationer eller resurser för att delta, vilket gör att representationen blir ojämn och att vissa grupper får svårare att göra sin röst hörd. Flera aktörer pekar därför på att långsiktig finansiering av funktionshindersorganisationerna är avgörande. Bland såväl myndigheter som kommuner och regioner efterfrågas nationell vägledning kring aktiv involvering med tydliga principer, praktiska metoder och krav på uppföljning, så att involvering blir en naturlig och integrerad del av genomförandet.

MFD:s slutsatser och förslag

Aktiv involvering är en central förutsättning för genomförandet av konventionen och MFD delar bedömningen att nuvarande arbetssätt inte är tillräckliga samt att många aktörer saknar praktisk kunskap om hur aktiv involvering ska genomföras. Aktiv involvering är dessutom något som myndigheterna, i förslaget till handlingsplan, identifierat som ett område som de upplever som svårarbetat och där de behöver stöd. I förslaget till handlingsplan prioriteras därför området och myndigheten planerar enligt handlingsplanens förslag att utveckla sitt stödjande arbete med aktiv involvering. Detta är också något som är en viktig del i MFD:s stöd till modellkommuner och övriga kommuner och regioner.

MFD ser utöver pågående och planerat arbete ett tydligt behov av ett kompetenslyft kring aktiv involvering som utgår från konventionen och allmän kommentar nummer 7. Ett sådant kompetenslyft bör genomföras i nära dialog och samarbete med kommuner, regioner, statliga myndigheter och funktionshindersorganisationer och bygga på gemensam analys, samskapande och praktisk tillämpning.

MFD bedömer att fokus i ett sådant initiativ behöver ligga på konkreta och användbara verktyg som stödjer tidig involvering i såväl beslutsprocesser och genomförande som uppföljning. Genom att samla berörda aktörer i gemensam dialog och design kan förståelsen för roller, ansvar och former för inflytande stärkas. MFD anser att ett sådant gemensamt angreppssätt är nödvändigt för att aktiv involvering ska bli en integrerad del av ordinarie styrning och genomförande och inte begränsas till enskilda samråd eller tillfälliga insatser.

Fokus på uppföljning

Många aktörer är överens om att det behövs ett stärkt fokus på uppföljning för att arbetet med konventionen och rekommendationerna ska leda till verkliga förändringar. Samtidigt saknar många tid, kompetens och gemensamma verktyg, vilket gör att uppföljningen ofta blir sporadisk och utförd på olika sätt mellan verksamheter och över tid. Det lyfts också fram att uppföljning i dagsläget ofta

stannar vid lärande och kartläggning, i stället för att kopplas till ansvar och åtgärder när brister framkommer. Flera menar att det därför behövs tydligare ramar och krav från regeringen på uppföljningen kring vem som ska rapportera vad och hur resultaten ska användas.

En stor utmaning är att det saknas nationella indikatorer och gemensamma metoder för vad som ska mätas och hur. Utan tydliga mått blir det svårt att jämföra mellan kommuner, regioner och myndigheter samt att se om utvecklingen går åt rätt håll. Då riskerar uppföljningen att styras av lokala prioriteringar och få olika ambitionsnivå i olika delar av landet.

Bristen på funktionshindersspecifik statistik lyfts dessutom som ett grundproblem. När data inte samlas in systematiskt och det inte kan göras jämförelser, blir det svårt att upptäcka brister, följa effekter av insatser och styra arbetet mot ökad efterlevnad.

MFD:s slutsatser och förslag

Utmaningar och behov inom uppföljningsområdet som kommit fram i dialogerna speglas i mångt och mycket i förslaget till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken. I förslaget lyfts bland annat att utmaningar gällande befintlig statistik påverkar möjligheter till uppföljning av FN-konventionen. Det konstateras att den nationella strategin inte speglar konventionen fullt ut, vilket innebär att flera artiklar i konventionen inte följs tillräckligt och att datatillgång behöver förbättras för att möjliggöra uppföljning. MFD menar därför att det finns behov av att se över nuvarande struktur för uppföljning och bredda den nationella strategin för uppföljning av funktionshinderspolitiken för att på sikt kunna följa upp samtliga artiklar i konventionen. MFD föreslår i förslaget till handlingsplan en rad åtgärder för att förbättra nationell statistik och stärka uppföljningen:⁹⁸

- möjliggöra ytterligare statistik och uppföljning från myndigheter
- ytterligare förbättra den nationella statistiken i särskild satsning
- utveckla möjligheter att redovisa levnadsvillkor utifrån regional och kommunal nivå
- öka samverkan om uppföljning
- stärka MFD:s egen uppföljning och stödja aktörers arbete med uppföljning.

⁹⁸ Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

Referenser

Dagens Industri (Debattartikel 2025-12-10), *Svenskt näringsliv går miste om kompetens*. <https://www.di.se/debatt/svenskt-naringsliv-gar-miste-om-kompetens/>

Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR) (2021), *Remissyttrande avseende Boverkets rapport Ansvar för att åtgärda enkelt avhjälpbara hinder* 2021:10 Fi2021/02372.

Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet (DHR) (2025), *Remissyttrande avseende Boverkets rapport: Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad* (2025:12).

Diskrimineringsombudsmannen (2024), *Submission to Sweden's fourth Universal Periodic Review under the UN Human Rights Council*.

Diskrimineringsombudsmannen (2025), *Svar gällande vissa rekommendationer från FN:s funktionsrättskommitté*, dnr 2025/4815.

Funktionsrätt Sverige m.fl. (2011), *Svenska funktionshindersrörelsens alternativrapport till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

Funktionsrätt Sverige m.fl. (2024), *Andra alternativrapporten om genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Sverige*.

Funktionsrätt Sverige (2025), *Stärk funktionsrätten – ge konventionen en tydlig ställning*. Bakgrund till rundabordssamtal 8 maj.

Funktionsrätt Sverige (2025), *Respekt för funktionsrätt*.

Funktionsrätt Sverige (2025), *Remissvar Lättnader i kraven på byggnader vid ändring och ombyggnad* (Boverket 2025:12).

Institutet för mänskliga rättigheter (2024), *Kompletterande information till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning inför den andra och tredje granskningsprocessen avseende Sverige 2024*.

Institutet för mänskliga rättigheter (2024), *Allt ifrågasätts. Kunskap om och upplevelser av mänskliga rättigheter hos personer med funktionsnedsättning i Sverige 2023*.

Institutet för mänskliga rättigheter, *Fokus funktionsrätt 2025* på YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qXEKXSxm2w>

Myndigheten för delaktighet, *Möt perspektivskiftarna*. <https://www.mfd.se/perspektivskiftarna/>

Myndigheten för delaktighet, *Om kunskapsrådet*. <https://www.mfd.se/om-mfd/mfds-rad/kunskapsrad/>

Myndigheten för delaktighet, *Om prioriterade områden och ansvariga myndigheter i den nationella strategin*.
<https://www.mfd.se/utgangspunkter/funktionshinderspolitiken/funktionshinderspolitiska-strategin/prioriterade-omraden-och-myndigheter/>

Myndigheten för delaktighet (2024), *Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport*.

Myndigheten för delaktighet (2025), *När delaktighet blir verklighet: Förslag till nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken 2026–2031*.

Myndigheten för delaktighet (2025), *Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2024*.

Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT) (2024), *Dialog om rekommendationer CRPD – medskick från NUFT*.

Regeringen (2008), *Sveriges internationella överenskommelser*, SÖ 2008:26.

Regeringen (2017), *Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken*. prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86.

Regeringen (2021), *Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031*, S2019/02213 och 2021/06595.

Regeringen (2023), *En uppväxt fri från våld. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*, SOU 2022:70.

Regeringen (2024), *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet*, S2024/01020, Ändringsbeslut 2024-05-16.

Regeringen (2024), *Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Myndigheten för delaktighet*, S2024/02156.

Regeringen (2025), *Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att stödja kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken*. S2025/00795.

Regeringen (2025), *Lagrådsremiss: Ett ställföreträdarskap att lita på*. 6 november 2025.

Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet (2019), *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Ds. 2019:23.

Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet (2021), *Ett utökat skydd mot diskriminering*. SOU 2021:94.

Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet/Socialdepartementet (Pressmeddelande 2026-01-09), *Regeringen tar nästa steg mot aktivitetskrav för försörjningsstöd*.

Regeringen, Socialdepartementet (2008), *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Ds. 2008:23.

Regeringen, Socialdepartementet (2011), *Sveriges första rapport till FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

Regeringen, Socialdepartementet (2019), *Svar på frågor från FN-kommittén om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH) (2024), *Inspel till Socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall*.

Synskadades riksförbund (SRF) (2024), *Angående arbetet framåt med FN-rekommendationerna*.

Unga reumatiker (2023), *Gör funktionsrättskonventionen till lag*.
<https://ungareumatiker.se/gor-funktionsrattskonventionen-till-lag/>

Valmyndigheten (2025), *Bedömning av FN-kommitténs rekommendationer om tillgänglighet vid val*.